

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Florim Aziri

**Obrambna diplomacija kot sredstvo zagotavljanja varnosti
Primer Republike Makedonije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Florim Aziri

Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič
Somentor: doc. dr. Milan Brglez

**Obrambna diplomacija kot sredstvo zagotavljanja varnosti
Primer Republike Makedonije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

IZJAVA O AVTORSTVU

magistrskega dela

Podpisani/-a Florim Aziri, z vpisno številko 21110728, sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom: OBRAMBNA DIPLOMACIJA KOT SREDSTVO ZAGOTAVLJANJA VARNOSTI - PRIMER REPUBLIKE MAKEDONIJE.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo - predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne - kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne 24.7.2012

Podpis avtorja/-ice: _____

Obrambna diplomacija kot sredstvo zagotavljanja varnosti – primer Republike Makedonije

V tem magistrskem delu opisujem vlogo obrambne diplomacije pri zagotavljanju varnosti držav in njen vpliv na oblikovanje nacionalnovarnostnega sistema. V začetnem delu sem opredelil pojme in načine zagotavljanja varnosti držav, na podlagi katerih sem analiziral in pozneje primerjal uspešnost delovanja obrambne diplomacije majhnih držav, med katere spadajo tudi Makedonija, Slovenija in Švica. Vse tri države so po padcu berlinskega zidu in z osamosvojitvijo (RM in RS) razvile nov koncept obrambne diplomacije, ki je obsegal programe obrambnega sodelovanja, nadzor nad oborožitvijo, spodbujanje reform v vojskah ter dejavnosti za krepitev medsebojnega zaupanja. Zanimivo obliko obrambne diplomatske dejavnosti je leta 1994 ponudil Nato s programom Partnerstvo za mir (pozneje tudi z drugimi programi in pobudami), da bi vzpostavil politično, obrambno in vojaško partnersko sodelovanje. Makedonija, Slovenija in Švica so se odločile pristopiti k PzM zaradi gradnje povezljivosti oboroženih sil držav partneric in uresničevanja njihovih zunanjepolitičnih strategij, med katerimi je zagotavljanje varnosti najpomembnejši cilj. Makedonija in Slovenija sta izbrali članstvo v Natu kot strategijo zagotavljanja varnosti, medtem ko se je Švica osredotočila samo na sodelovanje z Natom, da bi ohranila svojo nevtralnost. Skupno vsem trem državam je tudi to, da njihova obrambna diplomacija obsega mirnodobno sodelovanje in uporabo ministrstva za obrambo kot orodja zunanje in varnostne politike z nalogo strateškega delovanja pri zmanjševanju možnosti konfliktov, podpiranja demokratičnih civilno-vojaških odnosov, podpore drugim državam pri razvoju zmogljivosti za operacije ohranjanja miru itn.

Ključne besede: obrambna diplomacija, nacionalnovarnostni sistem, varnost, varnostna politika, zunanja politika, sodelovanje, mir, mednarodne organizacije, Nato.

Defence diplomacy as a means of providing security - the case of the Republic of Macedonia

This master work deals with the role of defense diplomacy in ensuring of safety of states and its impact on creation of national security system. In the initial part I defined concepts and ways of ensuring security of countries in which I analyzed and then compared the performance of defense diplomacy of small states, which include Macedonia, Slovenia and Switzerland. All three countries with the fall of the Berlin Wall and the independence (RM & RS), have developed a new concept of defense diplomacy, which included a program of defense cooperation, arms control, to prevent its spread, promote reforms in the armed forces and activities strengthening of mutual trust. Interesting form of defense diplomatic activities in 1994, offered NATO by the program Partnership for Peace (later also with other programs and initiatives), in order to establish a political, defense and military partnership. Macedonia, Slovenia and Switzerland have decided to join the PfP in order to build the connectivity of the armed forces of partner countries and with the aim realization of their foreign policy strategies, including ensuring the safety as one of the most important goal. Macedonia and Slovenia have chosen membership in NATO as the possibility of providing security while Switzerland orients themselves only in collaboration with NATO and keeping its neutrality. Common to all three countries is the fact, that their defense diplomacy scope of peacetime cooperation and use of Department of Defense as a tool of foreign and security policy, strategic engagement with the task to reduce the potential conflicts, promote democratic civil-military relations, support for other countries to develop capacities for operations peacekeeping, etc.

Keywords: defense diplomacy, national security system, security, security policy, foreign policy, cooperation, peace, international organizations, NATO.

UVOD	9
1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	11
1.1 Predmet proučevanja.....	11
1.2 Cilj proučevanja.....	11
1.3 Hipoteze	12
1.4 Uporabljena metodologija	12
1.5 Struktura analize	13
2 OPREDELITEV TEMELJNIH TEORETIČNIH POJMOV	14
2.1 Država (mala država).....	14
2.2 Varnost.....	17
2.3 Diplomacija (obrambna diplomacija)	20
3 ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI DRŽAV IN VLOGA OBRAMBNE DIPLOMACIJE V TEM PROCESU	23
3.1 Države v mednarodnih odnosih	27
3.2 Varnost in obrambna politika malih držav	30
3.3 Načini zagotavljanja varnosti držav (Nato kot možnost zagotavljanja varnosti malih držav)	33
4 OBRAMBNA DIPLOMACIJA REPUBLIKE MAKEDONIJE KOT SREDSTVO ZAGOTAVLJANJA VARNOSTI DRŽAVE	38
4.1 Nastajanje in oblikovanje samostojne obrambne diplomacije Republike Makedonije.....	40
4.2 Karakteristike obrambne diplomacije Republike Makedonije.....	44
4.3 Vloga obrambne diplomacije Republike Makedonije	46
5 OBRAMBNA DIPLOMACIJA SLOVENIJE IN ŠVICE	49
5.1 Geopolitični in geostrateški položaj ter mednarodno okolje Slovenije in Švice.....	50
5.2 Obrambna politika: odzivanje na grožnje in tveganja nacionalne varnosti Slovenije in Švice	53
5.3 Način uresničevanja zunanjepolitičnih strategij Slovenije in Švice.....	60
6 PRIMERJALNA ANALIZA OBRAMBNE DIPLOMACIJE MAKEDONIJE, SLOVENIJE IN ŠVICE	66
7 ZAKLJUČEK	73
8 LITERATURA	81

PRILOGA A:	90
PRILOGA B:	90
PRILOGA C:	91

SEZNAM SHEM

Shema 2.1: Varnostna piramida.....	20
Shema 5.1: Grafični prikaz varnostnopolitične strategije »varnost skozi sodelovanje«.....	57

SEZNAM TABEL

Tabela 6.1: Geopolitični in geostrateški položaj ter mednarodno okolje Makedonije, Slovenije in Švice	68
Tabela 6.2: Temeljna načela in smernice obrambne politike Makedonije, Slovenije in Švice.....	70
Tabela 6.3: Zunanjepolitične strategije Makedonije, Slovenije in Švice	72

SEZNAM KRATIC

ARM	Armada Republike Makedonije
ANČ	Akcijski načrt za članstvo (<i>MAP – Membership Action Plan</i>)
A5	Jadranska listina (<i>Adriatic Charter-A5</i>)
CH	Švicarska konfederacija (<i>Confoederatio Helvetica</i>)
CBSC	Obrambna/vojaška podpora boju proti širjenju orožja za množično uničevanje, obmejni varnosti in boju proti terorizmu (<i>Defence/Military Support to WMD Counterproliferation, Border Security and Counter-Terrorism</i>)
DeZPRS	Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije
DKDO	Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih
DCAF	Demokratski nadzor nad oboroženimi silami (<i>Democratic Control of Armed Forces</i>)
EU	Evropska unija (<i>European Union</i>)
EVOP	Evropska varnostna in obrambna politika (<i>ESDP – European Security and Defense Policy</i>)
EAPC	Evro-atlantski partnerski svet (<i>Euro-Atlantic Partnership Council</i>)
ES	Evropska skupnost (<i>EC – European Community</i>)
FYROM	Bivša jugoslovanska Republika Makedonija
GŠ	Generalštab
JVE	Jugovzhodna Evropa
JNA	Jugoslovanska ljudska armada
ISAF	International Security Assistance Force
IMIHO	Medsebojno povezovanje vojaških bolnišnic (<i>Interconnection of the Military Hospitals</i>)
LNP ANČ	Letni nacionalni program Akcijskega načrta za članstvo
MO	Ministrstvo za obrambo
MO RS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
MCEP	Vojaško-civilno krizno načrtovanje (<i>Military Civil Emergency Planning</i>)
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma (<i>North Atlantic Treaty Organization</i>)
OZN	Organizacija združenih narodov (<i>UNO – United Nations Organization</i>)

OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (<i>OSCE – Organization for Security and Cooperation in Europe</i>)
OS	Oborožene sile
OVS	Obveščevalno varnostna služba
OD	Obrambna diplomacija
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PaRP	Proces načrtovanja in ocenjevanja (<i>Planning and Review Process</i>)
PzM	Partnerstvo za mir (<i>PfP – Partnerhip for Peace</i>)
ReSNV	Resolucija o strategiji nacionalne varnosti
RM	Republika Makedonija
RS	Republika Slovenija
SAF	Švicarska vojska
SV	Slovenska vojska
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SEDM	Obrambni ministerial Jugovzhodne Evrope (<i>Southeast Europe Defence Ministerial</i>)
SEECF	Proces sodelovanja v Jugovzhodni Evropi (<i>The South-East European Co-operation Process</i>)
SECI	Pobuda Jugovzhodne Evrope za sodelovanje (<i>South-East European Cooperative Initiative</i>)
SEEDIRET	Sodelovanje na področju obrambne industrije, raziskovanja in tehnologije med državami SEDM (<i>Cooperation on Defence Industries, Research and Technology among SEDM Countries</i>)
SEESIM	Simulacijsko omrežje Jugovzhodne Evrope (<i>South-Eastern Europe Simulatin Network</i>)
SEMEC	SEE vojaško sodelovanje na področju izobraževanja (<i>SEE Military Education Cooperation</i>)
UK	Velika Britanija (<i>United Kingdom</i>)
UL ZN	Ustanovna listina Združenih narodov
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon
ZDA	Združene države Amerike (<i>USA – United States of America</i>)

UVOD

Človeštvo je na svoji poti doseglo veliko moč in bogastvo. Istočasno se je razvijal tudi spekter mednarodnih odnosov. Zdi pa se, da se nekaj nikoli ni spremenilo: *negotovost*. Vprašanja varnosti nikoli ni bilo mogoče dokončno rešiti. Svet je po eni strani bolj pripravljen medsebojno sodelovati, po drugi pa je toliko bolj nevaren, nepredvidljiv in zato še bolj negotov.

Toda kaj je privedlo do tega, da se na mednarodne odnose gleda vse bolj z varnostnega vidika?

Očitno ne samo pojmi modernih groženj, kot so terorizem, vojne in nasilje znotraj držav, identitetni konflikti, organizirani mednarodni kriminal vseh vrst itn., temveč njihova moč, pogostost in obseg morebitne škode, ki jo je mogoče povzročiti naši družbi.

Akterji ogrožanja varnosti niso več le države. Ogrožena ni več le varnost držav, temveč tudi varnost posameznika. Sodobne varnostne grožnje se ne zaustavljajo na državnih mejah in nobena država se ne more sama zavarovati pred takimi grožnjami¹. Prav zato in zaradi večje učinkovitosti teh naporov ter globalne narave sodobnih ogrožanj varnosti morajo države na globalni, nacionalni in regionalni ravni sodelovati in se med seboj povezovati.

O sodelovanju razmišljamo vsi z izkušnjo vojn ter z izkušnjo blokovske delitve in hladne vojne, ki sta nas delili v nespravljiva ločena svetova. Želja, da bi prihodnje rodove zavarovali pred apokalipso vojne, ki je v prejšnjem stoletju Evropo dvakrat spremenila v materialno in duhovno razvalino, je vodila do ideje evropske integracije².

Druga stran medalje je razpad držav, kot sta Sovjetska zveza in Jugoslavija. V novonastalih državah, v našem primeru na jugovzhodnem delu Evrope, kjer leži tudi Makedonija, ostane ogromno težav, ki so pripomogle k tem, da ta regija velja za najmanj stabilno evropsko območje 21. stoletja (Vukadinovič 2002, 10). Če temu dodamo težave pri ustvarjanju novih večnacionalnih držav, zapletena vprašanja tranzicije, stare zveze globalnih akterjev z regionalnimi državami, slabo upravljanje, slab pravosodni sistem, počasno nadgradnjo političnega dialoga in duha kompromisa (vključno z etničnimi

¹ Značilen primer je teroristični napad 11. septembra 2001 v ZDA.

² Govor Milana Kučana na svetovnem političnem forumu v Budimpešti 27. novembra 2007: »Evropski primer: varnost, integracija, demokracija«. Dostopno prek: <http://www2.gov.si/up-rs/2002-2007/bp-mk.nsf/dokumenti/27.11.2007-govor-dogodek-2>.

vprašanji), brezposelnost (Tegovski 2009, 9), postaja čedalje bolj jasno, zakaj ima regija še vedno krhko varnost in stabilnost.

Ne glede na izbiro načina varnosti se v tej točki pokaže bistven pomen diplomacije kot način poslovanja med državami. Diplomacija predstavlja za tiste države, katerih glavna lastnost je ranljivost, najpomembnejše sredstvo urejanja odnosov z drugimi političnimi subjekti. Naloga diplomacije je uveljaviti in zaščititi interese države ter uresničiti njene zunanjepolitične cilje (Berridge 2004, 1). Zagotovitev varnosti pa je ena od prednosti zunanje politike zlasti male države, za katero ima obrambna diplomacija velik pomen.

Makedonija se je po osamosvojitvi naravnala kot druge demokratične države (v smislu medsebojnega sodelovanja), pojavile so se nove življenjske ravni, prosti pretok blaga je postal realnost (Maliqi 2003, 29). Ampak ta realnost je tudi povečala izzive, zlasti človekove varnosti (Pendarovski, Nejkov in Jusufi 2002, I. poglavje). Take spreminjajoče se okoliščine so zahtevale potrebo po novem pristopu in konceptualizaciji varnosti s pomočjo obrambne diplomacije.

Bistvene lastnosti sodobnih mednarodnih odnosov so intenzivni procesi celostne integracije, globalizacija, dinamični razvoj, opustitev tradicionalnih konceptov varnosti in obrambe držav. Zato se tudi varnostni sistem Makedonije reformira ob upoštevanju evroatlantske integracije, vključno z regionalnim sodelovanjem. Sodelovanje je potrebno zaradi zagotavljanja varnosti (Jazbec 2007, 82), ker je varnostna politika Makedonije odvisna od interesov regionalnih in svetovnih sil. S spreminjanjem zunanjepolitičnih razmer se morajo spremeniti tudi notranjepolitične in oblikovati nacionalnovarnostni sistem, ki bo državi zagotavljal ustrezno varnost.

Izhajajoč iz pristopa, ki povezuje sodelovanje in varnost ter razvija tezo, da bodo ustrezne oblike sodelovanja prispevale k boljšim medsebojnim odnosom, kar bo vsekakor zagotovilo večjo stopnjo varnosti v regionalnih okvirih (UK Strategic Defense Review)³, menim, da je ta pot zlasti primerna za države, ki so bile do nedavnega vpletene v oboroženi spopad. Z dvostranskim, tristranskim in regionalnim povezovanjem se lahko razvija koristno sodelovanje, povečuje varnost in na koncu ustvarjajo možnosti za pridružitvev mednarodnim organizacijam (Vukadinovič 2002, 44).

³ Strateški pregled obrambe Velike Britanije je najpomembnejši strateški dokument na obrambnem področju. Iz njega izhajajo drugi dokumenti, kot so strategije, doktrine, obrambni načrti in drugi pomembni dokumenti za delovanje obrambnega sistema.

1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 Predmet proučevanja

Zaradi karakteristik sodobnih izzivov varnosti, ki za učinkovitost zahtevajo vse bolj kompleksne odzive držav, posebej balkanskih, bosta v magistrski nalogi kot predmet proučevanja obravnavana konkreten primer Republike Makedonije in način zagotavljanja njene varnosti s pomočjo obrambne diplomacije.

Gre za državo, ki jo čedalje bolj zanima sodelovanje v mednarodnih organizacijah in je motivirana zanj, ker se zaveda, da kompleksnost sodobnih groženj zahteva sodelovanje med državami, saj nobena ne more več sama zagotavljati svoje varnosti v izolaciji. Makedonija je država, ki se spopriema z vprašanjem varnosti, zlasti v obdobjih večjih mednarodnih sprememb (Senjur 1993, 27). Razpolaga z zelo skromnim obsegom določenih zalog (prebivalstvo, teritorij, bruto družbeni proizvod) in je zato občutljiva za različne impulze iz okolja, na spremembe v tem okolju in je od tega odvisna, kar povečuje njeno ranljivost še zlasti na varnostnem področju. Poudarjam, da si male države, kot je Makedonija, varnosti ne morejo zagotoviti samo z uporabo lastnih sil, zato se morajo opirati tudi na zunanje dejavnike, na velike sile ali članstvo v mednarodnih organizacijah.

1.2 Cilj proučevanja

S proučitvijo novosti v funkcijah obrambne diplomacije, kot so sodelovanje namesto obveščanja, beseda namesto naboja, pogajanja namesto izoliranja in vloge obrambne diplomacije pri zagotavljanju nacionalnovarnostnih interesov države kot mehanizmu, ki ureja mednarodne odnose z nalogo zagotavljati in oblikovati zavezništva, partnerstva, približevanje med nekdanjimi sovražniki itn., se bom potrudil dokazati pomembnost obrambne diplomacije in to, kar bo ta prinesla v boju proti sodobnim grožnjam, ki prevladujejo v kompleksnem varnostnem okolju.

Temeljni cilj mojega dela je prikazati vlogo premišljenega obrambno-diplomatskega delovanja Makedonije pri izvajanju in uresničevanju opredelitve za članstvo v zvezi Nato, ker menim, da je Nato »najboljši prijatelj malih držav« (Väyrynen 1996, 114) in optimalna izbira za zagotovitev njene varnosti. Drugi cilj je ta, da je v drugi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja članstvo v Natu postalo osrednji zunanjepolitični cilj

države, zato v nadaljevanju proučujem pomen in vlogo obrambne diplomacije kot enega od pomembnih dejavnikov za krepitev vloge in položaja države v integraciji v mednarodne organizacije.

1.3 Hipoteze

Za dokazovanje v nalogi sem postavil eno splošno hipotezo in dve izvedeni tezi, s katerimi bom poskušal raziskati, koliko je obrambna diplomacija tisto sredstvo zunanje politike Makedonije, s pomočjo katerega bo uresničila konkretne zunanjepolitične in varnostne cilje.

Splošna hipoteza se glasi: *»Zaradi majhnosti in ranljivosti so se male države v Jugovzhodni Evropi usmerile v obrambno diplomacijo, ki zaradi svoje posebne narave in spreminjajočih se političnih razmer v regiji in zunaj nje pridobiva pomembnost in postaja uspešen instrument uresničevanja njihovih zunanjepolitičnih ciljev, med katerimi je zagotavljanje varnosti eden od prednostnih.«*

Prva izvedena teza: *»V takšnem regionalnem okolju, kjer je Republika Makedonija, je članstvo v zvezi Nato optimalna izbira za zagotovitev njene varnosti, obrambna diplomacija pa je eden od pomembnih dejavnikov za krepitev vloge in položaja države v procesu integracije v mednarodne organizacije.«*

Druga izvedena teza: *»Uspešnost delovanja obrambne diplomacije Republike Makedonije se lahko primerja z diplomacijo drugih evropskih držav.«*

1.4 Uporabljena metodologija

Proučevanje izbrane tematike temelji na metodi analize in interpretacije primarnih (priročniki, dokumenti, resolucije, pogodbe, zakoni) in sekundarnih virov (knjige, strokovni članki, poročila). Ker gre za analizo določenega časovnega okvira, bom lahko uporabil tudi zgodovinsko razvojno metodo, ki je sicer primerna za iskanje odgovorov na pomembna vprašanja, npr. študija zgodovinskih primerov delovanja diplomacije (obrambne diplomacije). Pri razjasnitvi temeljnih pojmov sem uporabil deskriptivno metodo.

V drugem, empiričnem delu uporabljam metodo primerjalne analize v povezavi s

študijama primerov. Z njo primerjam lastnosti širšega in ožjega mednarodnega okolja Makedonije, Slovenije in Švice, njihove zmogljivosti zagotavljanja lastne varnosti, njihovo zunanjepolitično strategijo za zagotavljanje varnosti ter vlogo in pomen njihove obrambne diplomacije kot tistega sredstva, s pomočjo katerega poskušajo uresničiti zunanjepolitične in varnostne cilje. Pri izdelavi magistrske naloge sem uporabil tudi metodo neposrednega opazovanja z lastno udeležbo.

1.5 Struktura analize

Magistrsko nalogo sem razdelil na tri dele. V prvem predstavljam metodologijo, in sicer temo naloge, njen pomen in cilje, opis hipotez (teze), metode raziskovanja, strukturo naloge ter temeljne teoretične pojme, katerih natančno definiranje je potrebno za pravilno razumevanje naloge.

V drugem delu se posvečam teoriji oziroma evoluciji mednarodnih odnosov, kjer predstavim vlogo in pomen malih držav kot glavnih subjektov v mednarodni skupnosti. Prav tako preučim pomen varnosti in obrambno politiko malih držav v JVE; opišem možnosti oz. opcije, ki jih imajo za reševanje varnostnih dilem, in to poglavje končam s predstavitev zveze Nato kot možnost zagotavljanja varnosti malih držav.

V tretjem delu poskušam prek opisa nastajanja, oblikovanja in karakteristike obrambne diplomacije Republike Makedonije predstaviti tudi njeno vlogo pri ukvarjanju z vprašanji mednarodnih odnosov, med katerimi ima zagotovitev miru in varnosti ključno mesto. Namen tretjega, empiričnega dela je analizirati in primerjati vlogo in pomen obrambnih aktivnosti ter dejavnosti Makedonije, Slovenije in Švice pri uresničevanju strategij oz. pri izpolnjevanju konkretnega zunanjepolitičnega cilja, članstva v Natu ali sodelovanja z Natom.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH TEORETIČNIH POJMOV

Definicij pojmov, kot so država oz. mala država, varnost, diplomacija oz. obrambna diplomacija, je v družboslovju veliko, vendar bom upošteval Bučarjevo mnenje (1995, 6), ki pravi, da je »definicija odvisna od njenega avtorja, ki je omejen s področjem, znanstveno disciplino, temo in strukturo«. Zato bom navedene pojme podrobneje opredelil in jih na koncu poskušal analizirati v kontekstu naloge.

2.1 Država (mala država)

Človek je družbeno bitje in zato se vse njegove bistvene sposobnosti in potrebe uresničujejo v družbi. Takšne povezave so bile na začetku neorganizirane, zaradi potrebe po zadovoljevanju določenih interesov na določenem ozemlju so človeka prisilile, da se poveže v različne organizirane skupine, ki imajo skupne cilje, pravila in neko hierarhijo. Tako so se začele formirati organizirane skupine, najprej plemenske, ki so skozi več faz dosegle visoko stopnjo razvoja, na koncu do družbene skupine, kot je država, in do »kolektivnih skupin« kot so danes Nato, Evropska unija, OZN idr.

Pojem *država* je družbeni pojav, ki igra pomembno vlogo pri razvoju človeške zgodovine, je pomembna družbeno-politična institucija in predstavlja največjo organizacijo v sodobnih družbah, ki usklajuje odnose med ljudmi /.../. (Dida 1977, 276). Država je socialna institucija, ki z različnimi mehanizmi zagotavlja varnost in mir. Ta funkcija se izvede z »legitimno pravico do uporabe sile« (Weber v Miler 2002, 92). Pikalo opozarja (2003, 77), da je »država eden izmed tekmujočih politoloških konceptov, za katere obstajajo številne nasprotujoče si definicije«. Kljub temu imajo splošno nekaj skupnih točk:

»Država praviloma obstaja na geografsko določenem ozemlju, nad katerim ima legalno oblast. Znotraj tega ozemlja so osebe, ki imajo status državljanov. [...] Ima popoln nadzor nad viri in silami, ki so ji na voljo. [...] Država je suverena, če ima popoln nadzor nad ozemljem in vsem dogajanjem v njej« (Pikalo 2003, 78).

Pojmovati (analizirati) državo kot neko tvorbo je torej težko in na splošno lahko rečem, da ko govorimo o državi, govorimo o najmočnejši družbeni organizaciji, ki monopolno (izključujoče) razpolaga s sredstvi za fizično (telesno) prisiljevanje (Cooper 1996, 17),

oblikuje normativni red, ki zagotavlja vsaj relativno družbeno urejenost ter mir in varnost na svojem ozemlju (Pajaziti 2008, 1).

Ker se je napredovanjem družbe oblikovala država, lahko rečem, da je z evolucijo družbe prišlo do raznovrstne razdelitve ali kategorizacije države. Prvi poskusi kategorizacije segajo vse do leta 1813 in pogodbe iz Chaumonta⁴, vendar pa še danes vedno, ko se govori o kategorizaciji, čistih definicij in kategorizacij držav nimamo.

Berridge (1987, 7) ponuja razdelitev držav na »velike sile/velesile, večje sile, srednje sile, male države in mikrodržave«. Ta razdelitev držav je najbližja za temeljito analizo v moji nalogi, ker je tudi predmet moje analize mala država⁵.

Kako v bistvu avtorji definirajo male države glede na vidik njihovega sodelovanja v mednarodnem okolju zaradi zagotavljanja varnosti?

Za to definiranje so se avtorji opirali na različne kvantitativne in kvalitativne karakteristike, ki so izhajale iz razlik med politološko (mednarodna dejavnost držav) in sociološko (notranja struktura in delovanje držav) analizo držav (Benko 2000, 154).

Na podlagi kvantitativnih kriterijev je Vital (v Jazbec 2001, 41) razdelil države glede na kriterij števila prebivalstva na male, srednje in velike. Senjur (1992, 9) kot kriterij za definicijo malih držav postavlja spodnjo mejo števila prebivalcev na milijon, Jazbec (2002, 59) pa na milijon in pol. Drugi avtorji postavijo zgornjo mejo števila prebivalstva teh držav med enim (1) in šestnajstimi (16) milijoni.

Senjur in Jazbec (Senjur 1992; Jazbec 2000) poleg kriterija prebivalstva kot bistven element pri obravnavi velikosti držav navajata tudi kriterij velikosti površine države. Zgornja meja velikosti površine držav, ki jih različni avtorji še opredeljujejo kot male, se tako gibajo med 10.000 km² in 100.000 km² (Jazbec 2002, 59).

Po drugi strani Sutton in Payn (v Mohamed 2002, 3) poleg kriterija prebivalstva in velikosti površine države omenjata še eno karakteristiko – to je majhnost. Svetličič (2004, 57) zanjo pravi, da gre za »prekletstvo«, in kot njene posledice navaja večjo ranljivost, šibek vpliv in visoko odvisnost. Za Svetličiča (2004, 57) je specifična lastnost, ko govori o majhnosti in omejenosti virov malih držav, tudi *ranljivost*. Koncept ranljivosti izhaja iz ugotovitve, da so države zaradi pomanjkanja virov (naravnih, človeških, finančnih in drugih) bolj izpostavljene zunanjim vplivom iz okolja, ki jih obdaja⁶.

⁴ Dostopno prek: http://www.napoleon-series.org/research/government/diplomatic/c_chaumont.html.

⁵ Mala država – Makedonija se v smislu fizičnih lastnosti, predvsem geografsko in demografsko, in s tem z omejenimi viri za varnost razlikuje od »velikih sil« in pri izvajanju »velike zunanje politike«.

⁶ Jazbec (2002, 67) pravi, da »obstaja neposredna povezava med majhnostjo in omejenostjo virov«.

Obstaja tudi skupina avtorjev, recimo Goetschel, ki pravi, da je »pomen majhnosti odvisen od pojma moči in narave mednarodnega sistema«. Država namreč z uporabo moči dosega vpliv v mednarodni skupnosti. Mala država ima manj moči in je torej *a priori* šibkejša in manj vplivna, večja pa ravno nasprotno – močnejša in vplivnejša (Goetschel 1998, 14).

Pokazalo se je namreč tudi to, da so nekatere države, kljub temu da so opredeljene kot male države, precej uspešne, uveljavljene in vplivne v svoji regiji in mednarodni skupnosti⁷. Primer je Švica, za katero Hofer (v Hanggi 1998, 84) pravi, da je »hkrati mala država, srednje velika sila in velika sila, odvisno od uporabljenega kriterija analize«.

Rothstein (v Benko 1997, 250) je svojo kategorizacijo razvil na podlagi analize moči in meni, da je »mala država tista, ki spozna(va), da ne more doseči svoje varnosti z zmogljivostmi, s katerimi razpolaga, temveč se mora v osnovi opreti na moč drugih držav, institucij, procesov in razvoja«.

Benko (2000, 159) povzema in pravi, da se tako preprosto izoblikujeta dve skupini držav: tiste, ki vplivajo na mednarodni sistem, in tiste, ki se mu morajo prilagajati. Iz tega diskurza izhaja tudi Hänggi (1998, 85), ki sklene, da manjši kot je vpliv neke države v mednarodni skupnosti, šibkejša je ta država.

V literaturi, ki proučuje male države, obstaja določeno soglasje, da ne obstaja zadovoljiva in sprejemljiva definicija malih držav. Amstrup (1976) navaja dva razloga za to, in sicer:

- ◆ velikost je konceptualno nejasna, kar zlahka dopušča različne interpretacije;
- ◆ iskanje definicije, temelječe izključno na neodvisni spremenljivki (velikost), je zanemarilo vprašanje odvisne spremenljivke (obnašanje), ki ni nič manj nejasna, kot je neodvisna spremenljivka (Jazbec 2002, 55).

Iz tega lahko izpeljem, da je zaradi povečanja dimenzij varnosti oz. nacionalnega interesa nastalo tudi več področij, na katerih si lahko države zagotovijo moč za obrambo svojega nacionalnega interesa v mednarodnem (so)delovanju. Ključno pri tem je dejstvo, da OZN vsaj formalnopravno ne pozna delitve na večje in manjše države, kar zagotavlja 2. člen UL ZN, ki govori o suvereni enakosti vseh držav članic OZN, kar pomeni ena država – en glas.

⁷ Največkrat omenjeni primeri uspešnih malih držav so Švica, Luksemburg ter Norveška (Petrič 1996, 879) in po mojemu mnenju tudi Slovenija.

2.2 Varnost

Danes se beseda *varnost* največkrat uporablja pri komuniciranju med ljudmi in zlasti v politiki, zato ker je to izraz, ki neposredno vpliva na posameznike, družbe in države, katerih skupna značilnost je, da se zagotovi obstoj v ogroženem okolju. Varnost je izraz, ki ga zaradi kompleksnosti ni mogoče preprosto razložiti.

Oxford English Dictionary definira besedo varnost kot »stanje, da se lahko ubraniš, da ti ne grozi nevarnost ali da si brez skrbi, anksioznosti in strahu za prihodnost«. Grizold (2001, 83) pravi, da je »varnost temeljna vrednota medčloveških odnosov, njeno zagotavljanje pa se institucionalizira z nastankom suverene države in sistemom varnosti med državami«. Vsebinsko nazornejši je Prezelj (2001a, 131), ki varnost opredeli v netradicionalističnem smislu in pravi, da je »ogrožanje varnosti kakršno koli stanje, v katerem nista zagotovljena uravnotežen fizični, duševni ter gmotni obstoj in razvoj posameznikov, družbe, države in celotne mednarodne skupnosti«. Buzan in Hansen (2009, 10–13) sta identificirala štiri vprašanja, povezana z varnostjo:

- ◆ komu ali čemu je treba zagotavljati varnost: narodu, državi, posamezniku, etničnim skupinam, okolju ali Zemlji;
- ◆ ali v razpravo vključiti notranje in zunanje grožnje;
- ◆ ali proučevanje varnosti presega vojaško-politične razsežnosti;
- ◆ ali naj se varnost veže na dinamiko groženj.

Če preidemo na področje mednarodnih varnostnih študij, bomo videli, da najbolj znani teoretiki obravnavajo ta izraz z različnih vidikov. Na primer po Građinoviču (1996, 13) so že navadne razdelitve varnosti na:

- ◆ notranjo (individualna in nacionalna varnost)
- ◆ zunanjo (regionalna, globalna, kolektivna varnost).

Notranja varnost, ki obsega individualno in nacionalno varnost, predvideva najmanj tveganja v omejenem javnem prostoru.

a) Pri obravnavi individualne (človekove) varnosti je v današnjem svetu poleg globalizacije prisotna tudi individualizacija, v okviru katere se poudarja pomen posameznika v nacionalnem in mednarodnem okviru. Lincoln Chen (v Bajpai 2000, 7–8) ki je oblikoval izraz človekova (individualna) varnost, trdi, da »strokovni izraz človekova varnost usmerja koncept varnosti k preživetju, dobrobiti in svobodi ljudi. Človekova

varnost je cilj, končni smisel vseh varnostnih prizadevanj. Druge oblike varnosti niso končni cilji, temveč so lahko le sredstva za končni cilj, ki ga predstavlja človekova varnost.« Za Kantija Bajpaija (2000, 40–48) se človekova varnost »nanaša na zaščito osebne varnosti in svobode pred neposrednim in posrednim nasiljem. Kot sredstva za zaščito varnosti navaja pospeševanje človekovega razvoja in dobro vladanje, norme na različnih področjih človekove varnosti, po potrebi pa tudi uporabo kolektivnih sankcij ali sile. Za zaščito je potrebno sodelovanje držav, mednarodnih in nevladnih organizacij in drugih skupin civilne družbe.« G. A. Moussa (2000, 87) ugotavlja, da »človekova varnost pomeni priznanje pravice ljudem in nacijam do enakega deleža svetovnega ekonomskega, socialnega, političnega razvoja in do zaščite pred grožnjami, ki izhajajo iz lastnih in drugih držav«. Tako se lahko oblikuje definicija, da je »v najširšem smislu zagotavljanje človekove varnosti osnovna naloga« vseh organizacij (Oberleitner 2002, 25).

b) Pri nacionalni varnosti gre za prizadevanje nacionalne države, da zagotovi varnost vsem članom družbe pred ogrožanjem od zunaj (posegi, napad, okupacije, blokada idr.) in znotraj družbe (ogrožanje reda in miru, kriminal idr.) (Grizold 1998, 13). Kotovčevski (2000, 27) piše, da se »v današnji stopnji družbenega razvoja nacionalnovarnostna vprašanja nanašajo na samostojno državo, ki ščiti celotno fizično integriteto in ozemeljsko celovitost«. Tatalovič (2006, 11) opredeli nacionalno varnost kot »neobstajanje strahu pred napadom, grožnjo interesom države ali kot grožnjo neke druge države«. Anžič (1997, 36) nacionalno varnost opredeli kot »značilnost neodvisne in suverene države, ki prevzame odgovornost za lastno varnost, globalno varnost in varnost svojih ljudi«. Barry Buzan (1998, 214–242) je prepričan, da je »varnost povezana z bojem za svobodo pred strahom. V mednarodnih okvirih varnost vključuje sposobnost družbe in države, da ohrani svojo identiteto, neodvisno in funkcionalno integriteto.«

Definicija dokumenta Združenih narodov pravi, da je »nacionalna varnost sposobnost državljanov neke organizirane države v obliki sodobne družbe in v nenehnem razvoju, da se prepreči škoda ali izguba fizične integritete ozemlja države, saj ne le konflikti, temveč tudi gospodarska, socialna, ekološka idr. nestabilnost postanejo grožnje miru, stabilnosti in varnosti mnogih državah« (UN-Doc.S/PV 3946, 1992, 142–143).

Kot sklep lahko navedem definicijo, da nacionalno varnost vidim kot ustrezno kombinacijo ukrepov na različnih ravneh: uporaba diplomacije za zmanjšanje oziroma izoliranje groženj, usmeritev ekonomske zmogljivosti, da bi dosegli rast in visoko produktivnost, ki zagotavlja blaginjo, nadaljnja krepitev priložnosti in vojaške zmogljivosti

ter vzdrževanje teh sil za odkrivanje, preprečevanje in odpravljanje notranje in zunanje grožnje za nacionalno varnost.

Zunanja varnost sega v obdobje oblikovanja skupnosti. Predstavljala je varnost pred tveganji, ki so prihajala od zunaj. V novejši zgodovini so se pojavile nove institucionalne oblike varnostnega (so)delovanja. Zaradi spremenjenih okoliščin so institucije, ki so bile tradicionalno instrumenti zunanje varnosti, kot so oborožene sile (OS), skozi oči politikov videti kot instrumenti, ki se lahko uporabijo tudi za notranjo varnost, čeprav organizacije in njihova struktura ne omogočajo mehke intervencije. Tukaj se govori o:

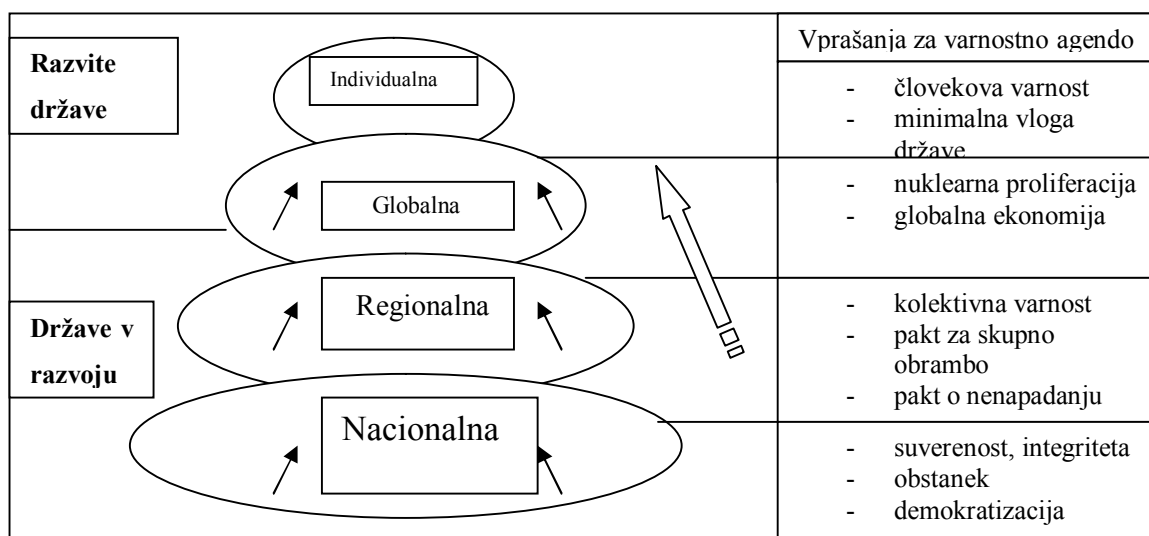
a) Konceptu regionalne varnosti, ki ima po koncu hladne vojne širok pomen (Buzan/Waver/De Wilde 1998, 9) in se usmerja k analizi varnostnih vprašanj v posameznih regijah sveta (npr. Vzhodna Evropa, Jugovzhodna Azija itn.).

b) Konceptu mednarodne (kolektivne) varnosti, ki temelji predvsem na »sodelovanju držav na najnižji ravni posameznikove (človekove) varnosti skozi regionalne in nacionalne k mednarodni varnosti, da bi dosegli optimalno varnost za vsakega posebej in vse skupaj« (Kotovčevski 2000, 31–33). »Mednarodna varnost je notranji varnostni problem držav in sveta kot celote in je kot taka kolektivna dobrina mednarodne globalne družbe in ne le dobrina posamezne države ali zveze držav« (Grizold 1999, 4).

c) Konceptu globalne varnosti, ki želi celovito predstaviti pojem varnosti na širši, globalni ravni. Goetschel (v Grizold in Bučar 2011, 831) meni, da je bistveno vprašanje varnosti danes povezano z globalizacijo, ki ima večji vpliv na oblikovanje globalnih vrednot kot pa na pojav novih virov ogrožanja.

Končno lahko na shemi, kjer je prikazana varnostna piramida, vidimo, da je izraz varnosti zajet v dve ravnini. V navpični ravnini poteka varnost od posameznika do državne ravni in se konča v mednarodnem sistemu, medtem ko v vodoravni ravnini govorimo o varnosti na različnih področjih (Mitrevska, Grizold, Vanis, Buckovski 2009, 27).

Shema 2.1: Varnostna piramida

Vir: Khanyile v Gocevski (2008, 24).

2.3 Diplomacija (obrambna diplomacija)

Besedo *diplomacija* pogosto zasledimo po televiziji, radiu, v časopisih ali raznih pogovorih. Je eden zapletenejših pojmov v mednarodnih odnosih. Z diplomacijo neke države ne smemo razumeti le smeri in osredotočenega delovanja notranje politike državnega vodstva (predsednika države, predsednika vlade ali ministrstva za zunanje zadeve), temveč se diplomacija vključuje tudi v širši segment trajnega ali začasnega zastopanja države v zunanjem svetu skozi postavitvev in delovanje diplomatske misije in akreditacijo diplomatov različnih vrst (Gruda 2007).

Nicolson (1988, 3–4) določa nekatere definicije o diplomaciji, ko pravi: »Diplomacija je sinonim za zunanjo politiko in zunanje zadeve, kakor tudi proces in potek pogajanj.« Morgenthau (v Jazbec 2009, 20) pravi, da »ima diplomacija za svoje delovanje na razpolago dva instrumenta, in sicer službo za zunanje zadeve v glavnem mestu svoje države in diplomatske predstavnike, ki jih pošilja v glavna mesta tujih držav«. Berridge (2005, 1) ugotavlja, da je »diplomacija komunikacija med uradnimi osebami, oblikovana za promocijo zunanje politike tako s formalnimi sporazumi kot s taktim prilagajanjem«. Vendar je v sodobnih mednarodnih odnosih »diplomacija samo eno od sredstev zunanje politike oziroma eden od načinov komuniciranja med državami« (Benko 1998, 40). Pri tem je »njen osnovni namen omogočati državam, da uresničujejo svoje zunanjepolitične cilje

brez uporabe sile, propagande ali prava«, iz česar izhaja, da je sposobnost pogajanj »najpomembnejša dejavnost, ki se izvaja v celotnem svetovnem diplomatskem sistemu« (Berridge 2005, 1 in 3). Brglez (1998, 61) pravi, da lahko »diplomacijo operacionalno opredelimo kot instrument miroljubnega posredovanja med subjekti mednarodnega prava ter hkrati kot obliko in proces njihovega medsebojnega komuniciranja«. Vukadinovič (1995, 108) ugotavlja, da se »diplomacija najpogosteje enači z mednarodnimi odnosi, zunanji zadevi, vodenjem in uresničevanjem zunanje politike, uradnimi stiki med državami ter vlada in s pogajanj oz. je del vsega tega«. Vladimir Benko (1998, 40) jo razume kot »institucijo družbe, organizirane v državo, ki je nastala s pojavom in razvojem mednarodnih odnosov, z nalogo, da na neposredni in formalizirani ravni predstavlja državo in njene interese, jih prevaja v ustne in pisne odgovore ter z instrumentom pogajanj usklajuje kooperativna in razrešuje konfliktna razmerja med njimi«.

Iz teh definicij lahko sklenem, da ima diplomacija vsaj tri različne pomene. Prvič, v globalnem kontekstu in kot glavni nosilec mednarodnih odnosov predstavlja pristop k upravljanju mednarodnih odnosov pri uresničevanju reda in pravičnosti. Drugič, v okviru mednarodne politike je diplomacija instrument za izvajanje zunanje politike. V praksi se uporablja za povečanje nacionalnih interesov države in za doseganje ciljev ter interesov v mednarodnem kontekstu. Nazadnje je v okviru medsebojnega delovanja diplomacija komunikacijski proces med mednarodnimi akterji, bodisi državnimi bodisi nedržavnimi. (Berridge in James 2001, 387–404).⁸

Sedanja diplomatska praksa temelji na dveh vrstah diplomacije, to sta dvo- in večstranska diplomacija (Jazbec 2009, 25). Za prvo lahko ugotovljamo, da je del diplomatske prakse od njenih začetkov, saj zaznamuje komunikacijo zaradi urejanja odprtih zadev med dvema subjektoma (ibid.). To je karakteristika tudi vojaške diplomacije kot sestavnega dela diplomacije, ki ima za predmet obravnave vojaško-obrambne strukture države sprejemnice⁹ in je v organizacijskem smislu vsebinski podaljšek delovanja obrambnega ministrstva in vojske oz. oboroženih sil konkretne države (Jazbec 2007, 37).

Vojaška diplomacija svoj nastanek, razvoj in obstoj dolguje predvsem dejstvu, da se je vojaški dejavnik že zelo zgodaj v razvoju človeške družbe vzpostavil kot pomemben del

⁸ Za pomen diplomacije je treba poznati tudi diplomatske funkcije, ki jih običajno opravlja diplomacija na zahtevo države pošiljateljice (predstavljanje, zaščita interesov, pogajanja, obveščanje, pospeševanje sodelovanja na vseh področjih in konzularne funkcije v odnosu do lastnih in tujih državljanov). Te funkcije so natančno opredeljene v *Dunajski konvenciji o diplomatskih odnosih* med državami iz leta 1961.

⁹ Za prvega vojaškega atašeja je Napoleon 3. marca 1806 imenoval stotnika Lagranža na francoski ambasadi na Dunaju, z misijo voditi natančne evidence o moči avstrijske vojske in njenem bojnem položaju. (Vujaklija 2004, 83)

celotne družbene in meddružbene komunikacije, s tem pa v bistvu tudi zunanjepolitične naravnosti in dejavnosti (Jazbec 2007, 38). Od časa do časa je bil vojaški dejavnik v diplomaciji močnejši od splošnega kot posledica takratnega načina vladanja, ko so bili državniki istočasno tudi generali (vojskovodje) oziroma sta bila politični in vojaški vidik predstavljena v eni osebi.

Vse večja kompleksnost oborožitvenih sistemov, novi viri ogrožanja, rast števila udeležencev, rast stroškov za mednarodno sodelovanje zaradi nujnosti graditve mostov zaupanja (Žabkar 1997c) so povzročili, da v sodobni diplomaciji čedalje bolj narašča pomen večstranskega urejanja tako skupnih kot tudi dvostranskih zadev. Ta trend postaja še posebno viden, ko posamezne države postajajo članice mednarodnih organizacij. Tako se zmanjšuje število zadev, ki so jih države urejale na dvostranskem področju, povečuje pa se število zadev, ki jih države urejajo na večstranski ravni. Ta trend pomembno vpliva na naravo vojaške diplomacije in jo vedno bolj preoblikuje v *obrambno diplomacijo* (Jazbec 2007, 40).

Medtem ko je vojaški teoretik Carl von Clausewitz govoril o vojni kot »nadaljevanju politike z vojaškimi sredstvi«, je obrambno diplomacijo treba razumeti kot izboljšanje odnosov za preprečitev vojne. V zvezi s tem je nemški vojaški strateg Friderik Veliki poudaril napredek elementov in vloge prilagoditve obrambne diplomacije in vojaške dejavnosti kot sestavnega dela v službi nacionalnega arzenala moči (Philips 1985, 339). Milan Karađa (2007, 196) pa meni, da je »obrambna diplomacija znanje (veščina), sredstvo in metoda komuniciranja med državami na področju vojaške politike, obrambe in varnosti. Njena naloga je odkrivanje, preprečevanje in nasprotovanje trenutnim varnostnim izzivom, da bi okrepili mednarodni položaj države in zaščitili njen interes, pri čemer je razvoj sodelovanja na področju obrambe ključna predpostavka in glavna naloga sodobne obrambne diplomacije.«

V ožjem smislu je obrambna diplomacija opredeljena kot »uporaba vojaškega osebja« v podporo preprečevanja in reševanja konfliktov (Berridge in James 2003, 66). Cottey in Forster (2004, 69) opredeljujeta obrambno diplomacijo kot »mirnodobno uporabo oborožene sile in z njimi povezano infrastrukturo (primarno obrambnega ministrstva) kot orodje zunanje in varnostne politike ter vojaškega sodelovanja in pomoči«. Andrej Kocbek potrjuje, da je »obrambna diplomacija mirnodobna, normativna in usmerjena zunanjepolitična dejavnost vlade, ki vključuje uporabo obrambnih struktur in

zmogljivosti države izven njenega ozemlja, s ciljem krepitve obrambnega in vojaškega sodelovanja za graditev medsebojnega zaupanja ter za večjo stabilnost in varnost«¹⁰.

Skleпам, da obrambna diplomacija predstavlja strukturno povezano sodelovanje med obrambnimi sistemi nacionalnih držav in vsi, ki sodelujejo v obrambni diplomaciji, imajo pomembno vlogo, saj so ambasadorji miru in varnosti v svetu¹¹, ker obrambna diplomacija služi za cilje politike varnosti. To pomeni, da obrambna diplomacija verjetno predstavlja prehod z vojaškega na politično področje in kot taka prispeva k preprečevanju konfliktnih razmer ter graditvi zaupanja na globalni in regionalni ravni.¹²

Z vzpostavitvijo civilnega nadzora nad oboroženimi silami se uvaja preglednost v odnosih na obrambnem področju, gradi in krepi se dojemanje skupnih interesov, spodbuja se demokracija, kar pomeni, da je obrambna diplomacija sredstvo za povečanje zmogljivosti pri podpori miru (Cotley in Forster 2004, 7–8 in 15–16)¹³.

3 ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI DRŽAV IN VLOGA OBRAMBNE DIPLOMACIJE V TEM PROCESU

Sodobne grožnje varnosti so tako kompleksne, da se upravičeno postavljajo vprašanja, kaj sploh lahko naredi moderna država, da se s svojim nacionalnovarnostnim

¹⁰ Bilten Slovenske vojske, 9/št. 1, str. 73–91. Dostopno prek:

http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/bilten_sv/bilten_sv07_9_1.pdf (6. 7. 2012).

¹¹ United Kingdom, Ministry of Defence, »Defence Diplomacy«, paragraf 13.

¹² Po napadih 11. septembra 2001 so vse države pregledale analizo strateške obrambe ter razvile »novo poglavje« obrambne diplomacije glede vzrokov konfliktov in terorizma, pa tudi vlogo obrambnih diplomatov v politiki svoje države v vojni proti sodobnim grožnjam.

¹³ Velika Britanija je zgodaj imela vlogo v obrambni diplomaciji in prvič omenja ta »pojem v Strateškem pregledu obrambe (Strategic Defence Review – SDR) iz leta 1998 in ga definira kot zagotovitev moči in izvajanja različnih dejavnosti ministrstva za obrambo zaradi odpravljanja sovraštva, graditve in vzdrževanja zaupanja in pomoči pri razvoju demokratično odgovornih oboroženih sil, s čimer pomembno prispevajo k preprečevanju in reševanju konfliktov« (United Kingdom, Ministry of Defence, 1981 White Paper, paragraf 33, str. 11).

Kitajska je močno povečala prepoznavnost svoje obrambne diplomacije, ki se je osredotočila kot promotor vojaške industrije. Diplomacija daje velik poudarek tudi stabilnosti in obvarovanju celotnega ozemlja Kitajske (Yu 1998, 203–221).

Indijska obrambna diplomacija je vezana predvsem na dialog o varnostnih izzivih in obrambnega sodelovanja, ki obsega usposabljanje, kombiniranih vaj, pridobivanje, razvoj, proizvodnjo in trženje obrambne opreme in druge oblike sodelovanja (Government of India – Annual Report 2003-04 of Ministry of Defence. Dostopno prek: www.mod.nic.in).

ZDA temeljijo na treh D-jih: obramba, diplomacija in razvoj (defense, diplomacy and development). Stabilizirati državo ali regijo zahteva celostno prizadevanje vseh akterjev, vključenih v obrambo, diplomacijo in razvoj, in to je dober primer dejavnosti, ki zahteva celovit pristop 3 D-jev (Dostopno prek: <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/04/122463.htm>).

sistemom hitro in učinkovito odzove na sodobne grožnje, in kakšno vlogo ter pristojnosti imajo v tem sistemu oborožene sile posamezne države.

Vsak nacionalnovarnostni sistem mora biti za hitro in učinkovito odzivanje na grožnje ustrezno strukturiran (obseg, načela, delovanja, pristojnosti, odgovornosti itn.). To pomeni ustrezno funkcioniranje trilogije »vojaške, zunanje in notranje politike« (Louw 1978, 14). Meje med zagotavljanjem nacionalne in mednarodne varnosti med varnostnimi strukturami so vedno bolj zabrisane (Gärtner in Cuthbertson 2005, 6). To v celoti kaže na kompleksnost in globalnost mednarodnega varnostnega okolja, ki zahteva tudi globalni odziv na navedene grožnje. Vse to zahteva sprejem in uveljavljanje ustreznih primerjalnih varnostnih sistemov, ki so se sposobni ustrezno odzivati na globalne grožnje in v katerih imajo oborožene sile pomembno vlogo.

Zaradi tega se bom v svoji analizi usmeril na instrument izvajanja obrambne politike, to je obrambna diplomacija, ki opredeljuje vlogo oboroženih sil na področju sodobnih nesimetričnih groženj in v procesu zagotavljanja varnosti.

Varnostni izzivi sodobne družbe so usmerjeni v povečevanje učinkovitosti sodelovanja med različnimi oboroženimi silami ter čim bolj ustrezno pripravljenost zoperstavljanju kriznim situacijam. To sodelovanje opazimo v različnih formulah in iniciativah, ki so prevzete od različnih držav ter njihovih nacionalnovarnostnih strategij in konceptov.

Primeri:

- ◆ Proces sodelovanja v Jugovzhodni Evropi (*The South East European Co-operation Process – SEECP*), ki je nastal zaradi krepitev dobrih medsosedskih odnosov med vsemi državami v regiji (v JVE), ter spoprijemanje z novimi izzivi, ki zahtevajo politično, gospodarsko, ekološko, socialno in kulturno sodelovanje ter sodelovanje na področju pravosodja¹⁴.
- ◆ Pobuda Jugovzhodne Evrope za sodelovanje (*South-East European Cooperative Initiative – SECI*), ki je nastala na sestanku visokih predstavnikov OVSE v Pragi in je definirana kot forum za diskusijo o skupnih regionalnih ekonomskih vprašanjih¹⁵.
- ◆ Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD*), ki je nastala iz svoje predhodnice, Organizacije za evropsko ekonomsko sodelovanje (*Organisation for European Economic Co-operation, OEEC*), z namenom

¹⁴ Dostopno prek: http://www.mvep.hr/seecp/seecp_eng.htm (2. 4. 2012).

¹⁵ Dostopno prek: <http://www.photius.com/seci/> (1. 6. 2012).

širjenja politike, ki omogoča največjo mogočo gospodarsko rast, zaposlenost ter naraščajoč življenjski standard v državah članicah.¹⁶

- ◆ SEDM (*Southeast Europe Defence Ministerial*), ki je zaživel kot pobuda za sodelovanje obrambnih ministrstev držav JVE, da bi promoviral razumevanje, utrjevanje zaupanja in sodelovanje med državami v JVE, spodbujanje prispevanja k regionalni in svetovni varnosti ter stabilnosti.¹⁷
- ◆ Jadranska listina A5 (Makedonija, Albanija, Hrvaška, BiH in Črna gora) (*Adriatic Charter – A5*), znotraj katere njene članice poskušajo individualno in skupinsko intenzivirati reformna in druga prizadevanja z namenom povečanja varnosti, stabilnosti in blaginje celotne regije JVE.¹⁸

Ker živimo v svetu, ki nam ponuja »svetlejšo« prihodnost, hkrati pa prinaša resnejše grožnje, kot smo jih poznali, mislim, da je tudi prihodnost delno odvisna od naših ukrepov. Razmišljati moramo globalno in ukrepati lokalno (EU Security Startegy 2003, 7), ker je vse bolj vidno, da kompleksnost sodobnih groženj zahteva skupne ukrepe, saj nobena država ne more več sama zagotavljati svoje varnosti v izolaciji. Po najnovejših načelih naj bi vsi subjekti mednarodne skupnosti tvorno sodelovali pri graditvi in vzdrževanju mednarodne varnosti in miru. Sodelovanje pri reševanju mednarodnih konfliktov je za vse države, ki hočejo v mednarodni skupnosti odigrati odgovorno in konstruktivno vlogo, postala ne samo mogoča, temveč celo nujna dejavnost v doseganju ugleda v mednarodni skupnosti in najpomembnejše za uresničevanje cilja – varnosti.

Ker je varnost predpogoj za razvoj in uresničevanje zunanjih ciljev, lahko države izberejo različne načine za zagotavljanje varnosti. Številne države v JVE so se usmerile v obrambno diplomacijo kot uspešen instrument uresničevanja varnosti z vstopom v partnerstvo oz. članstvo v Nato kot optimalno izbiro za njihovo varnost. Zdaj je v jugovzhodnem območju Evrope prevladujoč tip odnosov sodelovanje med vojskami nacionalnih držav, bodisi na dvostranski (sodelovanje obrambnih resorjev nacionalnih držav) bodisi na večstranski osnovi. Ta sodelovanja so povezana z upravljanjem zahtevnih

¹⁶ Dostopno prek:

http://www.svps.gov.si/si/podnebni_ukrepi/mednarodno_sodelovanje/organizacija_za_gospodarsko_sodelovanje_in_razvoj_oecd/ (2. 4. 2012).

¹⁷ Dostopno prek: <http://www.rcc.int/articles/0/31/regional-security-and-defence-cooperation-in-south-east-europe-by-ljubica-jelusic-minister-of-defence-of-slovenia> (2. 4. 2012).

¹⁸ Dostopno prek:

<http://www.america.gov/st/washfileenglish/2003/May/20030502165618rennefl0.4553644.html> (2. 4. 2012).

procesov obrambnih reform zaradi doseganja polnopravnega članstva v neki organizaciji ali sodelovanja v mirovnih operacijah zaradi zagotavljanja miru in stabilnosti.

Temeljno načelo vsakega akterja, naj gre za državo, mednarodno organizacijo in navsezadnje tudi posameznika, je ugotoviti stanje ter predvideti scenarije sprememb v procesih in odnosih v mednarodni skupnosti. Zaradi tega obrambna diplomacija pomaga pri usklajevanju interesov med zunanjo in notranjo politiko ter njihovo uresničitvijo. Tu gre za večplastno delovanje, saj sta ti dve politiki povezani oziroma prepleteni. V bistvu gre za iste akterje, iste interese, vrednote in cilje. Za uresničevanje ciljev obrambne diplomacije in s tem tudi zunanje politike je zlasti za male države pomembno, da sta politiki čim bolj usklajeni, ker so pogosto notranjepolitična stanja pogoj, ovira ali limit za uresničevanje zunanjepolitičnih ciljev. Tako je obrambna diplomacija postala sinonim za sodobne diplomacije, pa tudi specifična veja splošne diplomacije, ki se ukvarja z vojaško-političnimi in varnostnimi vidiki mednarodnih odnosov.

Za izvajanje te naloge oz. funkcije imajo posebno male države neke karakteristike, ki predstavljajo oviro za njihovo izvajanje in so odvisne od sposobnosti organizirane družbe v državi, od njenih materialnih zmožnosti in od njene strukture (kadrov). Njihova majhnost kot temeljna karakteristika narekuje pomanjkanje oz. omejenost resursov teh držav. Zato je za male države pomembno organizirano oz. usklajeno zunanjepolitično delovanje, ker to vpliva tudi na njihov položaj v mednarodni skupnosti.

Toda za obrambno diplomacijo male države velja, da se srečuje s skromnimi materialnimi in kadrovske viri. Gre za maloštevilnost diplomatskega osebja, pomanjkljivo tehnično opremljenost, neustrezne razmere za delo in manjšo razvejanost diplomatske mreže.

Male države lahko te slabosti in možnosti presežejo s svojo prisotnostjo v večstranskih institucijah, kjer s pomočjo večstranske diplomacije veliko lažje izvajajo navedene obrambno-diplomatske funkcije. Tako kot ugotavlja Geser (v Jazbec 2001, 90–91), »mala država s članstvom v multilateralni organizaciji pridobi številne koristi, ker svoje skromne materialne in kadrovske resurse uporablja veliko bolj učinkovito«. Vse to omogoča, da so »mednarodne organizacije najboljši prijatelji malih držav« (Väyrynen 1996, 114).

Vendar tudi članstvo v večstranskih organizacijah ne bo rešilo vsega, kar ima za cilj obrambna diplomacija, če država ne bo izbrala ustreznih sredstev in uporabljala primerne taktike ter si tako pridobila podporo zaveznikov, ki so zanjo pomembni (Petrič 1996, 896).

Kot sklep lahko navedem, da sodobna obrambna diplomacija zahteva (Karađa 2007, 206):

- ◆ jasno opredeljeno nacionalno zunanjo in obrambno politiko ter naloge diplomacije;
- ◆ enotno vodstvo diplomatske službe na državni ravni – enotnost skupne in obrambne diplomacije (tudi funkcionalno);
- ◆ jasno vizijo razvoja OD;
- ◆ jasno določanje odnosov med obveščevalnimi službami in pristojnosti pri upravljanju vojaških in diplomatskih misij;
- ◆ sodobno upravljanje človeških virov;
- ◆ ustrezna merila za izbor oseb, ki delajo v obrambni diplomaciji, in nov pristop za njihovo izobraževanje in usposabljanje;
- ◆ sodoben pristop do diplomatskih funkcij;
- ◆ povečanje pomena večstranske diplomacije.

Pomembnost obrambne diplomacije kot uspešnega instrumenta za zagotavljanje varnosti je v pomoči malim državam v tranziciji, da lahko pristopijo k polnopravnemu članstvu v neko organizacijo, da bi dosegle čim višjo stopnjo varnosti. Da bi bil to uresničljiv cilj, morajo države oblikovati in razviti dobre mednarodne odnose.

3.1 Države v mednarodnih odnosih

Globalna družba pokriva celotno zemeljsko oblo in je razdeljena na številne ločene, teritorialno razdeljene in včasih manjše družbene skupnosti, ki so organizirane v državah. Glede na naravo globalnih družbenih gibanj in stopnjo razvoja posamezne družbe začnejo vstopati v določene vrste medsebojnih odnosov. Takšni odnosi med člani mednarodne skupnosti se določajo kot mednarodni odnosi (Tonovski 2008, 65).

Natančnejša opredelitev mednarodnih odnosov izhaja iz ideje, da »so mednarodni odnosi vsi politični, gospodarski, vojaškostrateški, pravni, kulturni in drugi odnosi, ki presegajo državne meje. Ti odnosi obsegajo vse države, celotno človeštvo in od njih so odvisni ne samo razvoj in blaginja, temveč tudi fizično preživetje človeštva« (Stefanov in drugi 2001, 10).

Vsebine in oblike teh odnosov so se spreminjale z zgodovinskim razvojem. Čeprav so znani pisni viri, ki analizirajo odnose med državami glede znanstvenih publikacij (predvsem teoretično), že od antičnih časov, so to disciplino univerzitetni krogi začeli raziskovati in resno jemati šele po kritiki Edwarda H. Carra (*Dvajsetletna kriza 1919–1939*, 1939), ki je kritiziral povojno obdobje kot nestabilno in destabilizacijsko (Baliqi 2010, 16). Posledice druge svetovne vojne so napeljale veliko mislecev in znanstvenikov, da so se začeli ukvarjati z odnosi med državami in z razmerjem sil med njimi, zato da se ne bi ponavljala sovražnost med državami. Študije in analize so omogočile, da te odnose razumevajo bolje zato, da bi se izognili prihodnjim konfliktom.

Po drugi svetovni vojni so se pojavili nekateri pomembni elementi, ki so prispevali h krepitvi posebnega pomena za mednarodne odnose, ko je svet na splošno doživel velike spremembe. Ti elementi so: hiter razvoj in okrepitev trenutne vojaške tehnologije, razvoj mednarodnih stikov v regionalnih in svetovnih okvirih, vprašanja, povezana z neenakomernim gospodarskim razvojem.

Od padca berlinskega zidu leta 1989 označuje mednarodne odnose nova dinamika. Področje predmeta mednarodnih odnosov je postalo zelo široko. Kljub vsemu je koncept, da je država najstarejši in najpomembnejši subjekt, ostal in je še vedno osrednji koncept v proučevanju in izvajanju mednarodnih odnosov. Pomen države v mednarodnih odnosov potrjuje tudi trditev Eatona (v Benko 2000, 152), da »država živi dvojno življenje. Medtem ko politična znanost razkriva notranje, znanost mednarodnih odnosov raziskuje njeno zunanje življenje.«

Preučevalci mednarodnih odnosov so se redkeje ukvarjali z malimi državami, čeprav so bile te del mednarodnega sistema že vse od vestfalskega miru¹⁹. Postavlja se vprašanje, zakaj male države mednarodne odnose vidijo kot prednost, zakaj sodelujejo in s katerimi tipi mednarodnih organizacij sodelujejo.

Teorije o mednarodnih odnosih so ponudile malo razumevanja sposobnosti malih držav in možnosti za zunanjepolitično ukrepanje v mednarodne povezave. Avtorji so v glavnem trdili, da je prvi in zadnji cilj (interes) za malo državo, da se doseže »obrambna moč«, kar pomeni avtonomnost (Mouritzen 1998, 44) ali sposobnost, da prepreči drugim,

¹⁹ Maass (2005, 15), ki se je posebej ukvarjal z malimi državami v mednarodnih odnosih, analizirajoč njihov razvoj skozi zgodovino, pravi, da se je »po letu 1648 število malih držav dramatično zmanjšalo, ker so takratne velike sile na novo risale zemljevid sveta. Število malih držav pa se je začelo povečevati po dunajskem kongresu 1815 oz. po pariški mirovni konferenci 1919«. Več o študiji malih držav v mednarodnih odnosov najdete v delu Anette B. Fox (Fox 1959) »Moč malih držav«, ki izpostavlja vprašanje varnosti malih držav.

da vpliva na njeno lastno vedenje (Singer in Goetschel 2000, 6). To je bilo predvsem dojetje politike male države na območju Evrope v času hladne vojne, ko je bila varnost glavna »visoka politika«, obravnavana v zavezništvih obeh polov.

Po koncu hladne vojne, ko so države začele sodelovati v mednarodnih organizacijah, so strategije nekaterih malih držav izražale aktivnejše sodelovanje zaradi pridobivanja vpliva, in sicer:

- ◆ z uporabo informacijske tehnologije;
- ◆ z dejavniki, povezanimi s strukturo pogajalskega procesa, kot sta diplomatsko pogajanje in mediacija;
- ◆ s strokovnostjo in znanjem, usposobljenostjo diplomatov in organizacijo uprave;
- ◆ z dobrim vodenjem in politično legitimnostjo;
- ◆ z nacionalno politiko kot zgledom uspešnosti, ki ima določene jasne prednostne naloge itn.

Veliko avtorjev meni, da lahko mala država s sodelovanjem (članstvom) v večstranski tvorbi pridobi določene koristi. To ji omogoča učinkovitejšo uporabo omejenih sredstev, več stikov na določenem interesnem področju ter kompenziranje primanjkljaja na področju ekonomije in varnosti (Geser v Jazbec 2001, 90–91). Organizacija združenih narodov (OZN) je najbolj poznana univerzalna organizacija, ki »za male države ostaja pomembno torišče političnega in praktičnega mednarodnega delovanja« (Kosin 2001, 951). Poleg OZN se male države v svojem mednarodnem delovanju osredotočajo tudi na bližnje okolje, na regionalno sodelovanje (regionalne organizacije), predvsem zaradi finančnih in kadrovskih omejitev.

Najbolj razvita regionalna organizacija, katere institucije imajo celo nadnacionalne pristojnosti, je EU (Karns in Mingst 2004, 145). Male države s članstvom v EU dobijo priložnost, da sodelujejo z drugimi državami in soodločajo o določenih vprašanjih, ki jih želijo doseči kot članice.

Razvoj prometa, vpliv medijev in splošna komunikacijska povezljivost, pa tudi nenehni razvoj novih tehnologij ustvarjajo soodvisnost med državami tako, kot še v zgodovini ni bilo videno. Diplomatsko delovanje in zunanja politika sta zdaj odvisna od moči države in njene možnosti, da pokaže svoje interese na različne načine. Zaradi tega države vložijo ves svoj potencial pri zagotavljanju prisotnosti in prepoznavnosti na

svetovni ravni s potrditvijo njihove družbene realnosti, v kateri so varstvo človekovih pravic, kultura tolerance in upoštevanje različnosti del vsakdanjega življenja (Strateški načrt MZZ RM 2011, 4). To je tudi odgovor na vprašanje, zakaj sodelovati v mednarodnih odnosih oz. organizacijah, na katero je odgovoril tudi Petrič (1996, 889), in sicer da je »/.../ pogoj za uspešno zunanjo politiko male države /.../, da zna najti prostor in možnosti za uresničitev lastnih ciljev s tem, da se kreativno prilagaja dogajanjem in procesom v mednarodni skupnosti, da zna najti pravi čas, prave priložnosti ter prava sredstva in pravo podporo za uveljavljanje lastnih ciljev«.

3.2 Varnost in obrambna politika malih držav

Živimo v obdobju, v katerem se zdi, da je svet vse manjši, ker na naše življenje neposredno vplivajo dogodki, težave in krize, ki se dogajajo povsod po svetu. 21 let po koncu hladne vojne se Jugovzhodna Evropa spoprijema z vse kompleksnejšimi grožnjami in izzivi. Grožnje varnosti v čedalje bolj globalizirani regiji niso več samo vojaške narave, temveč se jim pridružujejo grožnje in nevarnosti kriminalne, socialne, politične in gospodarske narave. Toda zaradi globalizacije so postale te grožnje pomembnejše. Vse današnje grožnje pa so postale kompleksnejše in med seboj bolj povezane.

Tak primer so teroristična gibanja, ki so vse bolj financirana, povezana prek elektronskih omrežij in pripravljena na uporabo neomejenega nasilja, ki lahko pripelje do velikega števila žrtev med civilnim prebivalstvom. V večini držav Jugovzhodne Evrope so korupcija, revščina in posebno medetnični nesporazumi razlog za probleme na področju varnosti. Nespoštovanje podpisanih sporazumov, slabo upravljanje, zloraba moči, ogrožanje temeljnih svoboščin in človekovih pravice načenjajo državo od znotraj. Ta notranja nestabilnost pa lahko postane grožnja tudi za regionalno stabilnost.

Male države imajo še nekatere posebnosti. Prizadevajo si ustvariti varnost z zmanjšanjem revščine in neenakosti, spodbujanjem dobrega vodenja in zagovarjanjem človekovih pravic, podpiranjem razvoja ter odpravljanjem vzrokov za konflikte. Izkušnje kažejo, da so se še najbolj izkazale države, ki so čim več družbenih skupin integrirale v svoj sistem in so se s tem prilagajale novonastalim razmeram²⁰.

Do zdaj so bili navedeni osnovni vzroki notranjih konfliktov (politični, ekonomski, socialni itn.), se pravi splošne okoliščine, medtem ko so spoznanja o neposrednih vzrokih

²⁰ Izključenost različnih družbenih skupin (etničnih itn.) je vedno delovala kot centripetalna sila in dlje kot so napetosti rasle, težja, dražja in trajnejša je bila škoda, ki je s tem nastala.

(sprožilcih) veliko skromnejša. Tukaj mislim na to, da moramo v prihodnje več pozornosti posvetiti vlogi domače politične elite v vseh državah Jugovzhodne Evrope, ki se prepogosto ohranjajo na račun nacionalizma, ideološkega fanatizma ali vsega skupaj. Zaradi tega mislim, da so to najtrdnjši vzroki, ki ogrožajo varnost držav in tudi širše regije.

Glede na rečeno v prejšnjem odstavku ugotavljam, da klasični viri ogrožanja za regionalni in celo svetovni mir in varnost niso odpravljani, nasprotno, njihov del se je razširil v spremenjeni obliki in vsebini ter destruktivno deluje v različnih področjih družbenega življenja. Zapletenost ogroženosti zahteva visoko stopnjo sodelovanja v mednarodni skupnosti, ker nove grožnje in njihovi nosilci pridobivajo vse večjo pomembnost. Danes se nobena država več ne more upreti takim grožnjam, zato rešitev ni v zaprtju meja, temveč v oblikah mednarodnega povezovanja in sodelovanja pri odkrivanju nevarnosti, načrtovanju zagotavljanja varnosti in pri odpravljanju posledic teh groženj (Prezelj 2004).

Odgovor na vprašanje, kaj in kako naj država varuje, dajejo koncepti nacionalne varnosti in nacionalnovarnostna politika, katere del je tudi obrambna politika²¹. Države nenehno iščejo varnost, ta pa je lahko v vseh razmerah relativna, ker država ne more zagotavljati stanja, ki bi ga lahko imenovali popolna varnost. Vedno so bolj ali manj navzoče nevarnosti ali grožnje. Nekateri dejavniki, ki opredeljujejo varnost, izvirajo iz mednarodnega okolja, kjer imajo države, posebno majhne, omejene možnosti, da bi na te dejavnike aktivno vplivale (Frankel v Vegič 1996, 12). Zaradi tega je oblikovanje obrambne politike izredno zahtevan proces, ki mora integrirati elemente zunanje, vojaške in notranje politike (Vegič 1996, 16).

Države z oblikovanjem svoje obrambne politike poskušajo čim jasneje opredeliti interese in cilje v okviru varnosti ter sredstva in načine za njihovo doseganje, da bi tako zagotovile konsistentno in usklajeno delovanje vseh akterjev obrambne politike. Obrambna politika, katere glavni izvajalec je ministrstvo za obrambo, je del varnostne politike in kot taka izraža pripravljenost za spoprijemanje s številnimi izzivi, ki jih pred njo postavlja okolje.

²¹ Grizold (1992, 22) opredeljuje obrambno politiko kot politiko, ki je del države in predstavlja celoto procesov, odnosov in institucij ter skozi katero državni aparat zavestno usmerja vojaškoobrambno dejavnost.

Iz analiz obrambno-strateških dokumentov²² različnih držav je razvidno, da obstaja na področju systemske ureditve zoperstavljanja sodobnim grožnjam veliko prostora za ustrezno pripravljenost obrambne politike v boju proti grožnjam kot pomemben instrument zaščite in zagotavljanja varnosti držav.

Jugovzhodna Evropa je že od nekdanj območje prepletanja vplivov vzhoda in zahoda ter žarišče nestabilnosti in konfliktov med narodi. S tem predstavlja neposredno ali posredno grožnjo širši evropski regiji in tako tudi poseben izziv za mednarodno skupnost ter način razvoja obrambne politike v območju. Grizold ugotavlja, da ima to okolje tako pozitivne kot tudi negativne razsežnosti oz. nevarnosti in izzive, ki vplivajo na razvoj obrambne politike držav JVE. Kot pozitiven element varnostnega okolja v JVE v luči varnosti malih držav navaja povečanje dvo- in večstranskega vojaško-političnega sodelovanja med državami (Grizold 1996, 69). To jim omogoča zasledovanje ključnega zunanjepolitičnega cilja, varnost prek partnerstva oz. članstva v institucijah, ki nadzorujejo politične in varnostne zadeve.

Čas je pokazal, da je v JVE vseskozi bistveno bolj prisotna nevojaška grožnja kot vojaška grožnja varnosti (Vankovska v Grizold 2003, 227–237). Zaradi tega države območja JVE (tudi Republika Makedonija) slonijo na treh osnovnih stebrih obrambne politike:

- ◆ oborožene sile,
- ◆ civilna obramba,
- ◆ vključevanje v kolektivne sisteme za varnost in obrambo, prek katerih oblikujejo lastno strategijo s ciljem doseganja stabilnosti in evro-atlantske integracije.

Ne smemo pozabiti, da tudi ZDA s svojo prisotnostjo v JVE in vključenostjo v oblikovanje novega evropskega varnostnega reda pozitivno vplivajo na konsolidiranje in varnost (Grizold 1996, 68–69) ter pomagajo pri oblikovanju obrambne politike teh držav.

Ker je varnost predpogoj za razvoj in uresničevanje zunanjih ciljev, lahko države izberejo različne načine zagotavljanja varnosti. To upoštevajo številne države v JVE, pri

²² V smernicah programa »New Defence 1997–2015« sta kot strateška cilja francoske obrambne politike med drugim opredeljeni tudi zaščita in varnost nacionalnega ozemlja od preostalih groženj, kot sta terorizem in kriminal. Pri tem se poudarja predvsem pomen mednarodnega sodelovanja pri skupnem nastopanju proti tem grožnjam. Zvezna republika Avstrija je 21. januarja 2003 sprejela strateški dokument z imenom »Varnostna in obrambna doktrina«, kjer se jasno poudarja povečevanje pomembnosti nesimetričnih groženj. V dokumentu se izraža avstrijska nevtralnost, ki je usmerjena v povezovanje z mednarodnimi organizacijami tako na globalni (OZN) kot regionalni (Nato, EU) ravni (Austrian Security and Defense Doctrine 2003, 10).

tem pa so kot instrument uresničevanja varnosti izbrale »partnerstvo« kot optimalno izbiro za varnost.

3.3 Načini zagotavljanja varnosti držav (Nato kot možnost zagotavljanja varnosti malih držav)

Značilnosti in posebnosti evropskega varnostnega okolja po hladni vojni pomembno vplivajo na izbiro opcij in strategij malih držav za zagotavljanje njihove varnosti. Čeprav ima to okolje predvsem pozitivno značilnost in malim državam ponuja več varnostnih izbir, je treba upoštevati tudi številne že navedene negativne elemente in izzive, ki pomembno vplivajo na izbiro varnostnih politik malih držav. V tem podpoglavju bom na kratko predstavil različne opcije oz. strategije zagotavljanja varnosti, ki so na voljo malim državam.

Vsaka država za uresničitev postavljenih ciljev izbira med različnimi strateškimi opcijami in na njihovi podlagi oblikuje svojo zunanjepolitično strategijo oz. politiko. Ker se v nalogi omejujem na varnost in jo opredeljujem kot zunanjepolitični cilj malih držav, bom to upošteval pri navajanju in opisovanju možnosti, ki so na voljo malim državam za uresničitev tega zunanjepolitičnega cilja.

Številni avtorji opredeljujejo opcije, ki jih imajo države za zagotovitev lastne varnosti. Tako na primer Wiberg (1996, 36) meni, da imajo male države v smislu politično-vojaških in varnostnih možnosti na voljo štiri izbire:

- ◆ dvostransko zvezo z veliko silo,
- ◆ zvezo dveh ali več malih držav,
- ◆ članstvo v večstranski zvezi okoli ene ali več velikih sil,
- ◆ neuvrščenost (bodisi kot nevtralnost v kateri koli vojni ali brez te obveze).

Amstrup (v Jazbec 2002, 92) podobno omenja štiri opcije varnostne politike malih držav: nevtralnost, zavezništvo, članstvo v mednarodnih organizacijah in druge možnosti. Grizold (1996, 66) pa navaja tri temeljne možnosti: opora na lastne zmogljivosti, vključitev v širše mednarodne varnostne organizacije in različne kombinacije prvih dveh možnosti.

Postavlja se vprašanje, katera opcija je najprimernejša za male države. Wiberg (1996, 36–37) tako meni, da je izbira med navedenimi možnostmi kot loterija, vsaka opcija ima določene prednosti, a tudi slabosti. Prednosti oz. slabosti določene opcije se

razlikujejo glede številnih vidikov. Če kot primer vzamemo zavezništvo, vidimo, da imajo številni avtorji različna mnenja. Benko (1997, 250) kot prednost zavezništva navaja povečanje mednarodnega vpliva, Russett in Starr (1992, 171) pa zagotavljanje cenejše obrambe itn. Kot slabosti zavezništva so navedeni neposredni finančni stroški (Nato 2001, 56), zmanjšanje avtonomnosti v mednarodnih odnosih (Benko 1997, 242) idr.

Ena od mogočih strategij zagotavljanja varnosti malih držav Jugovzhodne in Srednje Evrope, ki sta usmerjeni v institucije, je tudi članstvo v Natu, če upoštevamo lego glede na veliko silo, stanje regionalne varnostne situacije ter politično preferenco v državi in sodelovanje s tem zavezništvom (Vegič 1999, 100).

Po prenehanju razdeljenosti sveta na dva pola in razpadu Sovjetske zveze ter Jugoslavije si večina novonastalih držav prizadeva za članstvo v zvezi Nato, ker se nekatere manjše države še vedno spoprijemajo z grožnjami vojaške narave, a večinoma ne v obliki neposrednega vojaškega ogrožanja varnosti, temveč s sodobnimi grožnjami. Po koncu hladne vojne, ko je bila zunanja vojaška nevarnost dejansko odpravljena, se je pokazalo, da bo morala zveza Nato na novo premisliti o svojem poslanstvu in se prilagoditi novim varnostnim okoliščinam. Namesto zagotavljanja vojaškega ravnotežja se je Nato začel vse bolj ukvarjati s preprečevanjem nestabilnosti, sprva v svojem ožjem in pozneje širšem varnostnem okolju, ter je v ta namen definiral nove naloge zavezništva. Naloge zavezništva po hladni vojni lahko klasificiramo v 6 skupin:

- ◆ Krepitev sodelovanja in partnerstvo z državami nečlanicami zveze: namen teh nalog je krepitev zaupanja, sodelovanja in poglobljanje odnosov z državami nečlanicami. Zveza Nato je v ta namen vzpostavila več forumov Severnoatlantskega sveta za sodelovanje, Mediteranski dialog, Stalni skupni svet Nato-Rusija, Komisijo Nato-Ukrajina in Istanbulske pobude o sodelovanju.
- ◆ Širitev zveze Nato: posebna prelomnica za Nato je bil julija 1997 vrh v Madridu, ko so bile tri partnerice iz Vzhodne Evrope (Češka republika, Madžarska in Poljska) povabljene k začetku pogajanj za članstvo in so bile vse tri uradno sprejete marca 1999. Leta 2004 je bil izpeljan drugi krog širitve. V zvezo so vstopile Bolgarija, Estonija, Latvija, Litva, Romunija, Slovaška in Slovenija. Sledil je tretji krog širitve, v katerem se je zveza okrepila še z Albanijo in s Hrvaško (2009). Širitev zavezništva samo po sebi ni cilj, temveč le sredstvo za širitev območja varnosti in stabilnosti v Evropi (Nato Handbook 2006, 186).

- ◆ Izvajanje operacij kriznega odzivanja zunaj ozemlja držav članic zveze Nato: zveza Nato se je kmalu po koncu hladne vojne spoprijela z varnostnimi tveganji v njeni neposredni sosesčini – na Balkanu. Širitev območja varnosti in stabilnosti v Evropi brez rešitve konfliktov na Balkanu ni bilo mogoče, zato je zveza usmerila vse svoje napore na to območje. Tukaj je za zaustavitev ali preprečitev konflikta vojaško posredovala trikrat, in sicer v Bosni in Hercegovini leta 1995, na Kosovu leta 1999 in v Makedoniji leta 2001 (Nato operations and missions 2011).
- ◆ Boj proti terorizmu in izvajanje zahtevnejše operacije kriznega odzivanja: po terorističnem napadu na ZDA je Nato 9. novembra 2001 sprejel paket ukrepov, katerih namen je bil podpora ZDA pri zagotavljanju varnosti v državi. Začelo se je izvajanje prve protiteroristične operacije – Orlova pomoč (Eagle Assist), ki je trajala od oktobra 2001 do maja 2002. Nato je takrat prvič v zgodovini izvajal nalogo na podlagi 5. člena Washingtonske pogodbe (Nato operations and missions 2011).
- ◆ Izboljšanje vojaških zmogljivosti in reforme poveljstev Nata: na vrhu Nata v Pragi leta 2002 je bila posebna pozornost namenjena izboljšanju vojaških zmogljivosti in reformi poveljniške strukture. Namen reforme je zagotoviti zmogljivosti, da se bo Nato sposoben spopasti z nalogami, ki mu jih nalagajo varnostni izzivi 21. stoletja.
- ◆ Krčenje birokratskih struktur Nata: obsežen Natov birokratski aparat otežuje hitro in učinkovito odzivanje na nove potrebe ter povzroča finančne obremenitve, ki bi se lahko z ustreznim preoblikovanjem aparata pomembno zmanjšale. V ta namen se bo zmanjšalo število odborov zveze Nato za 30 %, kar pomeni, da bodo podrejeni odbori deležni večje odgovornosti in bodo sprejemali več odločitev.

Z uspešno uresnitvijo teh nalog je zveza pomembno prispevala k vzpostavitvi varnejšega in stabilnejšega okolja v območju JVE in tudi širše ter hkrati omogočila oblikovanje učinkovitega in fleksibilnega zavezništva. Tako je Nato v zadnjem desetletju redefiniral svoje temeljne funkcije. Lahko rečemo, da se transformira iz vojaškega zavezništva v institucijo z veliko bolj poudarjeno varnostnopolitično vlogo.

Kot je mogoče opaziti, je Natov osrednji cilj varovanje svobode in varnosti držav

članic s političnimi in varnostnimi sredstvi, ki temeljijo na skupnih vrednotah demokracije, človekovih pravicah in vladavini prava (Nato priročnik 2001, 29–30). Za dosego tega temeljnega cilja je redefiniral načine delovanja. Zaradi tega Wallander vidi razloge za pomembnost Nata v tem, da ga ni mogoče več razumeti le kot agregacijo nacionalne moči, temveč tudi kot varnostno institucijo, in sklene, da »sredstva, s katerimi razpolagajo institucije (norme, pravila in postopki), omogočajo sodelovanje za zagotavljanje informacij, omogočajo sporazumevanje, vzpostavljanje pravil za pogajanja, odločanje in izvrševanje ter ustvarjanje pobude za upoštevanje mednarodnih standardov, nujnih za multilateralno delovanje« (Wallander 2000, 709).

Za boljše razumevanje prizadevanj držav za članstvo v zavezništvu je treba upoštevati tudi druge dejavnike. Omenil bi zelo pomemben dejavnik, ki vpliva na taka prizadevanja: to so širši politični cilji (ne strankarski cilji), za katere si prizadevajo države, ki kandidirajo za članstvo v zvezi Nato.

Postavlja se vprašanje, zakaj prek Nata do političnih ciljev.

Polnopravno članstvo v Natu je strateški cilj, ki si ga je zastavila vsaka mala država že ob osamosvojitvi, posebno države iz JVE, zaradi socialnih, gospodarskih, etničnih in drugih problemov. Države si prizadevajo za članstvo v Natu zaradi temeljnih vrednot, strateških varnostnih interesov in vitalnih nacionalnih državnih interesov. Članstvo v zavezništvu bo prispevalo k stabilnosti in varnosti v Evropi. S članstvom v Natu si male države utrjujejo status varne države z nizko stopnjo poslovnega tveganja in tveganih investicij. Druge posredne koristi članstva v zavezništvu so tudi dotok znanstvenih in tehnoloških informacij ter sodelovanje na ekonomskem in vojaškem področju z najbolj razvitimi državami. Posledično po pridružitvi Natu male države pričakujejo predvsem ekonomske, kulturne in politične učinke. Torej prek političnih ciljev, za katere si prizadevajo države v svoji težnji za vključitev v zvezo Nato, lažje razumemo tudi vlogo in naloge obrambne diplomacije v tem procesu.

Države težijo k članstvu v Natu tudi zaradi zagotavljanja varnega in stabilnega okolja za svoj vsestranski razvoj. Varno in stabilno okolje je temeljni pogoj za nemoten gospodarski, socialni in kulturni razvoj vsake države. Z vstopom v Nato se odpirajo nove priložnosti za ekonomsko sodelovanje, pretok kapitala in tehnologij, stabilno poslovno okolje in s tem nižje stopnje poslovnega tveganja ter se tako spodbujajo tuja neposredna vlaganja²³.

²³ Več na: <http://nato.gov.si/slo/nato/>.

Države z vstopom v Nato dobijo možnost za večje sodelovanje v izmenjavi informacij o različnih grožnjah in tveganjih ter lahko izobražujejo osebe v partnerskih državah na novejših informacijskih tehnologijah.

S članstvom v Natu se krepi geopolitični položaj države. Odnosi s sosedomi in drugimi državami so boljši zaradi okrepljenega položaja v mednarodnem okolju. Z vstopom v Nato vsaka država skladno z določbami Severnoatlantske pogodbe lahko kadar koli zahteva medsebojno posvetovanje znotraj zavezništva, če je po njenem mnenju ogrožena njena ozemeljska celovitost, politična neodvisnost ali varnost. Gledano širše se poveča tudi vpliv države v mednarodnih odnosih, ker organizacijo sestavljajo najbolj razvite države sveta in s tem države pridobivajo pravico do enakovrednega sodelovanja in posvetovanja s temi državami o vprašanih mednarodne in tudi lastne varnosti, ki je zunaj te organizacije ne bi imele.

Z vstopom v zvezo Nato si države zagotovijo večjo nacionalno varnost. Danes nobena država ne more svojim državljanom sama zagotavljati optimalne varnosti. Zaradi tega se države med seboj povezujejo in sodelujejo pri iskanju rešitev za odpravljanje sodobnih groženj. Skladno z določbami Severnoatlantske pogodbe (skladno s 5. členom Washingtonske pogodbe) v primeru agresije na ozemlje države članice lahko ta računa na aktivno pomoč zavezništva.

Države kot članice Nata lažje in hitreje krepijo obrambne sposobnosti svojih oboroženih sil. Nato kot vojaško-politična organizacija deluje že več kot 50 let in vse bolj postaja povezovalni člen evropskih držav na področju varnosti. Nobena druga organizacija, ne EU, ne OVSE, niti OZN, nima učinkovitih mehanizmov, s katerimi bi zaustavila vojaško agresijo ali reševala konfliktna situacije. Izkušnje članic kažejo, da je cena zagotovitve ustrezne obrambe v okviru Natovega sistema kolektivne varnosti na daljši rok nižja kot pa razvoj vseh oblik lastnih oboroženih sil, pri čemer slednje nikoli ne morejo zagotoviti take ravni varnosti kot s članstvom v zvezi.

Transformacija in ustrezno prestrukturiranje vojske bosta v sodelovanju z Natom potekala učinkoviteje. S članstvom v Natu se bodo dolgoročno zmanjšali izdatki za obrambo. Razvojni, doktrinarni in normativni dokumenti na obrambnem področju so v zadnjih letih v funkciji uresničevanja strateškega cilja držav, to je zagotavljanja nacionalne varnosti tudi z vključevanjem v sistem kolektivne varnosti. Na tej podlagi so bili sprejeti različni programi, zakoni, koncepti, doktrine itn. S tem so države transformirale oborožene sile v malo, poklicno in sodobno oboroženo silo, katere pripadniki bodo prostovoljno

zagotavljali mir in varnost tako doma kot po svetu, kar je nedvomno tudi v nacionalnem interesu.

Male države s članstvom v Natu pridobivajo možnost, da skupaj z razvitimi in vplivnimi državami enakopravno odločajo o najpomembnejših varnostnih in političnih vprašanjih evro-atlantskega prostora. Pridobivajo možnost soodločanja o ključnih vprašanjih evropske in svetovne varnosti, česar kot države partnerice niso imele.

Zato širitev Nata po hladni vojni temelji na logiki varnostne integracije v Evropi in ne na logiki povečevanja moči zaveznitva (Grizold, Vegič 2002, 388). Menim, da je članstvo v Natu za male države Jugovzhodne Evrope (s tem tudi za Makedonijo) optimalna izbira za zagotavljanje njihove varnosti.

4 OBRAMBNA DIPLOMACIJA REPUBLIKE MAKEDONIJE KOT SREDSTVO ZAGOTAVLJANJA VARNOSTI DRŽAVE

Najpogostejši način vodenja zunanje politike malih držav je izogibanje konfliktom in delovanje skozi pogajanja. Za uresničevanje zunanjepolitičnih strategij in ciljev uporabljajo sredstva zunanje politike. Pri izvajanju zunanje politike morajo biti iznajdljive, morajo si pomagati z izbiro pravega časa in si ustvarjati prave priložnosti za uresničitev zunanjepolitičnih ciljev. »Značilnost (delovanja) malih držav morda ni v tem, da so šibke ali da so na zelo poseben način močne, temveč ravno v tem, da so tako 'zmožne preživetja' /.../« (Knudsen 2002, 188).

Čeprav je Makedoniji uspel miren odhod iz federacije, kar drugim nekdanjim jugoslovanskim republikam ni, sta bila njena varnost in obstoj v veliki nevarnosti. Znašla se je v skoraj popolni mednarodni, gospodarski in komunikacijski izolaciji. Bila je skoraj popolnoma razorožena in obkrožena s sovražno naravnanimi državami.

Nov mednarodni subjekt, država RM, je bila povezava v turbulentnem razpadu političnega in gospodarskega sistema na Balkanskem polotoku. Država se je nehote in nepričakovano znašla v središču vseh teh globalnih in regionalnih sprememb (Gaber 2002, 14).

Hiter razvoj znanosti in tehnologije v zadnjem desetletju, splošni napredek na področju komunikacij, razvoj prometa in tudi vpliv medijev so pripeljali do tega, da je Makedonija začela proces vzpostavljanja in pozicioniranja na mednarodni ravni. Ta proces je izvajala z vzpostavitvijo komunikacije, z razvojem sodelovanja in pridobivanjem

članstva v mednarodnih organizacijah (izključen je pristop k Natu²⁴). Cilj tega je oblikovati večjo varnost na mednarodni ravni in spodbuditi gospodarski razvoj (Strateški načrt Ministrstva za zunanje zadeve RM 2011-2013, 4).

Glede na to, da v sodobnem svetu nobena država ne more sama doseči svojih nacionalnih interesov, je bilo treba oblikovati ne samo prozahodno obrambno politiko, temveč oblikovati, usposablјati in izboljševati tudi izvajalce takšne politike na ravni ministrstva za obrambo oz. oboroženih sil. Zaradi tega je Makedonija ustanovila različne institucije, oblikovala norme in vrednote po zahodnem vzorcu in dala poudarek na preoblikovanje nalog oboroženih sil, ki temeljijo na obsežnem spreminjanju iz sil, ki so bile v prvi vrsti namenjene boju zoper »jasno definiranega« vojaškega nasprotnika, v sile, ki se bodo lahko uspešno zoperstavljale čisto novim grožnjam 21. stoletja. Preoblikovanje oboroženih sil RM temelji na novih tveganjih in grožnjah ter novih tehnologijah (zlasti informacijskih), ki se kažejo v novi organiziranosti sil, njihovi agilnosti in na številnih novih tehnologijah, s katerimi te razpolagajo (Chizek 2004, 1).

Kompleksen, če ne že težko razumljiv geopolitični položaj je prisilil državo, da se spoprijema z varnostnimi izzivi, ki so značilni za večino držav v tranziciji. Globalizacija je poglobila razlike med bogatimi in revnimi ter internacionalizirala nevarnost, kar je privedlo do tega, da notranji »nesporazumi« in nerešeni spori s sosednjimi državami²⁵ ter druge grožnje in tveganja, kot so slab ekonomski položaj, nestabilna politična klima, korupcija, kriminal, utaja davkov, neučinkovito sodstvo, brezposelnost skupaj s šibkimi državnimi institucijami, ogrožajo stabilnost države.

Čas je pokazal, da je v okolju, v katerem je umeščena Makedonija, veskozi bistveno bolj prisotna nevojaška grožnja kot vojaška grožnja varnosti (Vankovska v Grizold 2003, 227–237). Zaradi tega je bila pred novonastalo državo postavljena dilema, kako se

²⁴ Po številnih ciklih LNP (Letnega nacionalnega programa) in ANČ (Akcijskega načrta za članstvo), na katerih je Makedonija predstavila aktivnosti in cilje, za katere se je odločila, so članice Nata leta 2008 na vrhu v Bukarešti izpostavile vprašanje širitve zaveznitva, in sicer pristop držav iz Jadranske listine. Albanija in Hrvaška sta dobili zeleno luč, vabila za Makedonijo ni bilo. Vzroke za to lahko razdelimo na notranje in zunanje. Resnica je, da je bila med glavnimi razlogi in je še vedno nerešitev spora z Grčijo glede ustavnega imena Makedonije, kar je potrdila tudi Doris Pack med razpravo v Skopju kmalu po vrhu v Bukarešti, češ da se »Makedonija spoprijema tudi z drugimi težavami, ampak vprašanje imena zajema vse«. *De facto* obstajajo tudi drugi razlogi, ki so vplivali na to odločitev. Martin Erdman (pomočnik generalnega sekretarja za politične zadeve Nata in varnostno politiko in vodja ekipe, ki ceni napredek Makedonije v smeri k zaveznitvu) je naštel glavne zahteve, ki jih mora Makedonija izpolniti, da se zagotovi povabilo za članstvo v Natu. Med njimi so: vzdržnost procesa reform in izvajanje Ohridskega sporazuma, izboljšanje medetničnih odnosov, trajnostni dialog, sodelovanje med političnimi strankami in dolgoročna politična stabilnost. Dostopno prek: <http://www.vmacedonianews.com/2007/11/nato-urges-more-macedonia-reforms.html> (6. 7. 2012).

²⁵ Ena sosednja država je zanikala nacijo, identiteto, jezik in kulturo, druga ni priznavala njenega imena, tretja pa ni priznala samostojnosti makedonske pravoslavne cerkve (Mirčev 1997, 14–16).

zadovoljivo integrirati v mednarodno skupnost, a hkrati poskrbeti za uresničevanje lastnih nacionalnih interesov – zagotavljanje varnega okvira za nemoteno delovanje razvoja politične demokracije in tržnega gospodarstva.

Makedonija je mala država v velikem svetu. Leži na osrednjem delu Balkanskega polotoka, je pomemben komunikacijski voz, saj predstavlja vez med Evropo in Bližnjim vzhodom ter glavno prometno povezavo v JVE. Vzporedno s procesom osamosvajanja leta 1991 si nenehno prizadeva okrepiti svojo prepoznavnost z regionalnim načrtom glede spodbujanja dobrih sosedskih odnosov, sodelovanja in trajnostnega razvoja v regiji. Na večstranski ravni si prizadeva, da deluje pri izpolnjevanju razvojnih ciljev ZN, da se bojuje proti mednarodnemu terorizmu in drugim grožnjam ter s tem aktivno prispeva k reševanju vprašanj mednarodnega miru in varnosti (Republika Makedonija in mednarodne organizacije, MZZ 2012).

Ker so v dinamičnem svetu nenehne spremembe in reforme procesi, ki trajajo s povečanjem odgovornosti na mednarodni ravni, je morala Republika Makedonija kot ugleden član mednarodne skupnosti najprej oblikovati lastni diplomatski aparat kot sredstvo za uresničevanje zunanje in obrambne politike. Zaradi groženj je morala biti pri tem zelo skrbna. Država se je začela ukvarjati z iskanjem bolj ali manj konstruktivnih in miroljubnih oz. diplomatskih načinov za reševanje takih in drugačnih nesporazumov (Berridge 2002). S tega vidika je začela širiti proces sodelovanja, iskati zaveznike v podpori lastnih interesov in stališč.

Boljše možnosti za mednarodno sodelovanje, nova razmerja soodvisnosti in zgodovinska izkušnja, da lahko demokracija uspešno omogoča razvoj in blaginjo za družbo in posameznika le, če se oblikujejo ustrezni mehanizmi za zaščito vrednot, so pripomogli k nastajanju in oblikovanju obrambne diplomacije RM.

4.1 Nastajanje in oblikovanje samostojne obrambne diplomacije Republike Makedonije

Makedonija kot mala država se je v mednarodnih odnosih takoj po osamosvojitvi in v začetku težavnega procesa glede mednarodnega priznanja spoprijemala z značilnimi izzivi delovanja malih držav v mednarodni skupnosti. Glede varnosti, ki je bil eden najpomembnejših zunanjepolitičnih ciljev države, je bilo zaradi pomanjkanja sredstev in

moči potrebno, da si jo država zagotovi tako, da se v svoji zunanji politiki osredotoči najbolj na odnose z državami in organizacijami v regiji (Petrič 1996, 882–883). Seveda spada sem urejanje sosedskih odnosov, odnosov z državami v regiji in širše zunanjepolitično delovanje glede približevanja pomembnim evro-atlantskim strukturam (EU in Nato). Prav tako je pomembno vzdrževati dobre odnose s svetovnimi silami, saj so te tiste, ki odločajo o pomembnih svetovnih vprašanjih. Če mala država pravočasno zazna dogajanja v mednarodni skupnosti in svoje zunanjepolitične interese ustrezno vgradi v ta dogajanja, lahko iz njih pridobi koristi tudi zase.

Obrambna politika Republike Makedonije je usmerjena v povečevanje obrambne sposobnosti in ustrezen razvoj obrambnega sistema, zaščito trajnih interesov ter v prisotnost, pomoč in sodelovanje pri zaščiti vitalnih interesov države. Ocenjeno je bilo, da se oborožene sile Makedonije brez ustrezne obrambne politike ne morejo uspešno razvijati in delovati. Biti morajo optimalno prilagojene potrebam, pripravljene in primerno opremljene za odziv na grožnje in varnostna tveganja, ki grozijo Republiki Makedoniji.

Obrambna politika usmerja k pravilni graditvi in usklajenosti obrambnega sistema z drugimi deli sistema nacionalne varnosti. Istočasno pripravlja sistem, še posebno oborožene sile, da izpolni zahteve in obveznosti za popolno prestrukturiranje in pripravo na članstvo v Natu kot enega od svojih vitalnih interesov.

Vse to je pokazalo potrebe po ustanovitvi strokovnega telesa na Ministrstvu za obrambo RM, ki bi se ukvarjalo z mednarodnim sodelovanjem. Zaradi tega je bil leta 1993 ustanovljen Oddelek za mednarodno sodelovanje v kabinetu ministrstva. Leta 1995 se je ta oddelek prestrukturiral v Direktorat za mednarodno sodelovanje kot samostojna organizacijska enota MO in danes je to Oddelek za mednarodno sodelovanje.

Vzporedno s tem so se pripravljale tudi zakonske podlage za imenovanje obrambnih atašejev. Te podlage so zapisane v poglavju XV. »Sodelovanje vojske zunaj republike« ter 199. členu Zakona o službi²⁶. Zakonska podlaga za napotitev obrambnih atašejev RM v diplomatsko predstavništvo je določena v 18. členu Zakona o obrambi²⁷, 1. odstavek, 12. točka.

Vzporedno z MO je bila tudi v generalštabu ustanovljena uprava za mednarodno sodelovanje, ki je pripravila prve obrambne (vojaške) diplomatske predstavnike in izvedla vse druge aktivnosti za vzpostavitev delovanja obrambne diplomacije:

²⁶ Zakon o službi v vojski Republike Makedonije, *Uradni list Republike Makedonije*, št. 36, z dne 15. 3. 2010.

²⁷ Zakon o obrambi, *Uradni list Republike Makedonije*, št. 42, z dne 1. 6. 2001.

- ◆ oblikovana je bila normativnopravna podlaga za obrambno diplomacijo,
- ◆ institucionalizirala se je obrambna diplomacija,
- ◆ določene so bile prednostne naloge obrambne diplomacije,
- ◆ začelo se je kadrovske usposabljanje,
- ◆ vzpostavile so se delovne in prostorske razmere itn.

Razvoj obrambne diplomacije RM lahko razdelimo na dve obdobji (Gocevski 2002, 474):

- ◆ prvo obdobje sovpada z odhodom nekdanje JLA s teritorija Makedonije do pristopa k OZN,
- ◆ drugo obdobje je od sprejema v OZN do danes.

Za prvo obdobje so značilne številne obrambne in diplomatske dejavnosti, ki so vključevale vzpostavitev dialoga za odhod JLA iz Makedonije, ki je na podlagi ustavnega prava postala tuja oborožena sila na ozemlju Makedonije, sprejem tujih vojaških diplomatov, ki jim je bilo razloženo stališče države na področju obrambe in varnosti, ter predstavitev obrambne politike s strani najvišjega državnega vodstva.

Za drugo obdobje je značilna intenzivna in učinkovita diplomatska dejavnost v obrambi države. V bistvu gre za zagotavljanje prispevka obrambne diplomacije, spodbujanje in ustanovitev stalne nacionalne vrednote in interesov države ter okrepitev dialoga in povečanje varnosti v državi in regiji (Koncept obrambne diplomacije RM, 3. odstavek).

Glede na novo realnost in spremenjen način mednarodne komunikacije med državami, izkušnje in smernice iz drugih vojsk, naučene lekcije, istočasno pa tudi podpis več dvostranskih in večstranskih sporazumov ter priprava za članstvo v Natu je MO svoje aktivnosti usmerjalo v medsebojno sodelovanje in zaupanje med partnerji. To je bil glavni korak k utrjevanju elementov obrambne diplomacije RM.

Obrambna diplomacija RM je v času svojega razvoja odigrala pomembno vlogo pri gradnji mostov sodelovanja med različnimi državami prek različnih pobud, organiziranih v regiji na področju obrambe (Nacev 2000, 251). Kot konkretne primere lahko naštejemo:

- ◆ SEDM (*Southeast Europe Cooperation Process*)²⁸, iz katerega je bila 26. septembra 1998 ustanovljena tudi brigada Jugovzhodne Evrope (South East Europe Brigade – SEEBRIG).
- ◆ IMIHO/SIMIHO (*Interconnection of the Military Hospitals*)²⁹, ki se nanaša na projekt satelitskega povezovanja vojaških bolnišnic sodelujočih držav pri izvajanju telemedicine in izmenjavi medicinskih podatkov.
- ◆ CBSC (*Defence/Military Support to WMD Counterproliferation, Border Security and Counter-Terrorism*)³⁰ se nanaša na sodelovanje obrambnih ministrstev pri preprečevanju širjenja orožja za množično uničevanje, varovanju državnih meja in boju proti terorizmu.
- ◆ SEMEC (*SEE Military Education Cooperation*) predstavlja posebno iniciativo za sodelovanje na področju vojaškega izobraževanja.
- ◆ SEEDIRET (*Cooperation on Defence Industries, Research and Technology among SEDM Countries*)³¹ je projekt sodelovanja na področju oborožitve, obrambnih industrij in raziskav.
- ◆ SEESIM (*South-Eastern Europe Simulatin Network*)³² predstavlja simulacijsko mrežo za JVE; konkretno gre za mehanizem za izvajanje simulacijskih vaj za spodbujanje sodelovanja in integracije med različnimi iniciativami SEDM.
- ◆ MCEP (*Military Civil Emergency Planning*) je projekt civilnega in vojaškega kriznega načrtovanja.

Te iniciative so pokazale, da so imele neposreden vpliv ne le na zunanjo politiko, temveč tudi na obrambno politiko, ker je znano, da sta obrambna (notranja) in zunanja »dve strani iste politike« (Vukadinovič 1995, 119). Po drugi strani pa je to privedlo do razprave o aktivni zunanji politiki in obrambni diplomaciji v državi. Zaradi tega je kot posledica razvoja prišlo do ideološke spremembe obrambne diplomacije države, ki ne samo da kaže stanje v novih razmerah, temveč je v veliki meri postala protagonist dogodkov.

²⁸ Dostopno prek: <http://www.pims.org/news/2009/03/04/macedonia-chairs-the-sedm-initiative>.

²⁹ Dostopno prek: <http://archive.morm.gov.mk/morm/sedm-pmsc/sedm-cc/proj/imiho.html>.

³⁰ Dostopno prek: <http://www.idividi.com.mk/English/Macedonia/507504/index.htm>.

³¹ Dostopno prek: <http://archive.morm.gov.mk/morm/sedm-pmsc/sedm-cc/proj/seediret.html>.

³² Dostopno prek: <http://seesim.mod.bg/>.

4.2 Karakteristike obrambne diplomacije Republike Makedonije

Obrambna diplomacija se lahko imenuje umetnost ali praksa za gradnjo in krepitev odnosov na področju varnosti in obrambe.³³ Zavezanost in prispevek k večjemu sodelovanju z Natom ter izmenjava informacij z vojskami zavezništva in s partnerji so ustvarili novo bazo in kulturo, ki omogoča oboroženim silam uresničitev številnih dejavnosti, ki jih je ministrstvo za obrambo prevzelo, za odpravo grožnje in krepitev zaupanja ter razvoj vojaških ved, ki zagotavlja pomemben prispevek k preprečevanju in reševanju konfliktov. V zvezi s tem bolgarski raziskovalec Valeri Ratčev (2004, 57) pravi, da je »obrambna diplomacija za veliko število civilnih, vojaških in diplomatskih struktur oblikovana in prirejena tako, da gre diplomacija na prvo linijo obrambe in obramba ostaja zadnja«.

Sodelovanje RM v projektih in programih sodelovanj je omogočilo, da so se strokovnjaki spoznali s kolegi iz različnih regij in držav, različnih mentalitet in kultur, jezikov in novih izkušenj. Izobraževanja, ki so jih organizirali Marshall Center, Natova šola v Oberammergau, centri Partnerstva za mir itn., so utrdila in razvila še večjo umetnost obrambne diplomacije pri ustvarjanju povezav med oboroženimi silami. Umetnost, ki je omogočila, da se nekdanji »sovražniki« izobražujejo kot tim, da živijo in se zabavajo v istem okolju, da se spoznavajo, razumejo in podpirajo drug drugega, ker edino tak način vodi do varnosti in sodelovanja.

Na podporo filozofije delovanja in razvoja obrambne diplomacije v Makedoniji so vplivale britanske izkušnje iz medinstitucionalnega (*interagency*) sodelovanja na področju varstva in integracije, ki so pomagale razumeti vlogo in pomen obrambne diplomacije. MO meni, da je obrambna diplomacija ključni element zunanje politike države v krepitvi strateške povezave v neposredni okolici, neposredne povezave z evropskimi državami in z ZDA, ki imajo pomemben vpliv na mednarodni ravni in na varnostno politiko zaradi zagotavljanja globalne stabilnosti (Koncept obrambne diplomacije RM 2006, 4). »Obrambna diplomacija bi morala omogočati izvajanje različnih aktivnosti, ki jih prevzemata MO in Armija Republike Makedonije za odpravo sovražnosti, graditev in vzdrževanje zaupanja ter podporo razvoju oboroženih sil, spodbujanje miru in sodelovanje v mirovniških operacijah, ki bodo bistveno pomagale pri preprečevanju in reševanju morebitnih sporov« (Koncept obrambne diplomacije RM 2006, 5).

³³ Ali »art«, kot pravi Benko med svojim bivanjem v Ljubljani.

Glavna značilnost obrambne diplomacije RM je kombinirana uporaba diplomatskih in vojaških orodij za povečanje učinkovitosti varnostnega sektorja z optimizacijo prispevka vseh zainteresiranih strani, ki povečujejo zaupanje, regionalno in mednarodno sodelovanje (Law 2007, 11–26).

Obrambna diplomacija RM pri regionalnem sodelovanju danes bolj kot kdaj prej igra pomembno vlogo pri spodbujanju miru in dialoga, v nasprotju z ustvarjanjem konfliktne klime. To ustvarja možnost skupnega delovanja pri obhodu ovir in razvoju komunikacije med oblikovalci politik, visokimi vojaškimi voditelji in drugimi pripadniki oboroženih sil, da bi povečali in razširili sodelovanje (Ratčev 2004, 57).

Globalno se obrambna diplomacija RM hitro in transparentno krepi, ima vlogo integracije države v evro-atlantske varnostne povezave, ki Makedoniji zagotavljajo temeljne vrednote, kot so svoboda izražanja, mir, varnost, demokracija, spoštovanje zasebne lastnine, tržno gospodarstvo, delovanje pravne države, spoštovanje človekovih pravic, razvoj in krepitev odprte in demokratične družbe ter krepitev civilnega nadzora nad oboroženimi silami.

Cilji oboroženih sil, ki so bili sprejeti v parlamentu, se jasno kažejo tudi v programu vlade Makedonije, ki poudarja, da je glavni cilj zunanje politike države popolna vključitev Makedonije v evro-atlantske povezave (Strateški plan MZZ 2011–2013).

V nacionalnem načrtu opazimo, da so nacionalni obrambni interesi vrednote in pogoji, ki izhajajo neposredno iz temeljnih vrednot, določenih v Ustavi Republike Makedonije³⁴. To je ohranjanje celovitosti, neodvisnosti, suverenosti in enotnosti države kot temeljni okvir za ohranjanje in pospeševanje nacionalne identitete Makedonije ter gojenje in izražanje etnične in kulturne identitete vseh državljanov (Strategija za obrambo na RM 2010, 3)³⁵. Zaradi tega ima obrambna diplomacija vlogo:

- ◆ da zaščiti in spodbuja mir in varnost;
- ◆ da ohranja in spodbuja demokratične vrednote države (človekove pravice in svoboščine, pravno državo, politični pluralizem, načelo delitve oblasti, varovanje kulturne identitete in dediščine vseh državljanov Republike Makedonije);
- ◆ da ohranja in spodbuja močno in funkcionalno večetnično demokracijo ter nenehno izboljšuje etnične odnose;

³⁴ Ustava Republike Makedonije, *Sl. vesnik na RM*, št. 52/91.

³⁵ Strategija za obrambo na RM, *Sl. vesnik na RM*, št. 30/2010, str. 3.

- ◆ politične in obrambne integracije v Nato, politične, ekonomske in varnostne integracije v EU ter aktivno sodelovanje v drugih oblikah mednarodnega sodelovanja (Strategija za obrambo na RM 2010, 3).

V sodobni družbi se je pojavilo več različnih groženj, ki bolj ali manj ogrožajo varnost vsake države ali posameznih delov ter preprečujejo normalno delovanje tako posameznikov kakor tudi državnih institucij. Ravno zaradi tega je RM naredila reformo varnostnega sistema ter razvila tak sistem nacionalne varnosti, ki ima nalogo, da odstrani nevarnosti, ki grozijo Makedoniji (Spasevski 2010, 27)³⁶.

Zaradi tega dejavnosti obrambne diplomacije RM temeljijo na preprečevanju konfliktov, povečanju varnosti, zaupanju in sodelovanju na obrambnem področju, usposabljanju in izobraževanju vojaškega osebja, vojaških vajah, politično-vojaških pogovorih, obiskih in podobno, da se krepí sodelovanje in zmanjša tveganje v regiji in zunaj nje.

Sedanje obveznosti oboroženih sil in značilnosti geopolitičnih in geostrateških dejavnikov so ustvarile pozitivno okolje v konsolidaciji elementov in instrumentov obrambne diplomacije. Analize izkušenj držav članic Nata in 20-letnih izkušenj RM so omogočile priložnost v konsolidaciji, razvoju in uporabi obrambne diplomacije v interesu povezovanja, stabilnosti in zaupanja (Koncept obrambne diplomacije 2006, 4).

Obrambna diplomacija RM ne deluje ločeno od splošne diplomacije. Čeprav vojaško-diplomatska predstavništva prejmejo naloge od MO, delujejo v službi zunanje politike in vojaško-diplomatski predstavniki so v bistvu svetovalci veleposlanika za obrambno politiko in vojaško-tehnična vprašanja.

4.3 Vloga obrambne diplomacije Republike Makedonije

V primerjavi z drugimi evropskimi državami in državami v regiji je obrambna diplomacija RM jasno opredelila svoje naloge. Njena glavna naloga je, da v tujini zastopa svoje oborožene sile in da razvije sodelovanje zaradi krepitve zaupanja in stabilnosti. Ker

³⁶ Za več o varnostnem sistemu RM glej prilogo A.

namenja posebno pozornost spodbujanju odnosov s sosedi in širšo regijo, mora sama zagotoviti nekatere posebne naloge, kot so³⁷:

- ◆ spodbujati visoko stopnjo medsebojnega zaupanja med sosedi in skupne dogovore o glavnih varnostnih vprašanjih v regiji;
- ◆ sodelovati v procesu izmenjave varnostnih in obveščevalnih podatkov;
- ◆ razvijati dopolnjeno nacionalno obrambo in varnostne rešitve z državami v regiji glede na skupne strateške cilje za članstvo v Natu;
- ◆ sodelovati pri oceni groženj v regiji;
- ◆ izvajati aktivnosti, ki pripomorejo k podpori miru;
- ◆ prispevati k reševanju regionalnih sporov in kriz;
- ◆ ščititi širše interese Republike Makedonije;
- ◆ omogočati vpliv politike republike v odnosih z drugimi državami v funkciji ustvarjanja miru in blaginje;
- ◆ razvijati dopolnilne regionalne strateške obrambne in varnostne dokumente (Koncept obrambene diplomacije RM 2006, 6).

Naloge obrambne diplomacije se izvajajo s pomočjo različnih programov in dejavnosti, vključno s programi za obrambne načrte in politike, programi za vojaško izobraževanje, programi za splošno izobraževanje v zvezi z obrambo, usposabljanjem za diplomatsko in vojaško vlogo vojaških predstavnikov, obiski vojaških enot, obiski ministrov, načelnikov GŠ ter drugih uslužbencev na vseh ravneh, štabnimi pogovori, konferencami in seminarji za izboljšanje medsebojnega razumevanja, izmenjavami civilnih in vojaških uslužbencev, podporo obveščevalni vojaški službi, izmenjavo izkušenj na področju preoblikovanja obrambe, nadzorom na področju varnosti, nabavo opreme za oborožene sile. (Koncept obrambne diplomacije RM 2006, 7)

Današnji regionalni/mednarodni položaj RM sicer ni idealen, saj se država še vedno spoprijema z določenimi težavami. Zaradi tega so prevzeti ukrepi pri izobraževanju in usposabljanju diplomatov v uniformi.

Kandidat za obrambnega diplomatskega predstavnika mora med pripravami za opravljanje dolžnosti končati usposabljanje v Sektorju za mednarodno sodelovanje (SMS),

³⁷ Te naloge so zapisane v strateških dokumentih: Nacionalna koncepcija za varnost in obrambo, Obrambna strategija, Strateški pregled obrambe, Letni načrt MO – usmeritve ministra, Letni načrt GS – usmeritve NGŠ, Akcijski načrt za članstvo v Natu (ANČ), Letni nacionalni program za članstvo (LNPC) v okviru ANČ, drugi načrti in dejavnosti (mirovnih in humanitarnih misij pod vodstvom Nata) itn.

po potrebi tudi v MZZ, Obveščevalno varnostni službi, Sektorju za finance MO (usposabljanju s področja vodenja financ), Sektorju K 4 v MO (delo z informacijsko tehnologijo) in Sektorju za izobraževanje (utrditvev znanja jezika države, v katero bo napoten, pa tudi znanje angleškega jezika). Po potrebi lahko priprave potekajo tudi v drugih organizacijskih enotah MO RM.

Priprave obrambnih diplomatskih predstavnikov praviloma trajajo šest mesecev, administrativno-tehničnega osebja pa tri mesece. Priprave se lahko tudi skrajšajo ali podaljšajo glede na potrebe in druge objektivne dejavnike.

Za delo v obrambnih diplomatskih predstavništvih morajo kandidati izpolnjevati tudi določene posebne pogoje, kot so:

- ◆ visoka izobrazba (za upravne in tehnične naloge srednješolska izobrazba);
- ◆ kandidati morajo opravljati visoke poveljniške dolžnosti v vojski oziroma ustrezne vodstvene položaje na ministrstvu;
- ◆ znanje angleškega jezika in jezika države, v katero gredo;
- ◆ služba v vojski mu ne sme poteči v naslednjih 3 letih od dneva napotitve;
- ◆ od zadnje vrnitve z dela iz tujine morata preteči vsaj dve leti;
- ◆ zadnji dve službeni oceni morata biti vsaj »PRAV DOBER«;
- ◆ proti kandidatu ni bil sprožen disciplinski ukrep in ni v kazenskem postopku.

Kot sklep lahko navedem, da je sodelovanje v misijah, na vajah in različnih izobraževalnih projektih povečalo vlogo in pomembnost obrambne diplomacije Makedonije. Če je glavna korist obrambne diplomacije ZDA približati se državi, s katero hoče imeti tesnejše odnose, je za obrambno diplomacijo Makedonije to varnost. To pomeni, da Makedonija svoje obrambne diplomacije ne bi smela gledati samo kot obrambni namen, temveč tudi kot orodje.

Na podlagi opravljenih opazovanj lahko sklepam, da bo v prihodnosti obrambna diplomacija RM sprejela pomembne, kompleksne in odgovorne naloge v načrtu širitve sodelovanja med vojskami ter v razvoju mednarodnih odnosov. Odločitev Republike Makedonije za članstvo v evro-atlantskih integracijah in gospodarskih sistemih postavlja obrambno diplomacijo v ospredje. Pot do polnopravnega članstva v Natu in EU vodi skozi opravljanje dejavnosti in obveznosti iz mednarodnih sporazumov. Zato bo obrambna diplomacija RM igrala ključno vlogo pri doseganju teh strateških ciljev.

5 OBRAMBNA DIPLOMACIJA SLOVENIJE IN ŠVICE

Po proučitvi teoretičnega okvira (države v mednarodnih odnosih, načini zagotavljanja varnosti držav, obrambna diplomacija kot sredstvo zagotavljanja varnosti države) in natančnejši opredelitvi temeljnih teoretičnih pojmov (mala država, varnost, diplomacija oz. obrambna diplomacija) ter njihove povezanosti sem ugotovil, da zagotavljanje varnosti za Makedonijo predstavlja uresničevanje njenega nacionalnega interesa, kar pomeni, da je to prav tako eden od njenih zunanjepolitičnih ciljev.

V nadaljevanju se bom osredotočil na obrambno diplomacijo Slovenije in Švice v smislu sredstva zunanje (obrambne) politike in poskušal ugotoviti, kako državi vodita svojo obrambno politiko oz. obrambno diplomacijo kot uspešen instrument uresničevanja svojih ciljev s poudarkom na varnosti.

Model primerjalne analize, ki sledi, bo temeljil na treh opornih točkah. V prvem podpoglavju preučim in primerjam geopolitični in geostrateški položaj ter mednarodno okolje Slovenije in Švice. Gre za položaj in mednarodni kontekst, ki je imel pomemben vpliv na izbiro in oblikovanje njunih zunanje- in varnostnopolitičnih odločitev ter ciljev.

V drugem podpoglavju opredelim in primerjam njuni obrambni politiki kot vrsto politike za odzivanje na grožnje in tveganja nacionalne varnosti (način organiziranosti njune obrambne diplomacije, izbor kadrov ter njihovo izobraževanje in usposabljanje).

V tretjem podpoglavju pa, izhajajoč iz temeljnega varnostnopolitičnega cilja Švice (nevtralnost) in Slovenije (članstvo v Natu), povzemam in hkrati primerjam načine uresničevanja njunih zunanjepolitičnih strategij za zagotavljanje varnosti, ki sta jih državi oblikovali za uresničenje tega cilja.

Vsaka država ne glede na velikost mora namreč svoje postavljene cilje uresničevati s sredstvi, ki so zanjo ustrezni in predvsem dosegljivi. Glede najprimernejših sredstev zunanje politike za male države je obrambna diplomacija v bistvu miroljubno sredstvo zunanje politike in najustreznejša izbira, s katero lahko najbolj vpliva na subjekte mednarodnih odnosov in uresničuje svoje zunanjepolitične cilje. Če je kot sredstvo zunanje politike diplomacija »opredeljena kot primarna metoda, s katero se uresničuje zunanja politika, ali kot normalno (stalno) sredstvo komuniciranja v mednarodnih odnosih« (Vukadinović 1994, 107–109), potem menim, da je obrambna diplomacija eden od načinov komuniciranja med državami in primarna metoda, s katero se uresničuje obrambna politika.

Kot rečeno, so dogajanja po padcu berlinskega zidu ter tektonski politični, gospodarski, socialni in drugi premiki v letih 1989–1991 radikalno spremenili strukturo

mednarodne politike. Sredi teh sprememb so bile tudi države Srednje Evrope, med njimi Slovenija in Švica, ki sta izkusili tako temeljite notranjepolitične spremembe kot spremembe širšega in ožjega mednarodnega okolja.

5.1 Geopolitični in geostrateški položaj ter mednarodno okolje Slovenije in Švice

Slovenija je svojo samostojnost in neodvisnost pridobila z razpadom Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) in tako prerasla iz subjekta mednarodnih odnosov v subjekt mednarodnega prava. Kot republika v SFRJ ni mogla uresničevati avtonomne zunanje in varnostne politike, toda že v začetku leta 1990 je zahtevala več avtonomije v zunanji in obrambni politiki,³⁸ nad čimer jugoslovanski vrh ni bil navdušen. Nevarnost, da bodo slovenski nacionalni interesi prikrajšani ali celo izigrani, je bila velika in realna (Rupel *et al.* 2000), in to je 23. decembra 1990 naposled privedlo do plebiscita, na katerem so se državljani Republike Slovenije z absolutno večino odločili za samostojno in neodvisno republiko (Deklaracija o neodvisnosti 1991, 4–5).

Deklaracija o neodvisnosti je bila kot ustanovni akt o samostojnosti in neodvisnosti sprejeta 25. junija 1991 (Deklaracija o neodvisnosti 1991, 4) in približno šest mesecev po razglasitvi neodvisnosti so članice tedanje Evropske skupnosti in nekatere druge evropske države priznale Slovenijo kot samostojen mednarodnopravni subjekt. 22. maja 1992 je postala 176. članica OZN (Rupel *et al.* 2000).

Slovenija leži na ozemlju, kjer se stikajo srednjeevropski, južnoevropski in sredozemski geostrateški ter geopolitični prostor, kar ji daje politične, gospodarske, družbene, kulturne in druge prednosti ter priložnosti, prinaša pa tudi določena varnostna tveganja (Črnčec 2010). Ozemlje Republike Slovenije prečkajo najkrajše kopenske poti, ki Zahodno in Srednjo Evropo povezujejo z JVE in Azijo, ter najkrajše poti iz srednjeevropskih celinskih območij do obale Jadranskega morja in iz Vzhodne in Jugovzhodne Evrope do Apeninskega polotoka (RSNV 2010, 7). V mednarodnem varnostnem okolju je Slovenija občutljiva za različne vire ogrožanja in tveganja zaradi svoje geografske raznovrstnosti, omejenosti naravnih virov in prostora ter ozemeljske prehodnosti.

Danes ima za Slovenijo največji pomen območje Jugovzhodne Evrope. Čeprav so

³⁸ Govor Lojzeta Peterleta v Kadetnici v Mariboru na 22. obletnico MSNZ (Manevrska struktura narodne zaščite), 17. 5. 2012.

države Zahodnega Balkana na poti postkonfliktne politično-varnostne stabilizacije in so dejavno vključene v proces približevanja evro-atlantskim integracijam, nekatere še vedno niso dosegle zadostne trdnosti z vidika svojih medetničnih odnosov in demokratičnosti državne ureditve.

Prav nerešena etnična in ozemeljska vprašanja Zahodnega Balkana porajajo nevojaško ogroženost, kot so organizirani kriminal, korupcija, ilegalna migracija, trgovina z ljudmi, orožjem in mamili ter terorizem, ki imajo največji vpliv na varnost RS (RSNV 2010, 13). Tako Republika Slovenija že od samega začetka in s konkretnimi prispevki dejavno sodeluje v raznih mednarodnih iniciativah in mednarodnih forumih ter podpira in se pridružuje pobudam in ukrepom v boju proti sodobnim grožnjam. S pridružitvijo in izvajanjem ukrepov, sprejetih v okviru OZN, EU, Nata, OVSE, Sveta Evrope, se Slovenija nedvoumno umešča v protiteroristični tabor.³⁹

Specifičen geostrateški položaj, protiteroristični tabor ter dobro poznavanje razmer in zgodovine jugovzhodne Evrope lahko torej Sloveniji omogočijo boljšo prepoznavnost, predvsem pa verodostojnost v okviru Nata in EU. S članstvom v EU in Natu je Slovenija vključena v proces oblikovanja, usmerjanja in izvajanja varnostne in obrambne politike obeh organizacij ter izpolnjevanja zavez, ki jih je sprejela s članstvom, kar med drugim pomeni, da prispeva svoj del pri preprečevanju dejavnikov, ki ogrožajo varnost, in sicer s ciljem mirne in stabilne Evrope, s tem pa ščiti tudi svoje nacionalne interese. S tem prispeva prav tako k iskanju ustreznih rešitev za stabilizacijo razmer v regiji. Vsekakor pa se ne sme omejiti zgolj na to območje, temveč mora razmišljati tudi o vlogi pri zagotavljanju stabilnosti, varnosti in miru na drugih ključnih svetovnih kriznih območjih.

V primerjavi s Slovenijo je Švicarska konfederacija (*Confoederatio Helvetica* – CH), celinska zvezna država v Srednji Evropi z močno tradicijo, politično in vojaško nevtralnostjo, vendar tudi s tradicijo mednarodnega sodelovanja, saj je v njej sedež številnih mednarodnih organizacij.

Švicarji začnejo pisati svojo zgodovino leta 1291, ko so predstavniki treh kantonov Urija, Schwyza in Unterwaldna podpisali pogodbo o večnem zavezništvu, s katerim so se povezali v boju proti tuji nadvladi Habsburžanov, ki so tedaj zastopali Sveto rimsko cesarstvo. Z vestfalsko pogodbo so leta 1648 evropske države priznale neodvisnost Švice od Svetega rimskega cesarstva in njeno nevtralnost. Leta 1798 je Švico zasedla francoska

³⁹ Dostopno prek:

http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/mednarodna_varnost/.

revolucionarna vojska.⁴⁰ Dunajski kongres je leta 1815 ponovno vzpostavil neodvisnost Švice, evropske sile pa so se zavezale k stalnemu spoštovanju švicarske nevtralnosti. Zvezno ustavo so sprejeli leta 1848 in zvezni upravi podelili skrb za obrambo, trgovino in javno pravo. Od tedaj je zgodovino Švice zaznamoval nepretrgan politični, gospodarski in socialni napredek.

Po koncu druge svetovne vojne Švica ni imela možnosti, da z lastno varnostno politiko vpliva na trenutni mednarodni red. Ker je imela omejen vpliv na splošno varnost, se je usmerila na ohranitev neodvisne države z graditvijo sistema totalne obrambe, v katerega so se vključili vsi njeni prebivalci (Tatalović 1992).

Po padcu železne zaves, ko so evropske integracije napravile korak naprej, se je Švica znašla povsem izolirana, toda vojska je bila še vedno najpomembnejši aktivni člen za švicarsko državo. »Švica je edina država v Evropi, kjer je zamisel o narodu z orožjem preživela do danes« (Haltiner 2002, 2). »Švica nima vojske, Švica je vojska!« je povedal John Mc Phee (1984, 6).

Ker se varnostno okolje spreminja zaradi terorizma ali organiziranega mednarodnega kriminala, pa tudi ker nevtralnost ni več smiselna, Švica spreminja svoja stališča in svojo politiko. Nevtralnost ni več imperativ, kot je bilo značilno za male narode v 20. stoletju.⁴¹

Za Švico je značilno, da uživa dokaj visoko stopnjo varnosti v razmeroma nestabilnem mednarodnem okolju, v katerem je lahko tako kot druge razvite industrijske države v prihodnje vse bolj izpostavljena asimetričnim nevojaškim varnostnim tveganjem in grožnjam. Zaveda se, da zaradi majhnosti sama ne more zagotoviti učinkovitega samozadostnega nacionalnovarnostnega sistema, zato ga krepi z integracijo in sodelovanjem v raznih iniciativah.

Leta 1996 je vstopila v program PzM za sodelovanje skladno s svojimi interesi pod strogimi pogoji, saj je »država, ki je prepričana, da mora posredovati na kriznem območju,

⁴⁰ Dostopno prek: <http://zdruzenje-manager.si>.

⁴¹ Država, ki prevzame status trajno nevtralne države, se obveže, da ne bo sodelovala v agresijah, vendar si pridržuje pravico do samoobrambe, razen če je njeno področje demilitarizirano. Lahko ima oborožene sile, vendar samo za potrebe lastne obrambe. Ne sme pristopati napadalnim niti obrambnim zvezam. Tretje države, ki priznajo ta status neki državi, se obvežejo, da ne bodo škodovala tej nevtralnosti. Države, ki garantirajo, pa prevzemajo obveznost, da bodo intervenirale, če pride do napada na trajno nevtralno državo. Dostopno prek:

[http://scholar.google.si/scholar?q=The+Western+Influence+on+Swedish+and+Swiss+Policies+of+Armed+N
eutrality+During+the+Early+Cold+War&hl=sl&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar&sa=X&ei=THKMT8uLL
47T4QT6mtyDBQ&ved=0CBoQgQMwAA](http://scholar.google.si/scholar?q=The+Western+Influence+on+Swedish+and+Swiss+Policies+of+Armed+Neutrality+During+the+Early+Cold+War&hl=sl&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar&sa=X&ei=THKMT8uLL47T4QT6mtyDBQ&ved=0CBoQgQMwAA) (16. 4. 2012).

namesto da čaka, da sama postane krizno območje«, je med obiskom v Bernu dejal nekdanji Natov generalni sekretar George Robertson.⁴²

Leta 2002 so v Švici izvedli referendum za vstop v OZN, prvi referendum, na katerem so se po dolgem času Švicarji vendarle strinjali z vstopom v neko zvezo.⁴³ V tem kontekstu je Max Frisch, eden od vodilnih švicarskih intelektualcev, dejal: »Želimo, da je Švica majhna, vendar aktivna država, saj je del sveta. Ne želimo si Švice z manjvrednostnimi kompleksi, niti zablod glede veličine. Kar želimo, je Švica, ki se ne boji sprememb ter poskuša podati svoje ideje v luči današnjih problemov in z današnjega vidika« (Burckhardt et al. 1955, 26). Tako se je Švica pod grožnjo novega nevarnega okolja počasi in previdno prilagodila evropskim trendom nove varnostne in obrambne arhitekture. Presenetljivo je, da se država ne »izključuje« več, temveč sodeluje na dvo- in večstranski ravni. Švica je vsekakor opravila temeljito revizijo svojega pristopa k varnosti na podlagi analiz groženj po koncu hladne vojne.

5.2 Obrambna politika: odzivanje na grožnje in tveganja nacionalne varnosti Slovenije in Švice

S spremembo geopolitičnega okolja Švice in Slovenije po letu 1991 se je spremenila tudi njuna vloga v evropski politiki. Propad bipolarnosti je obema državam ponudil nove možnosti zunanje in varnostne politike. Na podlagi sodobnega, celostnega in kompleksnega razumevanja varnosti, upošteva svoje zmožnosti za zagotavljanje varnosti, sta se državi usmerili k zahodnoevropskim institucijam ter transformirali svojo obrambno politiko.

Izvedba primerjalne analize obrambne politike je nujno potrebna za ustrezno primerjavo in vrednotenje vloge subjektov v obeh državah na področju zoperstavljanja sodobnim grožnjam in tveganjem. V ta okvir primerjave spada predvsem vloga ministrstva za obrambo (vojska) pri preprečevanju groženj. Zato bo tudi primerjalna analiza konkretnije usmerjena na obrambno področje in podrobno opredeljevanje vloge subjektov s tega področja zaradi uresničevanja ciljev, med katerimi je za to analizo najpomembnejša varnost.

⁴² Dostopno prek:

http://www.swissinfo.ch/eng/Home/Archive/Switzerland_to_strengthen_ties_with_Nato.html%3Fcid%3D3562402&usg=ALkJrhiBsEpJWuRM_5dhHOd7-nyoyseXg (13. 10. 2003).

⁴³ Dostopno prek: <http://www.zdruzenje-manager.si/si/publikacije-dokumenti/vodnik/svica/> (15. 4. 2012).

V tem podpoglavju opredeljujem obrambno politiko ter zmožnosti Slovenije in Švice, ki imata za zagotavljanje nacionalne varnosti vzpostavljen sistem nacionalne varnosti, ki temelji na političnih, pravnih, gospodarskih, socialno-zdravstvenih, informacijskih, infrastrukturnih, znanstveno-tehnoloških, izobraževalnih in drugih temeljih ter zmogljivostih države (RSNV 2010, 49). Pri oblikovanju nacionalnovarnostnega sistema sta obe državi morali upoštevati dejavnike širšega in ožjega mednarodnega okolja. Tako sta modificirali tudi obrambno politiko kot vrsto politike za odzivanje na grožnje in tveganja nacionalne varnosti.

Slovenija za zagotavljanje lastne nacionalne varnosti ter krepitev miru, varnosti in stabilnosti v mednarodni skupnosti na temelju Strategije nacionalne varnosti še naprej razvija takšen nacionalnovarnostni sistem in znotraj njega sistem nacionalne obrambe, ki se bo lahko učinkovito prilagajal pogostim spremembam strateškega okolja, zmanjševal možnosti za nastanek kriz in se bo sposoben učinkovito spoprijeti z varnostnimi izzivi in tveganji ter grožnjami varnosti.⁴⁴

Cilji slovenske obrambne oz. nacionalnovarnostne politike so »krepitev sožitja med državami, krepitev medsebojnega zaupanja in varnosti, spoštovanje človekovih pravic, neuporaba sile pri reševanju konfliktov, zagotavljanje miru in varnosti znotraj meja ter ohranitev nacionalne in državne identitete« (Grizold 1999, 67). Njeno učinkovitost bo dopolnjevala in krepila tudi z aktivnim sodelovanjem v sistemih kolektivne varnosti (OZN, OVSE), sistemu kolektivne obrambe (Nato) in v okviru skupne varnostne in obrambne politike EU ter s smotrnim vključevanjem v regionalne varnostne pobude.

Temeljni namen uresničevanja nacionalnovarnostne politike RS je zagotoviti čim višjo stopnjo človekove varnosti, ustrezen družbeni razvoj in blaginjo slovenske družbe ter ohraniti nacionalno identiteto slovenskega naroda, poleg tega pa skupaj z uresničevanjem sprejetih mednarodnih obveznosti prispevati k ohranjanju miru ter krepitvi varnosti in stabilnosti v širši in ožji mednarodni skupnosti (RSNV 2010, 27). Obrambna politika Republike Slovenije je v okviru krepitve nacionalne varnosti države in zmanjšanja izpostavljenosti novim varnostnim tveganjem in grožnjam usmerjena v dejavno in konstruktivno vlogo predvsem v OZN, Natu, EU in OVSE, ker ocenjuje, da bodo navedene

⁴⁴ Za več o varnostnem sistemu RS glej prilogo B.

mednarodne organizacije tudi v prihodnje igrale ključno vlogo pri stabilizaciji evro-atlantskega varnostnega okolja.⁴⁵

Slovensko obrambno politiko danes tako določajo trije dejavniki:

- ◆ večnacionalno sodelovanje SV v evro-atlantskih varnostnih povezavah,
- ◆ povečan obseg sodelovanja v mednarodnih operacijah,
- ◆ obrambno planiranje skladno z razpoložljivimi obrambnimi viri (Strateški pregled obrambe RS 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015).

Slovenija se kot mala država zaveda potrebe po ureditvi in zagotovitvi lastne varnosti, čeprav so njeni obrambni potenciali oziroma zmožnosti za zagotovitev lastne varnosti omejeni, izhajajoč iz dejstva, da je mala država z omejenimi viri. Strateške spodbude ter strateška presoja novih geostrateških in vojaško-političnih razmer v Evropi so motivirale Slovenijo za pristopanje v članstvo v širših evropskih varnostnih integracijah (Grizold 1999b, 129). Tako je Slovenija ugotovila, da je Severnoatlantsko zavezništvo najvarnejši okvir za nemoten razvoj politične demokracije, tržnega gospodarstva, demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami in zaščite človekovih pravic.

»Članstvo Slovenije v sistemu kolektivne obrambe pomeni danes, ko se globalno varnostno okolje nenehno spreminja, najvišjo možno varnost države, ki jo lahko dosežemo z upoštevanjem slovenskih obrambnih zmogljivosti.« (Grizold 2004)
»Kot relativno mlada država, ki razpolaga z omejeno lastno močjo, si Republika Slovenija more zagotoviti dolgoročno varnost predvsem z urejenimi odnosi s sosedi, z vključitvijo v zanesljiva zavezništva in z aktivnim sodelovanjem v sistemih kolektivne varnosti. V sedanjih mednarodnih razmerah in tudi v perspektivi nekaj prihodnjih desetletij je takšno zavezništvo Nato.« (DeZPRS 1999)

Na podlagi tega lahko zaključimo, da obrambna politika in prednostne naloge Slovenije na področjih, kot so preprečevanje organiziranega kriminala, trgovina z orožjem, širjenje orožja za množično uničevanje, ogrožanje kritične infrastrukture države, nezakonite migracije itn., temeljijo predvsem na preventivni dejavnosti in povezovanju Slovenije na dvo- in večstranski ravni.

Kar zadeva Švico, potencialne konvencionalne vojaške grožnje ni več, saj so se nekatere nekdanje države članice Varšavskega pakta pridružile Natu, druge pa so izrazile

⁴⁵ Anton Grizold, Teze za pogovor s predsednikom republike na temo Mednarodni položaj in vloga Slovenije. Dostopno prek: <http://www.prihodnost-slovenije.si/uprs/ps.nsf/krf/0BFA088094092035C1256E940046C4E4?OpenDocument> (16. 4. 2012).

namero, da to storijo. Relevantne so postale druge nevarnosti in tveganja, recimo regionalni in lokalni konflikti z možnostjo eskalacije.

Širjenje orožja za množično uničevanje in izstrelitvenih sistemov se nadaljuje, organizirani kriminal in mafijske skupine povečuje svoj vpliv, terorizem in nasilen ekstremizem ostajata stalna grožnja, kršitve človekovih pravic, neenaka razporeditev bogastva in pomanjkanje sredstev povzročajo migracije in nove tokove beguncev – vse to so nevarnosti, ki niso same po sebi nove, vendar sta se njihova intenzivnost in medsebojna odvisnost še povečali, to pa je mogoče preprečiti le s stalnimi uspešnimi večstranskimi varnostnimi prizadevanji Švice.⁴⁶

Ranljivost sodobne družbe nenehno narašča. Zmožnost, da Švica samostojno zagotovi varnost, se je zmanjšala zaradi čezmejne narave nevarnosti in tveganja. Tako je varovanje neodvisnosti in varnosti temeljni cilj države in je tudi prednostna naloga.⁴⁷

Prav tako zvezna ustava (*Federal Constitution*) navaja, da »konfederacija Švice zaščiti svobodo in pravice ljudi in zagotovi neodvisnost in varnost v državi. Zavzema se za skupno blaginjo, trajnostni razvoj, notranje kohezije in kulturno raznovrstnost v državi. V največji mogoči meri mora zagotoviti enake možnosti za vse državljane. Prizadeva si zagotoviti dolgoročno ohranitev naravnih virov ter spodbujati pravičnost in miren mednarodni red« (drugi člen zvezne ustave).

Subjekti nacionalnovarnostnega sistema Švice so začeli predvsem po terorističnih napadih na ZDA leta 2001 dobivati nove vloge in pristojnosti. Upravičenost teh procesov so jasno potrdile ponavljajoče se grožnje terorističnih napadov, ki so se v Evropi kazali v tragičnih dogodkih leta 2004 v Madridu in leta 2005 v Londonu. Vse to je dokončno prineslo spoznanje, da popolne varnosti ni ter da je treba storiti vse potrebno za povečanje učinkovitosti nacionalnovarnostnih sistemov pri preprečevanju nesimetričnih groženj, med katerimi izstopa mednarodni terorizem. Zato so uredili takšen sistem nacionalne varnosti, ki zaradi vzdrževanja notranje varnosti na splošno in preprečevanja zunanjih groženj in nevarnosti zahteva krepitev novih oblik sodelovanja med Zvezo in kantoni.⁴⁸

Obrambni sistem Švice obsega ne samo domačo obrambo, temveč tudi operacije za podporo miru (Lätsch 2007). Zato so Švicarji leta 2000 implementirali nove smernice

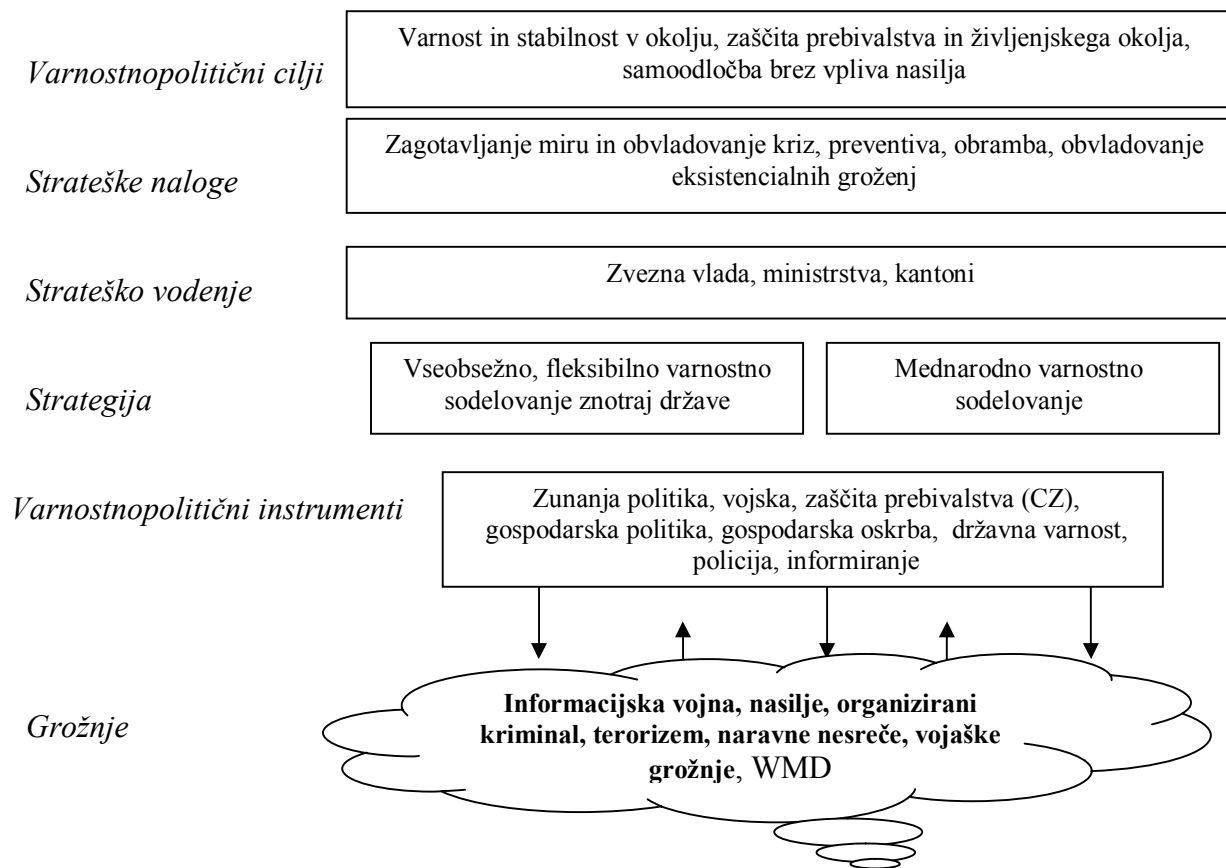
⁴⁶ Report of the Federal Council to the Federal Assembly on the Security Policy of Switzerland. Security through Cooperation . Developments in our environment, of 7 June 1999.

⁴⁷ Peace and security. Dostopno prek: <http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/peasec.html> (20. 4. 2012).

⁴⁸ Za več informacij o varnostnem sistemu Švice glej prilogo C.

varnostne politike, imenovane »Varnost skozi sodelovanje« (Security through Cooperation).⁴⁹

Shema 5.1: Grafični prikaz varnostnopolitične strategije »varnost skozi sodelovanje«

Vir: Svete (2008, 285).

Poleti leta 2008 se je švicarski zvezni svet odločil, da pregleda strategijo varnostne politike države, in sicer iz dveh razlogov. Po eni strani se je povečal nevarnostni spekter, kar je pripeljalo do spremembe v zahtevah instrumentov za varnostno politiko, po drugi strani pa se je politična dirigiranost švicarske varnostne politike v zadnjih letih zmanjšala.⁵⁰

Z vidika obrambno-varnostne politike so trije razlogi bistvenega pomena za Švico. Glede na spreminjajoče se mednarodno okolje in trenutne grožnje je nevtralnost izgubila velik del svoje varnostne funkcije, vendar še vedno uživa precej domače podpore in

⁴⁹ Varnost skozi sodelovanje (Sicherheit durch Kooperation).

⁵⁰ Dostopno prek: http://www.sncweb.ch/albanisch/dossier-al/lamtumiren_armee.htm.

predstavlja nepogrešljiv del Švice. Drugič, nevtralnost je lahko prednost za zunanje ministrstvo pri izvedbi aktivnega političnega dialoga in posredovanju v mednarodnih krizah. Vendar se zaradi »distanciranja« Švice od evro-atlantskih varnostnih institucij postavlja temeljno vprašanje, namreč, ali je mednarodna vloga najprimernejša za ohranitev nacionalnih interesov v državi. Tretjič, treba je poudariti, da nevtralnost ni ovira za celovito sodelovanje pri varnostni politiki, samo dejansko članstvo v Natu pa bi bila kršitev načela nevtralnosti. Takšen korak ni potreben z vidika varnostne politike in v Švici nima večinske podpore na nacionalni ravni. Danes je cilj švicarske obrambne politike braniti interese Švice, to so neodvisnost, blaginjo in varnost države.

Švica se je kot mala država zavedla potrebe po ureditvi in zagotovitvi lastne varnosti. Do leta 1995 je švicarska vojska (SAF) temeljila na sistemu Army 61 ter je vključevala 600.000 pripadnikov. Po hladni vojni so uvedli sistem Army 95, s katerim so zmanjšali število na 400.000 vojakov. Leta 2003 so se Švicarji z neposrednim glasovanjem odločili, da želijo vojsko, prilagojeno potrebam 21. stoletja. Tako so uvedli sistem Army XXI, kar je pomenilo nadaljnji padec števila, in sicer na 200.000 (120.000 aktivnih pripadnikov in 80.000 rezervistov).⁵¹ Leta 2011 je švicarski parlament še enkrat odločil zmanjšati velikost švicarske vojske, in sicer s 120.000 na 100.000 do leta 2014.⁵²

To dokazuje, da oborožene sile Švice razpolagajo z velikimi kadrovske, materialnimi in organizacijskimi potenciali ter da so se zato odločili za lastno obrambo. Te potencialne v oboroženih silah je bilo treba pravilno usmeriti in uporabiti za izvajanje določenih nalog na področju zavarovanja države ter učinkoviteje izkoristiti v preprečevanju novih groženj.

Švicarska obrambna politika ima tri cilje:

1. odločati neodvisno o lastnih zadevah, v notranjih in zunanjih odnosih,
2. zaščititi prebivalstvo in njegove temeljne potrebe pred eksistencialnimi nevarnostmi,
3. prispevati k stabilnosti in miru prek švicarskih meja in h graditvi demokratične mednarodne skupnosti, ki temelji na skupnih vrednotah.⁵³

⁵¹ Switzerland: Security Policy and the Army at a Crossroads. Dostopno prek:

http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=14811 (8. 11. 2007).

⁵² U. S. Department of State. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3431.htm>.

⁵³ Drafting Security Policy – the Case of Switzerland. Paper for the Introductory course on security sector reform and governance in DCAF on 2 November 2005: Seminar on Developing a Security Policy / Strategy. Dostopno prek: <http://www.arabparliaments.org/publications/legislature/2007/montreux/swiss-e.pdf> (20. 4. 2012).

S temi cilji se Švicarji trudijo zmanjšati prihodnja tveganja za varnost, tako da se osredotočajo na povečanje varnosti kot prispevek svoje specifične in zmogljivosti v smeri učinkovitih pobud, ki jih je sprejela demokratična skupnost držav, da okrepijo varnost, upravljajo krizne razmere in stabilizacijo regije. Po eni strani to temelji na politični volji in sposobnosti za učinkovito in prilagodljivo uporabo celotnega spektra ustreznih vojaških in civilnih sredstev, da se lahko spoprimejo z grožnjami, ki pretijo državi in njenemu prebivalstvu. Po drugi strani je strategija namenjena krepitvi varnostnega sodelovanja s prijateljskimi državami in mednarodnimi organizacijami, kadar lastna sredstva zaradi narave groženj ne zadoščajo. To kaže, da sta članstvo v OZN in institucionalizirano sodelovanje z regionalnimi varnostnimi organizacijami in strukturami, kot sta OVSE in Partnerstvo za mir, skladna s švicarsko nevtralnostjo. Nevtralnost ni ovira, da Švicarji ne bi mogli sodelovati v mednarodnih mirovnih operacijah v tujini ali s prijateljskimi državami na področju vojaškega izobraževanja ter obrambnih raziskav in razvoja.⁵⁴

Sklepamo, da Švica priznava enake nevarnosti, ki jih najdemo v ocenah drugih evropskih držav, da se ukvarja z Natom v okviru Partnerstva za mir in sodeluje v Natovih operacijah pri prizadevanjih za mir. Medtem ko je prvotna vloga Nata zagotavljati skupno obrambo pred vojaško agresijo v Evropi, Švica meni, da s članstvom v Natu ne bi bistveno povečala svoje varnosti, saj verjetnejše nevarnosti niso vojaške narave. Kar zadeva članstvo v Evropski uniji, Švica ceni prizadevanja EU za vzpostavitev varnejšega in stabilnejšega okolja. Z namenom pristopiti k članstvu v prihodnosti Švica tudi sodeluje na *ad hoc* misijah v prizadevanjih za mir pod vodstvom EU.⁵⁵ To pomeni, da je Švica še vedno *de jure* nevtralna država. Na podlagi ustavnega zakona in nevtralnosti bo tako še naprej ostala sestavni vidik varnostne strategije in še vedno bo izkoriščala svoje OS kot možnost zagotavljanja lastne varnosti, *de facto* pa aktivno sodeluje pri vzpostavitvi nove evropske arhitekture skozi sodelovanje z navedenimi partnerji.

⁵⁴ The Report on Neutrality. 29 November 1993. Dostopno prek: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots783=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=14853>.

⁵⁵ Fred Tanner, Nayef R.F. Al-Rodhan, Sunjay Chandiramani. 2009. Security Strategies Today: Trends and Perspectives. Geneva Centre for Security Policy. Dostopno prek: <http://www.google.si/search?q=national+defence+strategy+of+Switzerland&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:en-US:official&client=firefox-a> (16. 4. 2012).

5.3 Način uresničevanja zunanjepolitičnih strategij Slovenije in Švice

Za zunanjepolitično delovanje mora vsaka država oblikovati svoje zunanjepolitične cilje, ki izhajajo iz njenih temeljnih vrednot in strateških interesov. Ti cilji so opredeljeni v zunanjepolitični strategiji, ki predstavlja vodilo delovanja države v mednarodni komunikaciji in je hkrati smer, ki vodi k izpolnjevanju zunanjepolitičnih ciljev.

Skladno z nalogo se osredotočam na varnostnopolitične cilje obrambne politike Slovenije in Švice, za kateri sem ugotovil, da predstavljata mir in varnost njunih državljanov temeljni vrednoti njune politike. Vključevanje oz. sodelovanje v evropskih integracijskih procesih je eden njunih najpomembnejših strateških zunanjepolitičnih interesov.

Izhajajoč iz tega je Slovenija opredelila članstvo v Natu in EU kot prioritetni cilj svoje zunanje in varnostne politike, Švica pa sodelovanje z Natom kot nevtralna država ob možnosti, da v prihodnosti postane članica EU.

Toda uresničevanje strategije in s tem konkretnega cilja je odvisno od taktike in sredstev, ki predstavljajo spretno in premišljeno delovanje z namenom, da se uresniči konkretni zunanjepolitični in varnostni cilj. Zato v nadaljevanju analiziram pomen in vlogo obrambne diplomacije Slovenije in Švice kot sredstvo, s katerim sta preučevani državi uresničevali svoje prioritete varnostnopolitične cilje.

Slovenija gradi svojo obrambno diplomacijo na temeljnih načelih ustavne ureditve države in splošno veljavnih načelih mednarodnega prava. S članstvom v OZN, EU, Natu, OVSE in drugih pomembnejših mednarodnih organizacijah Slovenija uresničuje svoje temeljne zunanje- in notranjepolitične cilje in interese.

Obrambna diplomacija RS igra pomembno vlogo tako v evropski in evro-atlantski politiki kot tudi v oblikovanju regionalne politike Slovenije. Regionalna politika Slovenije prioriteto obsega območje v neposredni soseščini, v Srednji in Jugovzhodni Evropi. Z aktivnim delovanjem v raznih oblikah regionalnega sodelovanja ima Slovenija možnost uveljavitve v regiji in krepitve položaja znotraj širše evro-atlantske politike. Na takšnih izhodiščih bo Slovenija tudi v prihodnje aktivno delovala v raznih oblikah tristranskega povezovanja s sosednjimi državami, npr. SEP, CEFTA, SECI, pobuda Royaumont, DS Alpe-Jadran, pa tudi v nastajajoči Jadranski pobudi in v krepitvi sodelovanja s

srednjeevropskimi državami.⁵⁶ To je hkrati temeljni okvir za uresničevanje njenih vitalnih političnih, ekonomskih in varnostnih interesov.

Zgodovina formalne obrambne diplomacije Slovenije se je začela leta 1994, ko je takratni obrambni minister Jelko Kacin pred odhodom na dolžnost sprejel polkovnika Bogdana Koprivnikarja, ki je postal prvi obrambni ataše samostojne države RS v tujini, in sicer kot rezidenčni ataše na Madžarskem. 10. 4. 1995 je bil kot naslednji rezidenčni ataše imenovan polkovnik Mitja Miklavec. Imenovan je bil za rezidenčnega vojaškega atašea v ZDA za štiri leta. Že v naslednjih letih so bili častniki SV kot vojaški predstavniki in obrambni atašeji akreditirani tudi v predstavništvih in drugih državah:

- ◆ predstavništva stalnih misij RS pri OZN, Natu, ZEU in OVSE,
- ◆ Belgija, Nizozemska in Luksemburg, Avstrija, BiH, Hrvaška, Nemčija, Italija, Francija ter Srbija in Črna gora.⁵⁷

Z razvojem obrambnega sistema se je obenem razvijala tudi obrambna diplomacija. Na začetku razvoja je bila slovenska država izrazita prejemnica obrambne diplomacije. Z vstopom v Nato in EU se je povečala potreba po uveljavljanju nacionalnega interesa, s tem pa tudi potreba po učinkovitejši splošni in obrambni diplomaciji. Intenzivna globalizacija v zadnjem desetletju je vplivala na spremembe v mednarodnih odnosih in diplomaciji, zato ima RS danes večinoma razvito splošno in tudi obrambno diplomacijo.

Hkrati se je delovalo tudi na zakonskih podlagah za imenovanje obrambnih atašeev. Zakonske osnove so določene v 15. členu Zakona o zunanjih zadevah in v Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o zunanjih zadevah.⁵⁸ Za neposredno delovanje obrambne diplomacije RS so pomembni tudi naslednji podzakonski akti in akti vodenja:

- ◆ Pravilnik o vojaških diplomatskih predstavnikih⁵⁹,
- ◆ Sporazum o imenovanju vojaških diplomatskih predstavnikov⁶⁰,
- ◆ Dogovor o konceptu in delovanju stalne misije RS pri zvezi Nato in ZEU⁶¹,

⁵⁶ Na podlagi drugega člena Zakona o zunanjih zadevah (*Uradni list RS*, št. 1-I/91) in 169. člena Poslovnika Državnega zbora Republike Slovenije je Državni zbor Republike Slovenije na seji dne 17. 12. 1999 sprejel Deklaracijo o zunanji politiki Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/podzakonski_akti/deklaracija_o_zunanji_politiki_republike_slovenije/

⁵⁷ Dostopno prek: <http://intra.mors.si/index.php?id=2217>.

⁵⁸ *Uradni list RS*, št. 45/2001 z dne 7. 6. 2001 in št. 78/2003 z dne 8. 8. 2003.

⁵⁹ *Uradni list RS*, št. 21/94 in 51/94.

⁶⁰ Med MZZ in MO RS z dne 9. 6. 1993.

⁶¹ Med MZZ in MO RS z dne 25. 1. 1999.

- ◆ Sklep za imenovanje vojaških diplomatov v stalno misijo RS pri zvezi Nato⁶²,
- ◆ Navodilo o opravljanju priprav za delo v diplomatskih in konzularnih predstavništvi RS⁶³.

V pravilniku o vojaških diplomatskih predstavnikih so opredeljene zadeve, kot so organizacijska struktura, imenovanja ter status in materialno-finančno poslovanje ter tudi glavne naloge obrambne diplomacije (zastopanje interesov RS, MO RS in obrambnih sil RS, predstavljanje obrambnih sil RS, pospeševanje in razvijanje sodelovanja z obrambnimi ministrstvi in obrambnimi silami, spremljanje stanja in razvoja obrambnih sil ter obrambne in varnostne politike v državah akreditacije).⁶⁴

Kar zadeva organiziranost, je obrambna diplomacija RS v sestavi upravnega dela MO RS, konkretno Direktorata za obrambno politiko. V okviru direktorata je sektor za multilateralo in obrambno diplomacijo, ki je odgovoren za organiziranje in funkcioniranje obrambne diplomacije RS. Na MO RS so obrambni diplomati strokovno povezani tudi z GŠSV prek J-5/Oddelka za vojaško sodelovanje in integracijo (vidno v organigramu GŠŠ).⁶⁵

Kar zadeva delo v tujini, delajo v veleposlaništvih, so samostojni in se usklajujejo z veleposlaniki le glede nejasnih političnih vprašanj.

Kandidat za obrambnega diplomatskega predstavnika mora na pripravah za opravljanje dolžnosti končati usposabljanje na MZZ, OVS, usposabljanje na področju vodenja finančnega poslovanja in dela z informacijsko tehnologijo, utrditi znanje jezika države, v katero bo napoten, pa tudi znanje angleškega jezika. Po potrebi lahko priprave potekajo tudi v drugih organizacijskih enotah MO RS. Priprave obrambnih diplomatskih predstavnikov praviloma trajajo šest mesecev, administrativno-tehničnega osebja pa tri mesece. Priprave se lahko glede na potrebe in druge objektivne dejavnike skrajšajo ali podaljšajo. Po končanih pripravah bodoči obrambni diplomatski predstavnik pripravi poročilo o opravljenih pripravah s kratkim pregledom ter predstavitev problematike konkretnega delovnega področja delovnega mesta in prednostne naloge.

Okvir za oblikovanje varnostne politike in obrambne diplomacije Švice temelji na razumevanju tveganj in priložnosti na tem področju. Zaradi zmanjšanja konvencionalnih

⁶² MZZ, št. 16361, z dne 22. 8. 2000.

⁶³ MZZ, št. 103/96-21, z dne 31. 12. 1996.

⁶⁴ Pravilnik o vojaških diplomatskih predstavnikih, *Uradni list RS*, št. 21/94 in 51/94.

⁶⁵ Dostopno prek:

http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/organigram_gssv.pdf (1. 6. 2012).

vojaških groženj je neposredna vojaška ogroženost države minimalna, prav tako majhna je možnost oboroženih spopadov v ožji regiji. Največje grožnje nacionalni obrambi Švice in tveganja so povezani z morebitnim širjenjem množičnega terorizma v evropski prostor, s širitvijo orožja za množično uničevanje, lahko tudi v povezavi z medetničnimi napetostmi, odcepitvami, ekonomskimi nestabilnostmi, ideološkimi in verskimi konflikti in s prenosom posledic (nasilje, begunci) v ožjo regijo. Da bi preprečila oz. se uspešno odzivala na ta tveganja in grožnje, Švica izvaja ustrezno zunanjo in obrambno politiko, ki temelji na sodelovanju – obrambni diplomaciji.

Sodelovanje v Natu v sklopu Partnerstva za mir (1996), članstvo v Evro-atlantskem partnerskem svetu (1997) in pobuda za regionalno sodelovanje (npr. pobuda Avstrije CENCOOP za srednjeevropsko sodelovanje za podporo mirovne operacije, predvsem na Balkanu) so bili mejniki v razvoju obrambne diplomacije Švice. Z dvema centroma, ki sta bila ustanovljena v Ženevi, Ženevski center za varnostno politiko (1996) in Ženevski mednarodni center za humanitarno odstranjevanje min (1997), je Švica dobila mednarodni ugled v obrambni diplomaciji, s čimer je tudi Švica vplivala na zaščito svojih varnostnih interesov ter na razvoj evropske varnostne politike.

Na podlagi teh interesov in vrednot je Švica izbrala štiri strateške načine uresničevanja svojih zunanjepolitičnih strategij za zagotavljanje varnosti:

1. Sodelovanje s sosednjimi državami: gre za to, da ohranja in še naprej razvija odnose s sosednjimi državami, gojenje zlasti čezmejnih odnosov.
2. Sodelovanje z EU in njenimi državami članicami: cilj je okrepiti in poglobiti odnose z EU. V središču pozornosti bodo tudi vprašanja in varovanje gospodarskih interesov Švice v zvezi z dostopom do trga.
3. Stabilnost v Evropi in širše: stabilnost v sosednjih regijah in drugod po svetu pomeni tretji sklop prioritet, ki se izvaja s pomočjo mednarodnega sodelovanja skupaj z dejavnostmi na področju spodbujanja miru, spoštovanja človekovih pravic in krepitve pravne države.
4. Strateška partnerstva in globalne teme: Švica si bo prizadevala za razvoj in raznovrstnost svojih strateških partnerstev z državami v vzponu, da bi okrepila svojo zavezanost večstranskemu – zlasti v prid globalnemu upravljanju in spodbujanju mednarodnega miru in stabilnosti (Poročilo o švicarske zunanje politike, strategije 2012–2015, odobreno od Zveznega sveta).

Velike obrambne transformacije Švice so povezane s programom Army XXI, ki se je začel leta 2004; s tem programom se je začel tudi nov koncept obrambne diplomacije.⁶⁶

Obrambna diplomacije Švice ima tri strateške misije:

1. Krepitev miru in krizno upravljanje. Z ustreznimi instrumenti glede varnostne politike Švica izkorišča priložnosti za krepitev miru v svojem strateškem okolju in prispeva k upravljanju mednarodnih kriz po mirni poti ter k obnovi nekdanjih vojnih območij.
2. Preprečevanje in obvladovanje eksistencialnih nevarnosti. Instrumenti varnostne politike prispevajo k preprečevanju in obvladovanju eksistencialnih nevarnosti, zlasti ob naravnih nesrečah in motenju notranjega reda v strateških razsežnostih.
3. Obramba. Švica ohranja svojo sposobnost, da varuje svojo suverenost, zračni prostor in prebivalstvo pred grožnjo uporabe sile.⁶⁷

V okviru regionalnega vojaškega sodelovanju Švica podpira tuje oborožene sile po krizi ali vojni po vprašanjih, ki so povezana z razorožitvijo, vzpostavitvijo ustreznih demokratično nadzorovanih vojaških struktur in institucij ter ustvarjanjem lastnih virov za podporo miru. Zaradi tega imajo velik pomen obrambni atašeji, ki omogočajo tudi neposredne stike in izmenjavo izkušenj s političnimi in vojaškimi voditelji v smislu zaščite varnostne politike in vojaških interesov v tujini, pa tudi stike osebja glede načrtovanja operacij, oborožitve itn.

Obrambni atašeji Švice imajo naslednje konkretne naloge: delajo za odpravo krize, prispevajo k presoji strateškega položaja in sprejemanja odločitev, delujejo hitro in ustrezno pri obravnavi krize in nesreče v tujini, prispevajo k regionalnemu vojaškemu sodelovanju oboroženih sil Švice, prispevajo k sodelovanju pri usposabljanju oboroženih sil Švice, usklajujejo in podpirajo neposredne stike oddelka za diplomate in svetujejo vodji misije v varnostni politiki ali vojaških zadevah ter pri zagotavljanju varnosti veleposlaništva.⁶⁸

⁶⁶ Dostopno prek:

<http://articles.janes.com/articles/Janes-Sentinel-Security-Assessment-Western-Europe/Defence-budget-Switzerland.html>.

⁶⁷ Dostopno prek:

<http://www.vbs.admin.ch/internet/vbs/en/home/documentation/bases.parsys.0001.downloadList.00011.DownloadFile.tmp/repsecpol2000.pdf>.

⁶⁸ Dostopno prek:

http://www.vtg.admin.ch/internet/vtg/en/home/themen/internationale_kooperation/einsatz.html.

Švicarski obrambni ataše je varnostnopolitični predstavnik Švice. Kot častnik z diplomatsko funkcijo predstavlja švicarsko obrambno ministrstvo in švicarske oborožene sile. Deluje na področju dvostranskih vprašanj in poroča o razvoju vojaških in varnostnih razmerah ter politike države gostiteljice. Je član veleposlaništva in svetuje vodji misije.

Kar zadeva organiziranost, nosi vodja sektorja za mednarodne odnose v oboroženih silah splošno odgovornost za upravljanje švicarskega servisa obrambnih atašev. Direktor zvezne obveščevalne službe je odgovoren za vodenje in usklajevanje informacij, ki jih sporočajo švicarski obrambni atašeji. Oba pa sta odgovorna za izbor in zaposlovanje ter usposabljanje bodočih švicarskih obrambnih atašev, dajeta smernice za njihovo delovanje (operativne zadeve) itn. Vodja njihovih operacij usmerja njihovo dejansko delovanje na operativni ravni. Čeprav so obrambni atašeji vključeni v delo veleposlaništva, skupaj z vodjo misije določijo svoje lastne cilje, na koncu leta le vodja misije daje oceno dela veleposlaništva.

Sistem izbora, izobraževanja in usposabljanja obrambnih diplomatov v švicarski vojski je zelo preprost, učinkovit in uspešen. Vse se začne z izborom kandidata. Postopek je odprt za katerega koli uradnika švicarskih oboroženih sil, vsaj s činom majorja, in sicer za inštruktorje, karijerne uradnike, civilne uslužbence DDPS, zvezne uprave ali častnike iz industrije ter velja tudi za ženski spol. Vsi morajo izpolniti nekaj splošnih kriterijev, in sicer zelo dobro morajo poznati mednarodno in nacionalno vojaško in varnostno politiko (zaželene izkušnje iz varnostne in mednarodne politike) ter znanje tujih jezikov.⁶⁹ Profil kandidata vključuje tudi specifične kriterije kot družabnost (*sociale*), inteligentnost in prilagodljivost, strpnost, diskretnost in odpornost proti različnim vplivom.

Usposabljanje poteka po fazah, s točno opredeljenim časom in se vedno začne v začetku leta. Usposabljanje se nadaljuje s konkretnimi stvarmi, in sicer z individualnim treningom za varnostno politiko, jezikovnimi treningi ter se nadaljuje s temeljitim spoznavanjem z oboroženimi silami Švice, varnostnim sistemom in se konča s spoznavanjem jezika, kulture, vere ter pravne in politične ureditve države sprejemnice. Dejansko je sistem izobraževanja in usposabljanja bodočih vojaških diplomatov prilagojen zahtevam regije, kamor bodo kasneje napoteni. Kandidat je pripravljen za napotitev po koncu usposabljanja, pri čemer sledijo še zaključni pogovori glede priprav za napotitev. Pomembno je tudi to, da Švicarska vojska tesno sodeluje z GCSP (*Geneva Center for Security Policy*), ki v svoj program vključuje tudi usposabljanje obrambnih atašev.

⁶⁹ Kurs: New trends in global and regional security, Skopje, januar 2011.

6 PRIMERJALNA ANALIZA OBRAMBNE DIPLOMACIJE MAKEDONIJE, SLOVENIJE IN ŠVICE

Če želimo razmišljati o prihodnosti, moramo najprej analizirati, kakšno je zunanje okolje in kakšni so pričakovani trendi razvoja v tem okolju. Okolje (mednarodna skupnost) je za vse države omejevalni dejavnik, mimo katerega ni mogoče delovati, hkrati pa je to okvir, ki zagotavlja priložnosti za uresničevanje nacionalnih interesov. Kako bodo te priložnosti izkoriščene, je odvisno od zmožnosti vsake posamezne države oziroma družbe, torej v našem primeru od politike, ki te zmožnosti in usmeritve določa. Temeljno poslanstvo vsakega subjekta v mednarodnem okolju, naj gre za državo, mednarodno organizacijo in navsezadnje tudi posameznika, je ugotoviti stanje ter predvideti scenarije sprememb v procesih in odnosih v mednarodni skupnosti.

Kot je razvidno iz spodnje tabele, imajo Makedonija, Slovenija in Švica veliko različnih lastnosti. MKD in SLO sta unitarni državi, v nasprotju od Švice, ki je razdeljena na kantone (26 kantonov), ti pa imajo precejšno suverenost oz. avtonomnost odločitev. Naslednja razlika je, da ležijo na različnih geopolitičnih in geostrateških območjih in so občutljive za različne vire ogrožanja in tveganja zaradi svoje geografske raznovrstnosti, naravnih virov in ozemeljske prehodnosti. Vse tri države imajo različno stopnjo razvitosti. Na sodelovanje gledajo z različnih zornih kotov. To pomeni, da imajo različna stališča zunanjepolitičnega delovanja. Makedonija se recimo najbolj nagiba k regionalnemu sodelovanju in članstvu v Natu predvsem zato, ker je regionalno varnostno okolje makedonske države zelo občutljivo zaradi različnih virov ogrožanja in tveganj, ki se jim vsak dan pripisujeta večji pomen in moč. Poleg tega predvsem zaradi svoje geografske raznovrstnosti, omejenosti naravnih virov, prostora in ozemeljske prehodnosti že od samega začetka s konkretnimi prispevki aktivno sodeluje v različnih mednarodnih iniciativah ter podpira in se v regionalnih forumih pridružuje pobudam in ukrepom v boju proti sodobnim grožnjam.

Z vstopom Slovenije v Nato in EU se je geostrateški pomen območja nekdanje Jugoslavije oziroma pomen regionalnega povezovanja Slovenije z državami v neposredni bližini še povečal. Slovenija je geografsko gledano postala zunanja meja med Evropsko unijo in državami, ki se želijo vanjo čim prej vključiti. Ta novi geopolitični položaj je mogoče razumeti kot priložnost Slovenije, da se izoblikuje kot ključna referenčna točka med Evropsko unijo in državami z območja nekdanje Jugoslavije. To predstavlja podlago

za oblikovanje ustreznih in primernih politik, na podlagi katerih lahko Slovenija pravočasno identificira izzive iz okolja in se nanje odzove.

Na drugi strani je Švica kot samostojni subjekt (nevtralna država) aktivno vključena v upravljanje sodobne mednarodne skupnosti na različnih področjih. Leži na ozemlju, kjer ji geostrateški ter geopolitični prostor dajeta politične, gospodarske, družbene, kulturne in druge prednosti ter priložnosti. Za Švico je značilno, da uživa zelo visoko stopnjo varnosti v relativno nestabilnem mednarodnem okolju.

Riklin (1991) meni, da ima nevtralnost v Švici pet funkcij, ki ji pomagajo, tako kot drugim razvitim industrijskim državam, da se v prihodnosti lahko zaščitijo pred nesimetričnimi nevojaškimi varnostnimi tveganji in grožnjami. To so:

- ◆ *integracija* (ohranitev notranje povezanosti različnih kulturnih in verskih skupin, pa tudi miru med njimi);
- ◆ *zaščita* (možnost ne vključevanja v vojne, ki se dogajajo v okolici, ter ohranitev statusa neodvisne in nevtralne države);
- ◆ *gospodarstvo* (nadaljevanje poslovanja z vsemi stranmi v konfliktu);
- ◆ *evropsko ravnotežje* (ustvarjanje situacije, ki ustreza geopolitičnim interesom glavnih sil na celini);
- ◆ *dobre storitve* (možnost, da se ponudijo posredniške ali pogajalske storitve ter demonstrira solidarnost).

Tabela 6.1: Geopolitični in geostrateški položaj ter mednarodno okolje Makedonije, Slovenije in Švice

Makedonija	<ul style="list-style-type: none"> • Leži v osrednjem delu Balkanskega polotoka in je pomemben komunikacijski vozeli, ki predstavlja glavno prometno povezavo v JVE. • Ker so bili dolgo časa na tem območju vezani številni geostrateški interesi sosednjih držav in evropskih velesil, je zelo občutljiva in zaradi tega velja tudi kot zelo pomembna za varnost celotnega Balkana. • Geopolitična tranzicija Makedonije se kaže v urejanju sosedskih odnosov v širšem zunanjepolitičnem delovanju za približevanje pomembnim evro-atlantskim strukturam (EU in Nato) ter vzdrževanju dobrih odnosov s svetovnimi silami.
Slovenija	<ul style="list-style-type: none"> • Leži na ozemlju, kjer se stikajo srednjeevropski, južноеvropski in sredozemski geostrateški ter geopolitični prostor, kar ji daje politične, gospodarske, družbene, kulturne in druge prednosti ter priložnosti. Prinaša pa tudi določena varnostna tveganja. • V mednarodno varnostnem okolju je občutljiva za različne vire ogrožanja in tveganja. • Že od samega začetka, zlasti z vstopom v EU in Nato, aktivno prispeva k boju proti sodobnim grožnjam .
Švica	<ul style="list-style-type: none"> • Leži na zahodu Srednje Evrope in je križišče Severne in Južne Evrope, skupaj z jugovzhodno Francijo, severno Italijo in jugozahodno Avstrijo ima najvišje lego v Alpah. • Za Švico je značilno, da uživa zelo visoko stopnjo varnosti v relativno nestabilnem mednarodnem okolju, v katerem je lahko, tako kot druge razvite industrijske države, vse bolj izpostavljena nesimetričnim nevojaškim varnostnim tveganjem in grožnjam. • Še vedno zadržuje nevtralnost, ki ima po mnenju Riklina (1991) pet funkcij: integracija, zaščita, gospodarstvo, evropsko ravnotežje in dobre storitve.

Glavna in skupna prioriteta obrambne politike za vse tri države sta obramba ozemlja in državljanov ter zaščita nacionalnih interesov predvsem s pomočjo sodelovanja. V sodobni družbi se pojavlja več različnih groženj, ki bolj ali manj ogrožajo varnost vsake države ali njenih posameznih delov, kar preprečuje normalno delovanje posameznikov, državnih institucij ter njihovih organov na vseh ravneh.

Zato je RM izvedla reformo varnostnega sistema ter razvila obrambno politiko, ki bo lahko omejila nevarnosti, ki ji grozijo. Obrambna politika RM temelji na preprečevanju konfliktov, povečanju varnosti, zaupanju in sodelovanju na obrambnem področju, usposabljanju in izobraževanju vojaškega osebja, politično-vojaških pogovorih, diplomatskih obiskih in podobno, da se krepi sodelovanje in zmanjša tveganje v regiji in zunaj nje.

Republika Slovenija je na splošno varna država, vendar jo dogodki in kriminalna dejanja opozarjajo, da je varnost dobrina, ki ni samoumevna. Slovenija še naprej razvija nacionalnovarnostni sistem in znotraj njega sistem nacionalne obrambe, ki se bo lahko učinkovito prilagajal pogostim spremembam strateškega okolja, zmanjševal možnosti za nastanek kriz in se bo sposoben učinkovito spoprijeti z varnostnimi izzivi in tveganji ter grožnjami varnosti. To lahko razberemo iz Resolucije o strategiji nacionalne varnosti (ReSNV), v uresničevanju ciljev slovenske obrambne oz. nacionalnovarnostne politike v okviru Pobude za sodelovanje obrambnih ministrstev JVE, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, Centra za varnostno sodelovanje RACVIAC itn.

Varovanje neodvisnosti in varnosti je temeljni cilj švicarske obrambne politike in hkrati prednostna naloga Švice. V drugem členu zvezne ustave je zapisano, da švicarska konfederacija ščiti svobodo in pravice ljudi, zagotavlja neodvisnost in varnost v državi, si prizadeva zagotoviti dolgoročno ohranitev naravnih virov ter spodbujati pravičnost in mir mednarodnega reda.

Sklenemo lahko, da obrambna politika in prednostne naloge vseh treh držav na področjih neodvisnosti in varnosti, preprečevanja organiziranega kriminala, trgovine z orožjem, širjenja orožja za množično uničevanje, ogrožanja kritične infrastrukture države, nezakonitih migracij, terorizma itn. temelji predvsem na preventivni dejavnosti in povezovanju, na dvo- in večstranski ravni oziroma na obrambni diplomaciji. Druge značilnosti obrambnih politik obravnavanih držav so: racionalno načrtovanje in upravljanje obrambnih virov v okviru proračunskih sredstev, nadaljevanje sodelovanja v mednarodnih operacijah v podporo in ohranjanju miru, sodelovanje v mednarodni in regionalni stabilnosti in varnosti, nadaljevanje reforme obrambnih sistemov in poglobljanje partnerskih odnosov. To pomeni, da ni večjih razlik v smernicah obrambne politike obravnavanih držav. Razlika se kaže pri odnosu do zveze Nato, saj Švica sodeluje z Natom samo pod strogo določenimi pogoji, ni pa njegova članica, Slovenija je že članica Nata, Makedonija pa si še vedno prizadeva postati njegova polnopravna članica.

Tabela 6.2: Temeljna načela in smernice obrambne politike Makedonije, Slovenije in Švice

Makedonija	<ul style="list-style-type: none"> • ohranjanje celovitosti, neodvisnosti, suverenosti in enotnosti države • zaščita in spodbujanje miru in varnosti, življenja in zdravja, premoženja in osebne varnosti državljanov • ohranjanje in spodbujanje demokratičnih vrednot države • ohranjanje in spodbujanje močne in funkcionalne večetnične demokracije in nenehno izboljševanje medetničnih odnosov • politične in obrambne integracije v Nato, politične, ekonomske in varnostne integracije v EU in aktivno sodelovanje v drugih oblikah mednarodnega sodelovanja
Slovenija	<ul style="list-style-type: none"> • zagotavljanje obrambe države • zagotavljanje stabilnosti, ki pomeni uravnoteženo delovanje v miru in preprečevanju kriz • sodelovanje z Natom in EU pri gradnji skupne evropske obrambe • sodelovanje pri nadaljnjem razvoju evropskega varnostnega mehanizma – preventivno preprečevanje konfliktov • reorganizacija OS, nove naloge in sodelovanja na področju mednarodnega sodelovanja v operacijah v podporo in ohranjanja miru • regionalno povezovanje in iskanje priložnosti tudi v regijah zunaj Evrope • pospeševanje mednarodnega znanstvenega, tehničnega in kulturnega sodelovanja ter sodelovanja na področju izobraževanja
Švica	<ul style="list-style-type: none"> • zagotavljanje kolektivne obrambe (popolna obramba) • zagotavljanje kohezivnosti, ki obsega celotno švicarsko prebivalstvo • zagotavljanje nacionalnih interesov (zagotavljanje ekonomske, socialne, politične, ekološke, prehranske varnosti) • definiranje svojih interesov ter prioritet zunaj meja EU in Nata • razvoj strategije za uspešno sodelovanje za zaščito individualnih in kolektivnih interesov prek medresorskega sodelovanja • reorganizacija OS, nove naloge in poglobitev sodelovanja na področju mednarodnega sodelovanja v operacijah v podporo in ohranjanja miru

Za zunanjepolitično delovanje mora vsaka država oblikovati svoje zunanjepolitične cilje, ki izhajajo iz temeljnih vrednot in strateških interesov posamezne države. Zlasti velja izpostaviti prizadevanja za ohranitev mednarodnega miru in varnosti, spoštovanje in skrb za temeljne človekove pravice in svoboščine ter preprečevanje in odpravljanje problemov humanitarne narave ter tistih problemov, ki izhajajo iz socialnih in kulturnih razlik med

narodi. V tem smislu imajo vse tri države razvite podobne strategije. Makedonija in Švica imata v nasprotju od Slovenije narodnostno mešano prebivalstvo z različnimi etničnimi in verskimi skupinami.

RM in RS sta v želji po trajni varnosti in stabilnosti v Evropi že v drugi polovici devetdesetih let 20. stoletja želeli vstopiti v Nato in Evropsko unijo, kar pa ne velja za Švico. Za njo je nevtralnost najpomembnejši element zagotavljanja varnosti. Medtem ko sodelovanje med državami in skladno s tem zagotavljanje miru in varnosti državljanov predstavlja temeljne vrednote varnostne politike za RS in RM, vključevanje oz. sodelovanje v evropskih integracijskih procesih pa eden njunih najpomembnejših strateških zunanjepolitičnih ciljev oziroma interesov.

Če je zunanjepolitična strategija Slovenije usmerjena na zagotavljanje varnosti z aktivnim sodelovanjem na območju Jugovzhodne Evrope, vključno z ohranjanjem oz. spodbujanjem že navezanih gospodarskih povezav z državami Zahodnega Balkana ter Sredozemlja, aktivno vplivanje na politiko EU do držav na tem območju, uveljavljanje Slovenije kot zaupanja vrednega posrednika, ki prispeva h krepitvi varnosti in stabilizaciji, podpora članstvu in prenosu izkušenj Slovenije z včlanjevanjem v EU in Nato državam z območja Zahodnega Balkana itn.⁷⁰ ter z aktivnim delovanjem v raznih oblikah regionalnega sodelovanja (v SEP, CEFTA, SECI, pobudi Royaumont, DS Alpe-Jadran kakor tudi v nastajajoči Jadranski pobudi), je zunanjepolitična strategija Republike Makedonije namenila posebno pozornost spodbujanju odnosov s sosedi. Hkrati pa to predstavlja priložnost za Makedonijo, da prispeva k zagotavljanju in uveljavljanju norm in vrednot, ki jih zagovarja tudi Evropska unija, in s tem omogoča hitrejše prilagajanje države, z namenom stabilizacije države, ohranjanja stabilnosti in posledično ustvarjanja razmer za nemoten razvoj države.

Da bi se uspešno odzvala na ta tveganja, Švica izvaja ustrezno zunanjo in obrambno politiko, ki temelji na sodelovanju (obrambni diplomaciji) predvsem z Avstrijo, Nemčijo in Francijo. To pomeni, da danes niti tako razviti državni varnostni sistemi, kakršen je švicarski, ne zmore samostojno zagotoviti optimalne varnosti in je zato »prisiljen« v sodelovanje na dvo- in večstranski ravni.

⁷⁰ Slovenija v mednarodni skupnosti in EU, str. 7. Dostopno na: <http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/seu2.pdf>.

Tabela 6.3: Zunanjepolitične strategije Makedonije, Slovenije in Švice

Makedonija	<ul style="list-style-type: none"> • spodbujanje visoke stopnje medsebojnega zaupanja med sosedi in skupni dogovor o glavnih varnostnih vprašanjih v regiji • razvoj nacionalne obrambe in dopolnjevanje varnostnih rešitev z državami v regiji glede na skupne strateške cilje, ki podpirajo približevanje Natu • podpora miru in humanitarni pomoči, predvsem v prizadevanjih za reševanje humanitarnih kriz in nesreč • prispevati k reševanju regionalnih sporov in kriz • zaščititi širše interese Republike Makedonije
Slovenija	<ul style="list-style-type: none"> • aktivno sodelovanje na območju Jugovzhodne Evrope in Sredozemlja • aktivno vplivanje na politiko EU do držav v Jugovzhodni Evropi • uveljavljanje Slovenije kot zaupanja vrednega posrednika, ki prispeva h krepitvi varnosti in stabilizaciji • podpora članstvu in prenos izkušenj Slovenije z včlanjevanjem v EU in Nato na države Zahodnega Balkana • aktivno delovanje v raznih oblikah regionalnega sodelovanja
Švica	<ul style="list-style-type: none"> • sodelovanje s sosednjimi državami • sodelovanje z EU in njenimi državami članicami • stabilnost v Evropi in zunaj nje • strateška partnerstva in globalne teme • krepitev miru in krizno upravljanje

7 ZAKLJUČEK

Cilj moje magistrske naloge je, da z analizo in primerjavo vloge obrambne diplomacije analiziram njen pomen kot sredstvo zagotavljanja varnosti malih držav, kamor spadajo Makedonija, Slovenija in Švica. Izhajal sem iz predpostavke, da je zagotovitev varnosti ena od prioriteta zunanje (obrambne) politike male države in s tem tudi eden od njenih osrednjih ciljev.

Varnostna vprašanja območja JVE so v okviru preučevanja številni avtorji kategorizirali na podlagi različnih kriterijev in navajali, da se poleg tradicionalnih izzivov na tem območju pojavljajo tudi novi izzivi. Vse to se je pojavilo po koncu hladne vojne, ki je povzročila najbolj temeljite in revolucionarne spremembe ravno za male države iz tega okolja.

Male države se na področju varnosti spoprijemajo z omejenostjo človeških, kadrovskih, materialnih in drugih virov ter zmogljivosti. Po propadu bipolarne ureditve se je večina malih držav Jugovzhodne Evrope srečala z vprašanjem, kako v novi multipolarni ureditvi zagotoviti lastno varnost in varnost svojih državljanov.

Zaradi neorganiziranosti države tega območja se je razvil organizirani kriminal do te mere, da obsega vse, od trgovine z orožjem in prepovedanimi mamili, organizirane prostitucije, tihotapljenja ljudi in blaga do izsiljevanja in goljufij. Obenem pa se je kriminal razvil v takem obsegu, da različne »mafijske« zadržbe vplivajo na politične elite v državi. Te združbe več kot uspešno izkoriščajo različne kulturne, verske in etnične značilnosti tega območja. To pa je pripomoglo k temu, da so države tega območja postale zelo občutljive oziroma ranljive za različne grožnje in tveganja. Če temu dodamo še spreminjajoče se politične razmere v regiji in zunaj nje, postaja jasno, da so države JVE morale najti rešitev za svojo varnost.

Upoštevaajoč regionalno okolje in naraščajoče večstransko reševanje varnostnih zadev, so te države kmalu ugotovile, da je mogoče najti rešitev za svojo varnost v takšnih razmerah samo z medsebojnim sodelovanjem. *Zato so se usmerile v obrambno diplomacijo (vojaško sodelovanje) kot uspešen instrument uresničevanja njihovih zunanjepolitičnih ciljev, med katerimi ima prednostno vlogo zagotavljanje varnosti.*

Odgovoriti poskušam tudi na vprašanje, koliko je obrambna diplomacija kot eno od sredstev uresničevanja zunanje (obrambne) politike in njene strategije prispevala k uresnitvi konkretnega zunanje- in notranjepolitičnega cilja držav JVE.

Analiza je pokazala, da so sodobne varnostne grožnje tako kompleksne, da se upravičeno postavlja vprašanje, kaj lahko naredi sodobna država, da se s svojim nacionalnovarnostnim sistemom hitro in učinkovito odzove na sodobne varnostne grožnje. Praksa je pokazala, da mora biti vsak nacionalnovarnostni sistem ustrezno strukturiran (obseg, načela, delovanja, pristojnosti, odgovornosti itn.) za hitro in učinkovito odzivanje na grožnje, to pomeni ustrezno funkcioniranje zunanje in notranje politike. Odgovor na vprašanje, kaj in kako naj se država varuje, dajejo tudi koncepti nacionalne varnosti in nacionalnovarnostna politika, katere sestavni del je tudi obrambna politika.

Države poskušajo z oblikovanjem svoje obrambne politike čim jasneje opredeliti interese in cilje v okviru varnosti ter sredstva in načine za njihovo doseganje, da bi tako zagotovile konsistentno in usklajeno delovanje vseh akterjev obrambne politike. Obrambna politika, njen glavni izvajalec je ministrstvo za obrambo, je del varnostne politike, ki je prek instrumenta obrambne diplomacije veliko prispevala k varnosti v vseh področjih življenja v območju JVE in kot takšna izraža pripravljenost za spoprijemanje s številnimi izzivi, ki jih postavlja okolje.

Izzivi sodobne družbe so usmerjeni v povečevanje učinkovitosti sodelovanja med različnimi oboroženimi silami ter čim bolj ustrezno pripravljenost zoperstavljanju kriznim situacijam. Sodelovanje zaradi uresničevanja zunanje (obrambne) politike in njene strategije, ki jo je prispevala k uresnitvi konkretnega zunanje- in notranjepolitičnega cilja – varnost, je lahko opaziti v različnih forumih in iniciativah, ki so jih inicirali obrambni diplomati, to pa so podprli politiki.

Na podlagi sklepnih ugotovitev lahko v celoti potrdim splošno hipotezo, da so se *»zaradi majhnosti in ranljivosti majhne države v JVE usmerile v obrambno diplomacijo, ki zaradi svoje posebne narave in spreminjajočih se političnih razmer v regiji in zunaj nje pridobiva pomembnost in postaja uspešen instrument uresničevanja njihovih zunanjepolitičnih ciljev, med katerimi je zagotavljanje varnosti eden od prednostnih.«*

S koncem hladne vojne ni nastopil boljši mednarodni red. Izbruhi številnih nasilnih konfliktov predvsem na območju JVE to potrjujejo. Od takrat se regija, ki jo pretresa nestabilnost, ne more razvijati, kar povečuje interes držav znotraj regije za čimprejšnjo rešitev problemov.

Za Makedonijo so mir, varnost in demokracija na pragu vrha v Čikagu postali *»elastične kategorije«*, ki jih mednarodni subjekti uporabljajo glede na potrebe. Leto 2012 velja za Makedonijo kot leto stabilizacije, zunanjih investicij in evropeizacije, žal bo to leto ostalo v spominu tudi kot leto dramatičnih dogajanj. Usmrtitev treh Albancev v vasi

Raduša, dveh Albancev v Gostivarju, pretep petnajstih albanskih srednješolcev na avtobusu in usmrtitev petih mladih Makedoncev pri umetnem jezeru blizu Smilkovcev kažejo na to, da je Makedonija v regionalnem okolju, kjer se triindvajset let po koncu hladne vojne spoprijema z vse kompleksnejšimi grožnjami in izzivi, zaradi aktivnosti tujih služb, ki »prilivajo gorivo na ogenj«. Varnostne razmere se s tem še poslabšujejo in upočasnjujejo demokratične in integracijske procese.

Makedonija je v specifičnem varnostnem položaju, zato je treba varnostne razmere v državi analizirati večdimenzionalno. To pomeni, da je treba v analizo vključiti notranje in zunanje varnostne razmere, ki imajo med seboj neposredne implikacije. Ob morebitni zaostritvi notranjih varnostnih razmer je treba upoštevati tudi regionalno stabilnost. Država je še vedno šibka in ni sposobna pokazati ustreznih rezultatov, še najmanj na področju varnosti državljanov. Doseženi sporazumi ostajajo nedokončani, ti pa ustvarjajo nove nesporazume. Zaradi nedelovanja državnih institucij varnost države ogrožajo kriminal, nezakonito priseljevanje in v zadnjem času tudi spodbujanje medetničnih konfliktov.

Po drugi strani se zdi, da se Makedonija spoprijema z varnostnimi grožnjami, ki niso toliko zunanje kot notranje narave ali pa imajo močan zunanji vpliv. To nakazuje, da mora Makedonija vzpostaviti takšne državne institucije, ki bodo vredne zaupanja in sposobne ohraniti vladavino prava. Poleg tega se zdi, da je Makedonija v nekem varnostnem vakuumu, v katerem mora ohranjati svojo identiteto tudi v odnosih s sosednjimi državami, ker pri nekaterih sosednjih državah še vedno velja za umetno tvorbo.

Na podlagi tega lahko ugotovimo, da je varnostna politika Makedonije odvisna od interesov regionalnih in svetovnih sil, kar dokazuje stalna prisotnost mednarodnih vojaških in političnih subjektov v državi in v regiji⁷¹. Da bi to območje stabilizirali, morajo države zagotoviti razmere za izvajanje varnostne politike. Zato je treba pri načrtovanju varnostne politike upoštevati vse dejavnike, ki lahko vplivajo na vzpostavitev nacionalnovarnostnega sistema, ki bo zagotavljal notranjo in zunanjo varnost družbe.

Strateški koncept Nata leta 1991 je odprl proces transformacije zavezništva zaradi ocene, da nestabilnost v Jugovzhodni Evropi (politični, gospodarski problemi, etnični spopadi, ozemeljski nesporazumi idr.) lahko ogrozi evropsko varnost. Republika Makedonija je izbrala članstvo v zvezi Nato kot optimalno izbiro za zagotavljanje varnosti,

⁷¹ Prve mednarodne sile so bili razporejene v Makedoniji 11. decembra 1992 z resolucijo Varnostnega sveta OZN št.795, z mandatom nadzorovanja obmejnih območij ter poročanja o dogodkih, ki bi lahko ogrozili stabilnost in ozemeljsko celovitost države.

utemeljene na dejstvu, da za državo članstvo v mednarodni organizaciji – Natu – pomeni zanesljivo zagotovilo varnosti.

Vključitev države v Nato bi pomenilo vzpostavitev mehanizmov meddržavnega in vojaškega sodelovanja, ki bi imelo za posledico vzpostavitev mehanizmov za preprečevanje vojaških konfliktov med državami ter notranjo stabilnost držav v Jugovzhodni Evropi. Dejstvo, da Makedonija trenutno še ostaja pred vrati Nata, ima za posledico negativne učinke predvsem za njo, njene neposredne sosede in celotno regijo Balkana. Analitik znane nemške revije *Der Spiegel*, Edward P. Joseph, je upravičeno napovedal: »Z ohranjanjem odprtega vprašanja Makedonije bodo Srbija in njene zaveznice, vključno z Rusijo, nadaljevale z odpiranjem drugih vprašanj, vključno s končnimi mejami Kosova. Če se bo Makedonija znova znašla v konfliktu, je gotovo, da ne bo ostala na sedanjih mejah /.../«⁷².

To nakazuje, da mora Makedonija dejavno sodelovati ne samo pri dvostranskih povezavah, temveč tudi pri vključevanju v mednarodne organizacije. Ne gre le za vzpostavljanje nekakšnega fiksnega mehanizma oz. oblikovanja seznama organizacij, temveč za sposobnost izoblikovati takšno zunanjepolitično strategijo, ki bo dopuščala zadostno mero prilagajanja spremembam v mednarodnem okolju in hkrati varovala nacionalne interese države, ki temeljijo na sposobnosti, znanju in finančnih zmožnostih.

Da bi zagotovili varnost in izpolnili pričakovanja državljanov, smo morali biti pripravljeni vplivati na razvoj dogodkov. To pomeni, da smo morali začeti razmišljati strateško ter postati učinkovitejši in bolj prepoznavni. Zato smo razvili koncept obrambne diplomacije. Ta koncept je pripomogel ustvariti takšno varnostno okolje, ki temelji na mednarodnem sodelovanju in usklajevanju aktivnosti na področjih, kot so varnost, preprečevanje in reševanje kriz itn.

Obrambna diplomacija Makedonije si prizadeva ustvarjati takšno varnostno okolje v JVE, da bo imela Makedonija kot eden od pomembnih dejavnikov za krepitev vloge in položaja države v procesu integracije v mednarodne organizacije vodilno vlogo pri širjenju demokracije in stabilnosti. Povod za optimizem leži v dejstvu, da je Makedonija uspešno premagala zahtevne izkušnje, kot so bili kosovska vojna in oboroženi konflikt leta 2001. To daje vtis »malega čudeža«, ki se uspešno spoprijema z velikimi problemi. Glede na to lahko sklepam, da sem popolnoma potrdil tudi prvo izvedeno tezo, da je »v takšnem regionalnem okolju, kjer je Republika Makedonija, članstvo v zvezi Nato optimalna izbira

⁷² Dostopno prek:

<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sq/features/setimes/articles/2008/04/21/reportage-01>.

za zagotovitev njene varnosti, obrambna diplomacija pa je eden od pomembnih dejavnikov za krepitev vloge in položaja države v procesu integracije v mednarodne organizacije.»

Po preučitvi teoretičnega okvira (države v mednarodnih odnosih, načini zagotavljanja varnosti držav) in natančnejših opredelitev temeljnih teoretičnih pojmov (majhna država, varnost, diplomacija) ter njihove povezanosti sem ugotovil, da je umetnost obrambne diplomacije v tem, da nekdanjim »sovražnikom« omogoča izobraževanje v enem avditoriju, da živijo in se zabavajo v istem okolju, se spoznavajo, razumejo in podpirajo drug drugega. To spada med najpomembnejše instrumente (načine) Makedonije pri zagotavljanju varnosti kot enega od pomembnih nacionalnih interesov in zunanjepolitičnih ciljev države.

Ali se lahko uspešnost obrambne diplomacije Republike Makedonije primerja z diplomacijo drugih evropskih držav?

Ko sem preučil in primerjal obrambno diplomacijo Makedonije, Slovenije in Švice, sem ugotovil številne razlike, vendar tudi podobnosti. Švica in Slovenija sta del Srednje Evrope, Makedonija pa del JVE, zato so imele po koncu hladne vojne različne izkušnje.

S spremembo geopolitičnega okolja Makedonije in Slovenije po letu 1991 se je spremenila tudi njuna vloga v evropski politiki. Državi sta se odpravili na pot tranzicije in radikalno prekinili s političnimi in varnostnimi opredelitvami. Propad bipolarizma je ponudil nove možnosti zunanji in obrambni politiki. Na podlagi sodobnega, celostnega in kompleksnega razumevanja varnosti, upoštevajoč svoje zmožnosti za zagotavljanje varnosti in to, da so vse tri države občutljive za različne vire ogrožanja in tveganja zaradi svoje geografske raznovrstnosti in prostora ter ozemeljske prehodnosti, so se države usmerile k zahodnoevropskim institucijam in transformirale svojo obrambno politiko.

Bistvena razlika med Švico na eni strani in Makedonijo oz. Slovenijo na drugi je ta, da je Švica, v nasprotju z Makedonijo in Slovenijo, imela državnost že od leta 1291, ko so predstavniki treh kantonov podpisali pogodbo o večnem zavezništvu in kot nevtralna država je po koncu hladne vojne svojo državnost le delno obnovila, saj je bila do takrat vojaško povsem izolirana. Makedonija in Slovenija sta bili del SFRJ in sta svojo državnost oz. samostojnost šele pridobili s koncem hladne vojne. Naslednja razlika je ta, da je za Švico in Slovenijo značilno, da uživata dokaj visoko stopnjo varnosti v relativno nestabilnem mednarodnem okolju, kar za Makedonijo ne bi mogli trditi, saj se spoprijema z velikimi izzivi v nestabilnem regionalnem okolju.

Osredotočil sem se tudi na varnostnopolitične cilje obrambne politike Makedonije, Slovenije in Švice, pri katerih sem ugotovil več podobnosti: da obramba ozemlja, mir in varnost njihovih državljanov predstavljajo temeljne vrednote njihove politike, vključevanje oz. sodelovanje v evropske integracijske procese pa enega njihovih najpomembnejših strateških zunanjepolitičnih interesov. Izhajajoč iz tega sta se Makedonija in Slovenija opredelili za članstvo v zvezi Nato in EU, kar je bil prioriteten cilj njune zunanje in varnostne politike. Švica pa se je odločila za sodelovanje z Natom kot nevtralna država in z možnostjo včlanitve v EU v prihodnosti.

Zato lahko sklepam, da glavna in med tremi državami skupna prioriteta na področjih, kot so neodvisnost in varnost, preprečevanje organiziranega kriminala, trgovine z orožjem, širjenja orožja za množično uničevanje, ogrožanja kritične infrastrukture države, nezakonitih migracij, terorizma itn., temelji predvsem na preventivni dejavnosti in povezovanju na dvo- in večstranski ravni oziroma na izkoriščanju različnih instrumentov zunanje (obrambne) politike, med katerimi igra obrambna diplomacija najvidnejšo vlogo. Glede na to lahko sklenem, da imajo vse tri države razvite načine uresničevanja zunanjepolitičnih strategij za zagotavljanje varnosti, med katerimi je obrambna diplomacija vedno pomembnejša.

Zaradi zaščite pred nesimetričnimi nevojaškimi varnostnimi tveganji in grožnjami obrambna diplomacija vseh treh držav podpira izvajanje obrambne politike in je kot komponenta vpeta v splošno diplomacijo. Izvajalci obrambne diplomacije – obrambni atašeji – imajo iste ali podobne vloge, izobraževanje in usposabljanje, pri čemer predstavljajo, varujejo in uresničujejo interese držav na obrambnem področju v državi sprejemnici. S spremljanjem obrambne in varnostne politike ter stanja in razvoja obrambnih sil države sprejemnice prispevajo k pripravi, usklajevanju in izvedbi strokovnih mnenj, ocen in predlogov za krepitev dvo- in večstranskih programov sodelovanja. Prek programov sodelovanja nadaljujejo sodelovanje tudi v mednarodnih operacijah v podporo in ohranjanje miru, sodelovanje v regionalni stabilnosti in varnosti, pomoč pri reformi obrambnih sistemov, poglobljanje partnerskih odnosov itn., kar vodi k zaključku, da imajo obrambne diplomacije vse treh držav enake cilje in podobne naloge.

Postavlja se vprašanje, ali je obrambna diplomacija Makedonije uspešna tako kot obrambna diplomacija drugih dveh primerjanih držav. Čeprav Švica in Slovenija spadata v kategorijo majhnih držav, delujeta kot veliki državi, saj sta njuni obrambni diplomaciji uspešni in vplivni v mednarodni skupnosti in s tem sta si pridobili tudi ugled, spoštovanje ter večjo zunanjepolitično težo v mednarodnih odnosih. V Makedoniji to ni tako.

Čeprav je Makedonija vzporedno s procesom osamosvajanja začela tudi postopek za vzpostavitev diplomatskih odnosov na mednarodni ravni z vzpostavitvijo komunikacije, razvoja sodelovanja ter včlanjevanja v mednarodne organizacije, je njena zunanja (obrambna) politika imela drugačne in specifičnejše naloge⁷³. V tem celotnem obdobju si je s pomočjo obrambne diplomacije prizadevala za svojo promocijo kot odgovoren subjekt v mednarodnih odnosih. S promoviranjem svojih vrednot in interesov si je nenehno prizadevala zgraditi prijateljske in konstruktivne odnose z vsemi državami in mednarodnimi organizacijami po vsem svetu ter si tako zagotoviti mir, stabilnost in razvoj.

Če zaradi lažje analize uspešnosti obrambne diplomacije Republike Makedonije njene zunanjepolitične cilje razdelimo na tri dele: odnosi s sosedi (I), odnosi do velikih sil (II) in odnosi do mednarodnih organizacij (III), dobimo rezultate, ki niso najbolj spodbudni.

Za analizo uspešnosti obrambne diplomacije pri odnosih s sosedi (I) lahko sklenemo, da so ti odnosi neustrezni predvsem zaradi sporov, ki imajo zgodovinsko ozadje (na primer: spor z Grčijo zaradi ustavnega imena države, spor z Bolgarijo zaradi imena naroda, jezika in kulture etničnih Makedoncev, spor s Srbijo zaradi nepriznavanja avtokefalnosti cerkve itn.). Zato mora pri doseganju strateških ciljev – članstvo v Natu in EU – v odnosih s sosedi več pozornosti posvetiti prihodnosti in ne preteklosti.

V odnosu do velikih sil (II) je vidno, da so ti odnosi do neke mere razviti, čeprav niso vsi na isti ravni. Z ZDA so odnosi odlični, medtem ko ostaja odprto nezadovoljstvo Rusije po priznavanju Kosova leta 2008. Še vedno pa ostaja v spominu najresnejši zunanjepolitični neuspeh RM, to je prekinitev diplomatskih odnosov z LR Kitajsko zaradi priznavanja Tajvana leta 1999, čeprav so se odnosi do danes nekako normalizirali.

V odnosu do mednarodnih organizacij (III) lahko zaključim, da so odnosi solidni, čeprav Makedoniji še ni uspelo postati polnopravna članica ne v zvezi Nato ne v EU, kar pomeni, da je tudi uspešnost obrambne diplomacije vprašljiva.

Na podlagi tega lahko zaključim, da so razlike v makedonski družbi povzročile težave v obrambni in zunanji politiki Makedonije, kar je otežilo končno reševanje nesporazumov. V diplomaciji ni pomembno dokazati, ali imaš prav, temveč da si poiščeš partnerje s podobnimi interesi, s katerimi nato v zavezništvih lažje uveljavljaš lastne

⁷³ Makedonija se je morala sprijazniti z mednarodno priznano skovanko FYROM s članstvom v OZN kot 181. članica, 7. aprila 1993, kajti v težkih trenutkih razpada bivše Jugoslavije in ustanavljanja lastne države ter zagotavljanja članstva v mednarodnih organizacijah se mlada mala država ni bila sposobna istočasno in dolgo pogajati z južno sosedo (Grčijo) zaradi imena ter z EU.

nacionalne interese in cilje. Zaključim lahko, da druge izvedene teze, da »se uspešnost delovanja obrambne diplomacije RM lahko primerja z diplomacijo drugih primerjanih držav«, ne morem popolnoma potrditi.

Sklepam lahko, da obstajajo možnosti za večje mednarodno uveljavljanje, če vemo, kaj hočemo, in razvijamo kakovostno, profesionalno obrambno diplomacijo. V opredelitvah obrambne diplomacije smo se seznanili z njenim poslanstvom, temeljnimi nalogami in dejavnostmi. Lahko rečem, da so te številne in da se spreminjajo glede na politične in varnostne razmere. Do hladne vojne so bile v večini osredotočene predvsem na vojaško sodelovanje v izmenjavi informacij, medtem ko so danes osredotočene na:

- ◆ dvo- in večstranske stike med višjimi vojaškimi in civilnimi obrambnimi uradniki;
- ◆ dvo- in večstranske sporazume o obrambnem sodelovanju;
- ◆ vojaške vaje, ki so namenjene urjenju tujega vojaškega in civilnega osebja;
- ◆ posredovanje strokovnega znanja in nasvetov s področja demokratičnega nadzora vojske, obrambnega menedžmenta in vojaško tehnična področja.

Razvoj obrambne diplomacije Makedonije ne poteka v smeri izenačevanja vojaškega ravnotežja v odnosu do »sovražnikov«, temveč v smeri krepiteve dvo- in večstranskega zunanjepolitičnega in varnostnega sodelovanja, katerega cilj je članstvo Makedonije v zvezi Nato in EU.

Z razvojem obrambne diplomacije v mednarodni skupnosti postane RM konstruktivna in zanesljiva država, ki ima vizijo reševanja aktualnih vprašanj in se zaveda, da je stabilno in varno mednarodno okolje temeljni pogoj za navezovanje in ohranjanje kulturnih, političnih, gospodarskih ter prijateljskih vezi med državami.

Z razvojem obrambne diplomacije Makedonija postaja varno in stabilno okolje, ki je temeljni pogoj za nemoten gospodarski, socialni in kulturni razvoj države. Lažje in hitreje se krepijo obrambne sposobnosti oboroženih sil, s tem pa se lažje zagotavlja večja nacionalna varnost ter se krepi ugled in prepoznavnost mednarodnega položaja.

Zato so pri obrambni diplomaciji Republike Makedonije potrebni razumski pristop in ljudje, ki so pripravljeni na sklepanje kompromisov, z diplomatskimi in pogajalskimi spretnostmi, modrostjo, vizijo in sposobnostjo za graditev strategije, ki ustreza času, v katerem živimo. Če bomo to razvili, bomo postali del Evrope in Nata, če ne, bomo ostali pred njunimi vrati.

8 LITERATURA

1. Andrassy, Juraj. 1990. *Međunarodno pravo*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Anžič, Andrej. 1997. *Varnostni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Uradni list RS.
3. Avramov, Smilja. 2001. *Bezbednost u 21. veku*. Beograd: SIMVON.
4. Baliqi, Bekim. 2010. *Hyrje ne diplomaci dhe politike te jashtme*. Prishtina: Univerziteti i Prištines.
5. Bajpai, Kanti. 2000. *Human security. Concept and Measurement*. New Delhi: Jawaharlal Nehru University. Dostopno prek:
http://www.hegoa.ehu.es/dossierra/seguridad/Human_security_concept_and_measurement.pdf (21. april 2012).
6. Benko, Vladimir. 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
7. --- 2000. *Zgodovina mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. --- 1998. Mesto in funkcije diplomacije v razvoju mednarodne skupnosti. V *Diplomacija in Slovenci*, ur. Milan Jazbec, 39-58. Celovec: Založba Drava.
9. --- 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Berridge, Geoff. 1987. *International Politics: States, Power and Conflicts since 1945*. New York: St Martins Press.
11. Berridge, Geoff in Alan James, ur. 2001. *A Dictionary of Diplomacy*. Dostopno prek:
<http://www.scribd.com/doc/53251033/Berridge-James-Dictionary-of-diplomacy> (3. maj 2012).
12. --- 2004. *Diplomacy: Theory and Practice*. New York: Palgrave Macmillan.
13. Brglez, Milan. 1998. Kodifikacija sodobnega diplomatskega prava. V *Diplomacija in Slovenci*, ur. Milan Jazbec, 59–88. Celovec: Založba Drava.
14. Buzan, Barry. 1991. *People, States and Fear: An agenda for international security in the post-cold war era*. Essex: Parson Educational Limited.
15. Buzan, Berry in Lene Hansen. 2009. *The Evolution of International Security Studies*. New York: Cambridge University Press.
16. Buzan, Berry, Ole Waver in Jaap De Wilde. 1998. *Security: A New Framework For Analysis*. Lynne Rienner Publications: Boulder CO.
17. Chizek, G. Judy. 2003. *Military Transformation: Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*. Washington: Library of the Congress. Dostopno prek:

- <http://oai.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA469293> (18. januar 2012).
18. Cooper, F. Andrew in Timothy M. Shaw. 2009. *The Diplomacies of Small States. Between Vulnerability and Resilience*. New York: Palgrave Macmillian.
 19. Cottey, Andrew in Anthony Forster. 2004. *Reshaping Defence Diplomacy: New Roles for Military Cooperation and Assistance*. Oxford: Oxford University Press.
 20. Čaleta, Denis. 2007. Vloga oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu v luči dilem civilno-vojaških razmerij. *Teorija in praksa* 44 (5): 568–593.
 21. Črnčec, Damir. 2010. Slovenija v geopolitičnem in geostrateškem okolju 21. stoletja. *Bilten Slovenske vojske* 12 (2): 29–67.
 22. *Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (DeZPRS)*, 17. december 1999. Dostopno prek: <http://www.uradnolist.si/> (23. april 2012).
 23. Dida, Ali. 1977. *Fillet e sociologjisë*. Prishtin: Zyra e teksteve te Kosoves.
 24. *Drafting Security Policy – the Case of Switzerland*. 2005. Dostopno prek: <http://www.arabparliaments.org/publications/legislature/2007/montreux/swiss-e.pdf> (20. marec 2012)
 25. *EU Security Strategy 2003–2008: Building on Common Interests*. Dostopno prek: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ISS_Report_05.pdf (25. maj 2012).
 26. Gaćinović, Radoslav. 2007. Klasifikacija bezbednosti. *NBP (nauka-bezbednost-policija)*, 3–26. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija. Dostopno prek: http://www.kpa.edu.rs/data/akademija/nbp/nbp_2007_2.pdf (25. maj 2012).
 27. Gärtner, Heinz in Ian Cuthbertson. 2005. *European Security and Transatlantic Relations After 9/11 and the Iraq War*. New York: Palgrave Macmillian.
 28. Gocevski, Trajan. 2002. *Osnovi na sistemot na Nacionalnata odbrana*. Kumanovo: Grafoteks.
 29. Götschel, Laurent. 1998. The foreign and security policy interests of small states in today s Europe. V *Small States Inside and Outside the EU: Interests and Policies*, ur. Laurent Goetschel, 13–31. Dordrecht, London: Kluwer Academic Publishers.
 30. --- 2000. *Power and Identity: Small States and the Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the EU*. Bern: University Bern.
 31. Grizold, Anton. 1998. Nacionalna varnost in medetnični konflikti v RS. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
 32. --- 1998. *Perspektive sodobne varnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

33. --- 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
34. --- 2001. Varnostna paradigma v mednarodnih odnosih. V *Človek, država in vojna*, ur. Iztok Simoniti, Anton Grizold in Evan Luard, 83–161. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
35. --- 2003. *Security and Cooperation in Southeastern Europe*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
36. Grizold, Anton in Bogomir Ferfila. 2000. *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
37. Grizold, Anton in Vinko Vegič. 2002. Članstvo v Natu: Rešitev sodobne varnostne dileme Slovenije? *Teorija in praksa* 39 (3): 383–401.
38. Gruda, Zejnullah. 2007. *E drejta nderkombetare publike*. Prištine: Univerziteti i Prištines.
39. Gaber, Viktor. 2002. *Za makedonskata diplomatija*. Skopje: MAGOR.
40. Hauenstein, Philipp. 2007. *Switzerland: Security Policy and the Army at a Crossroads*. Dostopno prek:
http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=14811 (15. maj 2012).
41. Hänggi, Heiner. 1998. Small state as a third state. V *Small States Inside and Outside the EU: Interests and Policies*, ur. Laurent Goetschel, 79–96. Boston: Kluwer Academic Publishers.
42. Hills, Alice. 2000. Defence diplomacy and security sector reform. V *Frank Cass Journal* 21. Dostopno prek:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13523260008404244> (23. januar 2012).
43. Hornby, A. S. 1974. Advanced Learner's Dictionary. *Journal of the International Phonetic Association* 4 (2): 94–96.
44. Jazbec, Milan. 2001. *The Diplomacies of New Small States: The case of Slovenia with some comparison from the Baltics*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.
45. --- 2002. *Diplomacija in varnost*. Ljubljana: Vitrum.
46. --- 2007. *Vojaška in obrambna diplomacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
47. --- 2009. *Osnove diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
48. Jelušič, Ljubica. 2003. Mirovne operacije kot oblika globalne mirovne preventive pred širjenjem groženj. *Teorija in praksa* 40 (4): 627–647.

49. Julien, K.S. 1992. *The problems of small states*. Round Table. Dostopno prek: <http://web8.epnet.com/>. (3. maj 2012).
50. Karađa, Milan. 2007. *Odbrambena diplomatija*. Beograd: Centar za međunarodne i bezbednosne poslove.
51. Karns, P. Margaret in Karen A. Mingest. 2004. *International organizations: the politics and processess of global governance*. London: Boulder.
52. Keber, Dušan. 1996. Problem male države. V *Slovenska smer*, ur. Marko Crnkovič, 134–144. Ljubljana: Cankarjeva založba.
53. Klimovski, Savo, Vladimir Mitkov, Renata Treneska in Tanja Karakamisheva. 2003. *Ustavno ureduvanje na Republika Makedonija*. Skopje: Prosvetno Dello.
54. Knudsen, F. Olav. 2002. Small States, Latent and Extant: Towards a general perspective. *Journal of international relations and development* 5 (2): 182–198.
55. *Koncept obrambene diplomacije RM*. 2006. Skopje: Ministersvo odbrambe.
56. Kocbek, Anderja. 2007. Preoblikovanje obrambne diplomacije. *Bilten slovenske vojske* 9 (1): 73–91.
57. Koneska, Cveta. 2007. Makedonski diskurs o Nato. V *Bezbednost zapadnog Balkana*, 4-11. Beograd: Škola za studije bezbednosti. Dostopno prek: http://www.bezbednost.org/upload/document/bzb_2%2805%29.pdf (28. april 2012).
58. Kosin, Marko. 2001. The Diplomacies of New Small States: The case of Slovenia with some comparison from the Baltics (recenzija). *Teorija in praksa* 38 (5): 949–953.
59. Kotovčevski, Mitko. 2000. *Nacionalna bezbednost na RM*. Skopje: Makedonska civilizacija.
60. Law, David. 2007. *Praktikat me te mira ne fushen e strategjise se sigurise kombetare*. Mednarodna konferenca o razvoju nacionalne varnostne strategije, organizirana od DCAF in Inštitut za demokracijo in mediacijo. 21 september 2007. Tirana. Dostopno prek: <http://idmalbania.org/sites/default/files/publications/DEVELOPING%20NATIONAL%20SECURITY%20STRATEGY.pdf> (28. maj 2012).
61. Lätsch, Daniel. 2007. *Switzerland: Security Policy and the Army at a Crossroads*. Dostopno prek: http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=14811 (26. april 2012).

62. *Letno poročilo ministrstva za obrambo RS za leto 2010*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2010.pdf (3. junij 2012).
63. Louw, H. Michael. 1978. *National Security – A Modern Approach*. The Institute for Strategic Studies: University of Pretoria.
64. Mal, Polona. 2009. *Nastanek in zgodnji razvoj diplomacije R. Slovenije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
65. Malešič, Marjan. 1998. Evropska varnost in male države. *Teorija in praksa* 35 (1): 80–94.
66. Maliqi, Nazmi. 2003. *Približevanje na RM kon NATO*. Kumanovo: Grafoteks.
67. Mirčev, Dimitar. 2006. *Macedonian Foreign Policy 1991–2006*. Skopje: FON.
68. Mitrevska, Marina, Anton Grizold, Vlado Buckovski in Entoni Vanis. 2009. *Parandalimi dhe menaxhimi i konflikteve – Rasti i Maqedonise*. Skopje: Bomat grafiks.
69. Mohamed, A. Naseer. 2002. *The diplomacy of Micro-states*. Clingendael, Netherlands. Dostopno prek: <http://www.clingendael.nl/cli/publ/diplomacy/pdf/issue78.pdf> (7. januar 2012).
70. Montevideo Convention on the Rights and Duties of States. 2007. Dostopna prek: <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/intdip/interam/intam03.htm> (22. marec 2012).
71. Mouritzen, Hans. 1998. *Theory and Reality of International Politics*. Aldershot: Ashgate.
72. Moussa, Ghada Ali. 2001. Challenges to human security in the Middle East. V *What Agenda for Human Security in the Twenty-first Century?*, UNESCO, 87–91. First International Meeting of Directors of Peace Research and Training Institutions. France: Paris. Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001238/123834e.pdf> (3. junij 2012).
73. MZZ RS. 2011. *Akcijski načrt za delovanje RS do zahodnega Balkana*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Zahodni_Balkan/Akcijski_nacrt_za_ZB_2011.pdf (14. maj 2102).
74. NATO. 2001. *Priročnik o zvezi NATO*. Bruselj: Office of Information and Press
75. NATO. 2007. *Nato in Balkan: argumenti za večjo integracijo*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/slovene/art3.html> (16. oktober 2011).
76. *NATO operations and missions*. 2011. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/SID-D72ECCC6-A5C4D508/natolive/topics_52060.htm? (13. februar 2012).

77. Nicolson, H. George. 1988. *Diplomacy*. Washington: Institute for the Study of Diplomacy.
78. Oberleitner, Gerd. 2002. *Human Security Rigts*. ETC Occasional Paper. European Training and Reserch Centre for Human Rights and Demokracy. Graz, Austria. Dostopno prek: <http://www.etc-graz.at/cms/index.php?id=74> (1. februar 2012).
79. Okršlar, Tomaž. 2005. *Vojaška diplomacija kot sredstvo mednarodnega vojaškega sodelovanja*. Zaključna naloga. Poljče: PDRIU.
80. Pajaziti, Ali. 2008. *Shteti*. Skopje: Instituti i sociologjise.
81. Pendarovski, Stevo, Kiril Nejkov in Islam Jusufi. 2002. *Bezbednosta Na Republika Makedonija*. Skopje: Filozofski fakultet.
82. Petrič, Ernest. 1996. Zunanja politika malih držav. *Teorija in praksa* 33 (6): 876–97.
83. Pikalo, Jernej. 2003. *Neoliberalna globalizacija in država*. Ljubljana: Sophia.
84. Pleissis, Anton Du. 2008. Defence Diplomacy: Conceptual and Practical Dimensions with Specific Reference to South Afrika. *Strategic Review*. Dostopno prek: http://findarticles.com/p/articles/mi_hb1402/is_2_30/ai_n31607813/ (29. maj 2012).
85. Prezelj, Iztok. 2001. *Vojaško ogrožanje nacionalne in mednarodne vernosti po koncu hladne vojne*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
86. --- 2001a. Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi v sodobni družbi: Razreševanje nekaterih terminoloških dilem. *Teorija in praksa* 38 (1).
87. Ratchev, Valeri. 2004. Defence Diplomacy: The Bulgarian Experience. V *Transformation in Europe: Evolving Military Roles*, ur. Timothy Edmunds in Marjan Malešič. Brusel: NATO Programme for Security through Science.
88. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (RoSNV)*. 2010. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/RSNV2010_sl_o_en.pdf (15. maj 2012).
89. Russett, Bruce in Starr Harvey. 1996. *Svetovna politika: izbira možnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
90. Senjur, Marjan. 1992. The Viability of Economic Development of a Small State Separating from a Large one. *Development and International Cooperation* (8): 14–15.
91. --- 1993. *Slovenia - A small country in the global economy*. Ljubljana: CICD.
92. Singer, R. Marshall. 1992. Weak states in a world of powers. The dynamics of international relationships. V *Power and identity: Small states and the common foreign and security policy of the EU*, ur. Laurent Goetschel. New York: The Free Press.

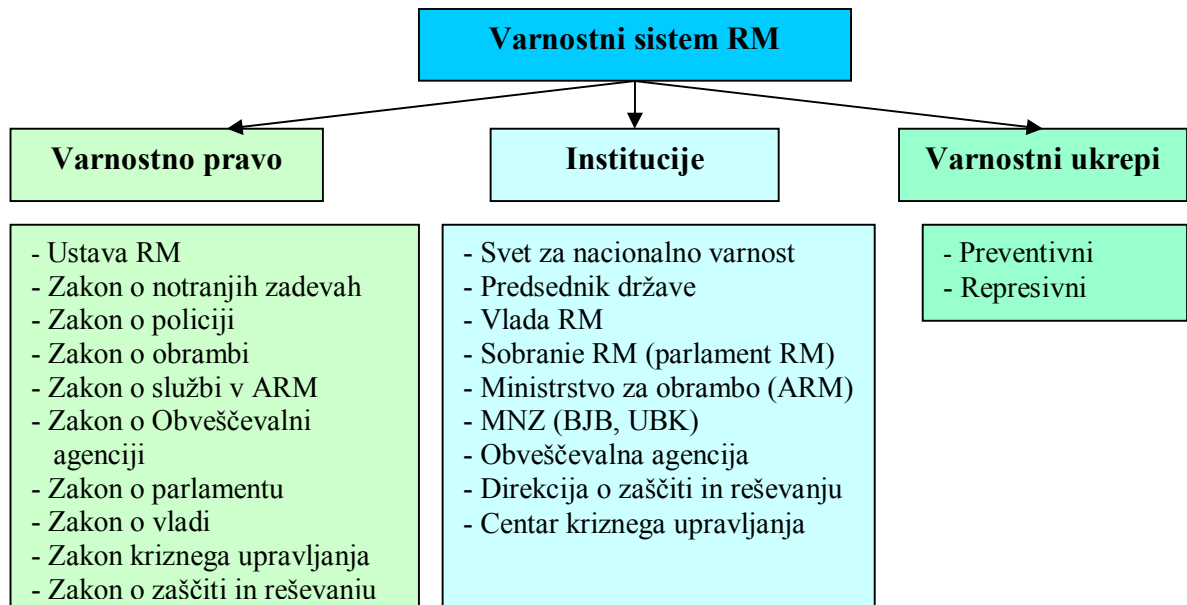
93. Spaseski, Jordan. 2010. *Bezbednosni sistemi na Republika Makedonija*. Skopje: Fakulteta za varnost.
94. *Strategija za integracija na Republike Makedonije vo Nato*. Služben vesnik na R. Makedonija št. 51/1998. Dostopno prek: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/D040C753379A40409C0342AA495F2D1D.pdf> (27. april 2012).
95. *Strategija za odbrana na RM*. Služben vesnik na R. Makedonija št. 30/2010. Dostopno prek: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/2EDC3A5EF4DD1747A803A4D1FF418F11.pdf> (25. april 2012).
96. *Strateški plan na MNR na Republika Makedonije za period 2011–2013*. 2011. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.mk/?q=node/438> (23. maj 2012).
97. *Strateški pregled obrambe RS, 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/spo_2002_03_vizija2015.pdf (15. marec 2012).
98. Stefanov, Georgi, Blagoj Vidin, Julija Zaharieva in Plamen Pantev. 2001. *Međunarodni odnosi*. Kratka enciklopedija. Sofija: Siela.
99. Svete, Uroš. 2005. *Varnost v informacijski družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
100. Svete, Uroš. 2008. *Model vseobsežnega varnostnega sodelovanja v Švici*. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2009/283.pdf> (15. maj 2012).
101. Svetličič, Marjan in Matija Rojec. 2002. The Global Economy, Security and Small States Aspiring for NATO Membership. V *Small states in the post-cold war world: Slovenia and NATO enlargement*, ur. Zlatko Šabič in Charles Bukowski. London: Praeger.
102. --- 2004. *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
103. *Swiss Federal Constitution*. Dostopno prek: <http://www.admin.ch/ch/f/rs/1/101.fr.pdf> (19. april 2012)
104. Swiss Foreign-Policy Strategy. 2012. *Report on Swiss Foreign-Policy Strategy 2012–2015 approved by the Federal Council*. Dostopno prek: <http://www.eda.admin.ch/etc/medialib/downloads/edazen/doc/publi/aussen.Par.0023.File.tmp/Aussenpolitische%20Strategie%2020122015%20FR%20lowres.pdf> (12. marec 2012).

105. Šabič, Zlatko. 2002. Small States Aspiring for NATO Membership: Some Factors Influencing the Accession Process. V *Small States in the Post-Cold War World, Slovenia and NATO Enlargement*, ur. Zlatko Šabič in Charlse Bukowski, 1–24. Westport, Conneticut in London: Praeger.
106. Šimič, R. Dragan. 2002. *Nauka o bezbednosti – savremeni pristupi bezbednosti*. Beograd: Fakultet političnih nauka.
107. Tatalović, Siniša. 2006. *Nacionalna i međunarodna sigurnost*. Zagreb: Politička kultura.
108. Tegovski, Jovan. 2009. Regionalna konferencija za prevencija na konflikti preko integracija »Makedonija i regionot na pat kon EU i NATO – potrebi, iskustva i naučeni lekcii«. V *Partneri vo mir i prevencija, Regionalna stabilnost preko čovekova bezbednost*. Skopje: Fondacija Fridrih Ebert. Dostopno prek: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/skopje/06360-index.html> (9. februar 2012).
109. Tonovski, Gjorgji. 2008. *Sovremena međunarodna zaednica*. Skopje: FON Univerzitet.
110. *Ustanovna listina Združenih narodov*. 1945. Dostopno prek: <http://www.unaslovenia.org/book/export/html/13> (26. julij 2012).
111. *UK Strategic Defense Review*. Dostopno prek: http://www.direct.gov.uk/prod_consum_dg/groups/dg_digitalassets/@dg/@en/documents/digitalasset/dg_191634.pdf?CID=PDF&PLA=furl&CRE=sdsr (10. januar 2012).
112. *U.S Department of State*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3431.htm> (13. januar 2012).
113. Vagts, Alfred. 1967. *The Military Attaché*. New Jersey: Prince.
114. Väyrynen, Raimo. 1996. Geopolitics of the North: Geopolitik of the Weak. V *Small States and the Security Challenge in the New Europe*, ur. Olav F. Knudsen, 109–121. Oslo: International Peace Research Institute.
115. *Vienna Convention on Diplomatic Relations*. 1961. Dostopno prek: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf (9. februar 2012).
116. Vegič, Vinko. 1996. Mednarodne razsežnosti varnosti. V *Evropska varnost: interesi, procesi, institucije*, 9–22. Ljubljana: MO RS.
117. --- 1999. Zavezništva in male države: Nekaj dilem slovenskega približevanja Natu. *Teorija in praksa* 36 (6): 999–1013.

118. Vukadinovič, Radovan. 1995. *Diplomacija: strategija političnih pogajanj*. Ljubljana: Arah Consulting.
119. --- 2002. *Varnost v jugovzhodni Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
120. White, Brian. 2001. Diplomacy. V *The Globalization of World Politics: An introduction to international relations*, ur. John Baylis in Steven Smith, 317–330. Oxford: Oxford University Press.
121. Wiberg, Håkan. 1996. Security Problems of Small Nations!. V *Small States and the Security Challenge in the New Europe*, ur. Werner Bauwens, Armand Clesse in Olav Knudsen, 21–41. London: Brassey's.
122. Zajc, Mojca. 2004. *Predstavništvo malih držav v mednarodnih organizacijah. Primer: članstvo Slovenije v varnostnem svetu Organizacije združenih narodov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
123. Žabkar, Anton. 1997. Evolucija vojaške diplomacije v 20. stoletju – Diplomacija na prelomu tisočletij. *Revija Obramba* 6 (29): 19–22.
124. Žel, Roland. 1999. *Civilna obramba v RS*. Ljubljana: MO RS.
125. Žorž, Karen. 2007. *Mikro države in njihova diplomacija*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

PRILOGA A:

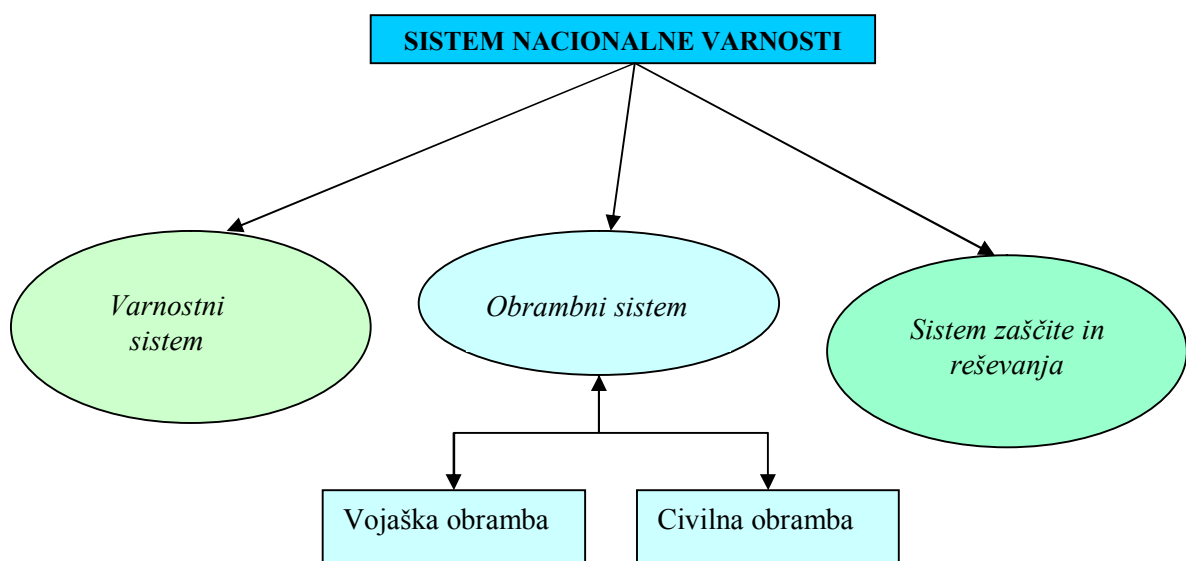
Sistem nacionalne varnosti Makedonije

Vir: Spaseski (2010, 27).

PRILOGA B:

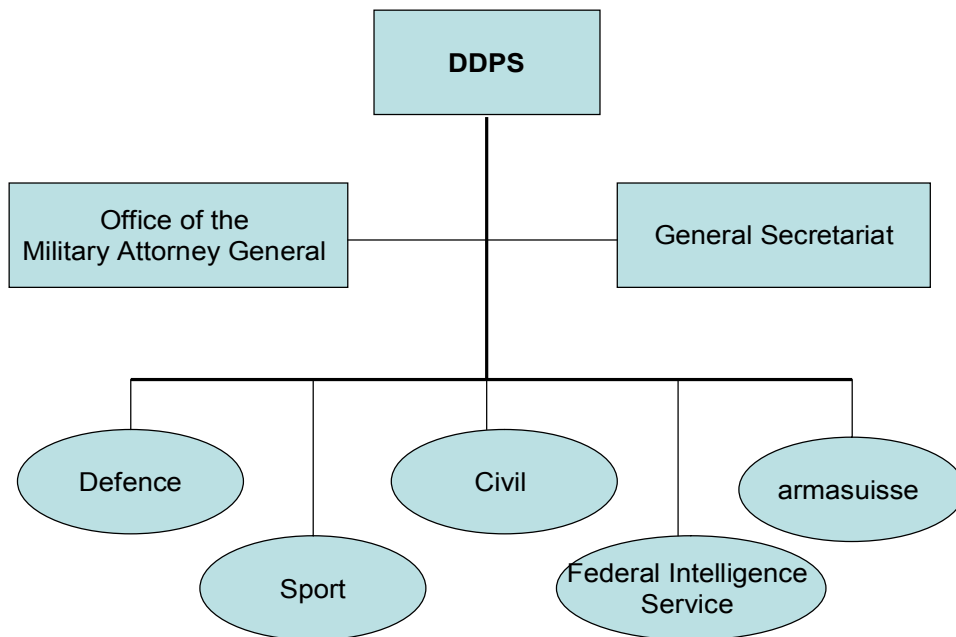
Sistem nacionalne varnosti Slovenije

Vir: Žel (1999, 8).

PRILOGA C:

Sistem nacionalne varnosti Švice

Vir: Dostopno prek: <http://www.vbs.admin.ch/internet/vbs/en/home/departement/organisation/organigram.parsys.0009.downloadList.57546.DownloadFile.tmp/orgvbsen.pdf>.